

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Gilleleje og Omegns Museumsforening:

Fra det gamle Gilleleje 1934

Redigeret af H. C. Terslin.

Museumsforeningens Forlag,
Gilleleje.

»GILLELEJE OG OMEGNS MUSEUMS- FORENING«

stiftedes 1929. Ved sin Samling vil den vise Lejets Udvikling og tillige Omegnens. I sine Aarbøger vil den beskæftige sig med Egnens Arkæologi, Historie, Folkeminder og Folkemaal. — Man støtter Foreningens Arbejde ved at skænke Genstande til Museet, ved at indsamle Folkeminder og ved at indmelde sig som Medlem af Foreningen (Aarskontingent mindst 50 Øre); udensognsboende kan blive Medlemmer. Betænk Foreningen i Testamente!

Den nuværende Bestyrelse bestaar af følgende: Boghandler *Paludan Andersen*, Redaktør *Carl Behrens*, Skipper *Carl Bæk* (Næstformand), Skipper *Carl Friethiof Carlsen*, Dyrslæge *O. Hardt* (Sekretær), Købmand *C. Nees* (Kasserer), Fru *O. Nielsen*, Odderholm, Søborg pr. Firhøj, Skipper *P. A. Petersen* og Kommandantlærer *H. C. Terslin* (Formand). Suppleanter: Kommunelærer *R. Fabricius*, Røgeriejer *H. Hansen*, Skipper *Jul. Sønnesen*.

Foreningens Telefon: Gilleleje 192, Postkonto 44302.

FRA DET GAMLE GILLELEJE

GILLELEJE OG OMEGNS MUSEUMSFORENINGENS
AARBOG 1934

KLICHÉER: KØBENHAVNS KLICHÉFABRIK
TRYK: OTTO TELLER, HELLERUP

Gilleleje og Omegns Museumsforening:

Fra det gamle Gilleleje 1934

Redigeret af H. C. Terslin.

Museumsforeningens Forlag,
Gilleleje.

INDHOLD:

	Side
Forord	5
Professor, Dr. phil. <i>A. Mentz</i> : Christopher Georg Jacobi Mentz 1797—1875	7
Arkivar <i>Hans Ellekilde</i> : Søren Kierkegaards Gilleleje-Sommer 1835	13
Gillejemaleren <i>Elias Petersen</i>	37
<i>Elias Petersen</i> : Gilleleje i 1860'erne	41
<i>H. C. Terslin</i> : Sagn og Folketro paa Gilleleje (vedr. Fiskernes Gerning og deres Færden til Søs)	57
<i>H. C. Terslin</i> . Ord og Ords-Tøj samt en Række Plantenavne i Gilleleje-Maalet (med Fotografier af <i>O. Hardt</i> .)	94
<i>H. C. Terslin</i> : Lidt om Gilleleje-Egnen i Oldtiden	111

Dyrlæge *O. Hardt*, Gilleleje, har arrangeret Billedmaterialet og forsynet
Bogen med mange af sine egne Optagelser.

FORORD

MUSEUMSFØRENINGEN udsender hermed sin 2. Aarbog, til hvilken Søborg—Gilleleje Sogneraad, Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse, Nordsjællands Bank og Gilleleje Brugsforening har ydet økonomisk Støtte, for hvilken bringes en ærbødig Tak. Artiklernes Forfattere, som ikke har modtaget Honorar, men som har skrevet af Interesse for Opgaven, og vore Meddelere, Egnens Folk, takkes hjerteligt.— Det er vort Haab, at nærværende Bog ligesom den forrige maa blive modtaget med Velvilje af den stedlige Befolkning, Landliggerne og Turisterne samt alle, der interesserer sig for Folkeminder og Lokalhistorie. Kunde Bogen bidrage til at fremme Kærligheden til Hjemstavnen, er Maalet naaet. — —

For Museumsforeningen var Aarets Hovedbegivenhed Aabningen af Gilleleje Museum 19. Juni. Sogneraadet har velvilligst stillet et stort Lokale i Realskolen til Raadighed for Samlingen, der tæller langt over 4000 Numre¹⁾. Genstandene er blevet konserveret i Samraad med Teknologisk Institut. At det i

---

¹⁾ Hovedsamlingen c. 1700 Numre, Oldsags- og Middeldaldersamlingen c. 1000 Numre, Arkivet og Bogsamlingen c. 1200 Numre, Billed- og Lysbilledsamlingen 3—400 Numre.

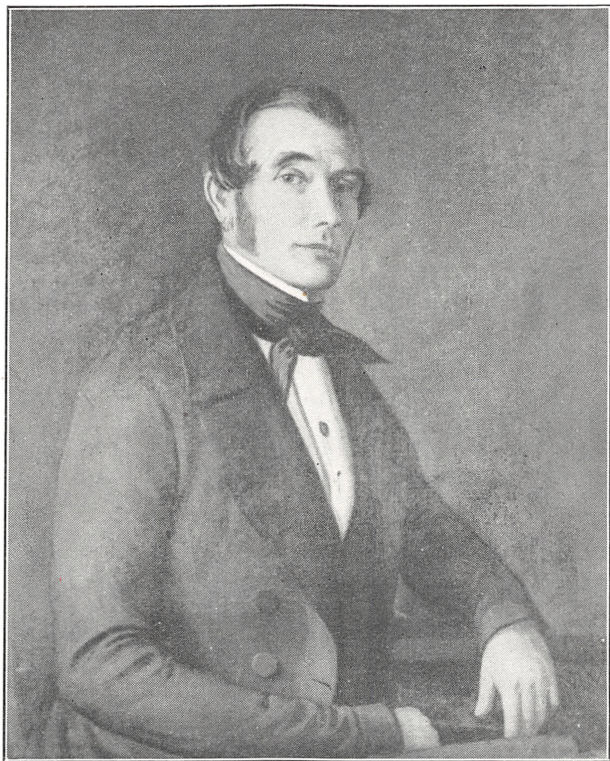
Løbet af 5 Aar er lykkedes at faa saa stor og værdifuld en Samling, skyldes Befolkningens Interesse. Museet havde i Sommerens Løb stort Besøg af Turister og Egnens Folk. Desværre er Lokalet trods sin Størrelse for lille, og Boligspørgsmaalet løses først, naar Museet faar egen Bygning. — Nationalmuseets 1. og 2. Afdeling, som ved mangfoldige Lejligheder har undersøgt og tidsfæstet Genstande til vor Samling, og „Dansk Folkemindesamling“ og „Udvalg for Folkemaal“, som har ydet Bistand under vort Arbejde med Folkeminderne og Dialekten, bedes modtage vor ærbødige Tak.

Museumsbestyrelsen, Gilleleje i November 1934.

Trykfejl i Aarbogen 1933:

Side 5: Ved nederste Billede staar Bekker, skal være *Bendt*. Side 21: paa Linje 22 staar tilbagevendede, skal være *tilbagevendende*. Side 25: i Note 3 staar fra Sognemænd, skal være *for* Sognemænd. Side 28: paa Linje 16 staar soch stedt, skal være *och* stedt. Side 90: paa Linje 23 staar Horn: den, skal være Horn: *det*.

Kammerraad C. G. J. Mentz, Gilleleje.
(Efter Maleri, tilhørende Prof., Dr. phil. A. Mentz).

Fru Kammerraad Mentz.

(Efter Maleri, tilhørende Prof., Dr. phil. A. Mentz).

PROFESSOR, DR. PHIL. A. MENTZ:
CHRISTOPHER GEORG JACOBI MENTZ
1797—1875

I.

BLANDT Erindringer om min Farfar — jeg var omkring 8 Aar, da han døde — mindes jeg en Scene, der var typisk for denne myndige og paa-passelige Mand. Det var en Sommerdag, og Vinstokkene, der dækkede det meste af den mod Syd vendende Længe af Gaarden, skulde efterses og passes. Dette gjorde den gamle selv, men hans Sønesønner blev beordrede til at hjælpe ham. Jeg tror ikke, vi gjorde det med synderlig Lyst. Ti selv om han holdt af os, kun vilde os det godt og gerne hjalp os, stod han for os i denne fjerne Afstand, som vist i de Tider var den normale for Forholdet mellem de „gamle“ og Børnene. Faamælt og streng var Bedstefar som oftest, naar han benyttede vor Hjælp, og disse Egenskaber gav sig gerne Udtryk i det for øvrigt pædagogisk set ikke forkastelige, at han ventede af os, at vi uden hans Anmodning og hurtigt skulde række ham Bast eller et eller andet Redskab, han havde Brug for. Hurtigt gik det ikke for ham selv, pertentlig som han var. Saa Tiden for den Slags Arbejder, her er Tale om, eller andre, kunde nok falde lang for en Fyr, der hellere end timevis at staa ved Foden af den lille Stige gerne vilde pleje sine egne flygtige Interesser.

Naar Arbejdet var forbi, blev vi dimitterede uden Tak eller nogen Form for Anerkendelse, hvad vi heller ikke havde fortjent. Og afsted fløj vi — til Havnen eller Haven eller hvor det nu kunde være.

Lad mig i denne Forbindelse nævne, at i vor herlige Barndomstid spillede Gaarden, hvoraf der nu kun er triste Rester tilbage, en stor Rolle. Pillent var den holdt. Hele den store Gaardsplads var belagt med Strandgrus, der meget hyppigt blev revet, og under de to skyggefulde Lindetræer samledes ofte Familien, især mod Aftenstide.

Mild var min Farfar ingenlunde overfor os Dreng og vore Søstre. Sammen med sin ugifte Datter, min prægtige Tante Augusta, der gennem et langt Liv var min gode Ven, beboede han nogle Stuer i den ene Ende af den vinbevoksede Længe. Denne Aftægtstilværelse førte han, efter at han havde overladt min Far de til „Gilleleje Kro“ hørende Forretninger: Købmandsboden, Bryggeriet, Kroen, der med sin „Kælderstue“ laa for sig selv, og Landeriet.

Vi Børn besøgte naturligvis daglig de to Frænder, og det var ikke sjældent, at en af os i Skumringen, naar den gamle tog sin Hvile paa den umagelige Sofa, skulde „ligge Mavse“ hos ham, en Begunstigelse, som vi tog imod uden synderlig Begejstring, men som var et Udtryk for hans Velvilje. At han fulgte vor Udvikling med den stive og maaske lidt kejtede Interesse, der syntes ham egen i sit Forhold overfor os, er der ingen Tvivl om. Han havde f. Eks. travlt med at efterse vore Hænders Tilstand. Syntes en Finger at vokse lidt vindt, var han der med Skinner og Forbinding, som vi naturligvis fandt var noget ganske overflødig og kun til Plage. Jeg husker, at han i saa Hen-

seende en Tid lang førte en Strid med min lidt ældre Broder, for hvem disse Bandager var Kilden til megen Fortrydelse og den gamle til adskillig Harme, naar det viste sig, at de blev tabt eller pillet af.

Som maaske bekendt gennem de Skildringer, der foreligger om min Farfar¹⁾, og som er bygget paa Beretninger af Folketingsmand *Lars Larsen*, var han i Besiddelse af mekanisk Snille, og sit gamle Haandværk, Snedkeriet, glemte han aldrig. Han byggede engang en lille Violin til mig — jeg ser endnu dens mørke, brune Skrog for mig — og forlangte af mig, at jeg skulde lære at behandle dette Instrument. Det gik til hans Fortørnelse ikke, Foretagendet strandede uhjælpeligt paa manglende musikalske Evner. Skønt jeg det meste af mit Liv har elsket Musik og betragtet den som den skønneste og ædleste af alle Kunstarter, var det mig nægtet at blive dens Udøver. Som Violinen blev en stor Skuffelse for Bedstefar og mig selv, var det for min elskede Mor en Sorg, at al den „Tortur“, jeg senere maatte underkaste mig ved Øvelser paa Klaveret, kun førte til en negativt Resultat.

Naturligvis var det ikke muligt for en lille Pog som mig at forstaa og vurdere min Farfars Væsen og Interesser. Men jeg har dog det bestemte Indtryk, at denne virksomme og værdige Mand besad et ikke helt sædvanligt og i Forhold til hans andre Gøremaal mærkeligt Blik for aandelige Værdier. Jeg har i mit Eje en stor Bunke Uddrag af, hvad han læste: Citater af Goethe, Kierkegaard, Grundtvig, H. C. Ørsted og mange andre, skrevne paa Papirstykker med hans sirlige og elegante Haandskrift. Denne Trang til at

---

¹⁾ Anders Uhrskov: Nordsjællands Landsbyer i ældre Tid. 1918. S. 148—150. Samme: To Nordsjællænders Erindringer. 1921. S. 53—55. Se ogsaa „Frederiksborg Amts Avis“ for 18. og 19. Juli 1907.

bevare Indtryk af, hvad store Aander har tænkt og skrevet, tør vel betragtes som et Vidnesbyrd om hans Sans for andre Værdier end de rent materielle. Filosofiske Betragtninger var ham ikke fremmede. Maaske var han ikke uden en vis Paavirkning af Søren Kierkegaard, af hvem et Litografi hang i hans Stue, og som boede paa Gilleleje Kro i 1835.

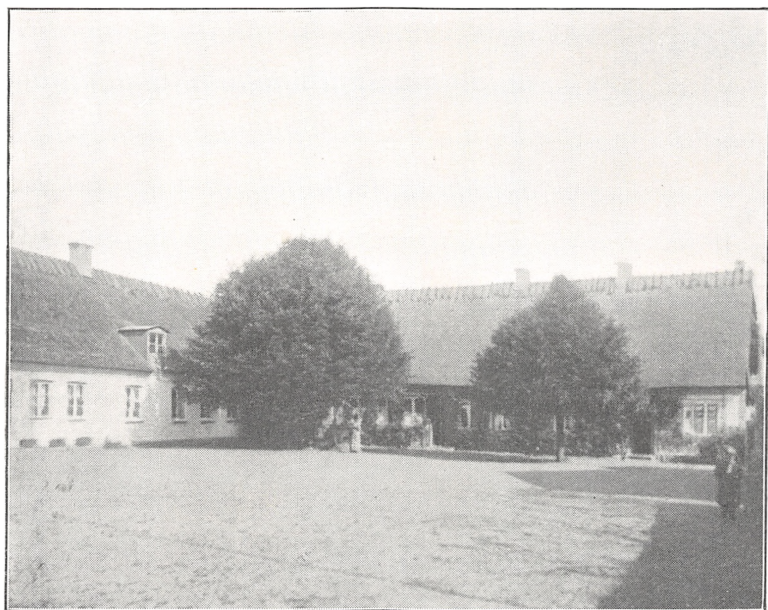
Mange af Farfars Optegnelser vidner om hans religiøse Gemyt og hans Tanker om og hans Forberedelse til Døden. Imellem dem findes ogsaa, hvad han kaldte „egne Tanker“.

Af Citaterne fremgaar endvidere hans Interesse for Naturen og dens Kræfter. Han nærrede vistnok en dyb Respekt for dens Dyrkere. Jeg mindes, at han i sin Stue havde hængende et Billede af Japetus Steenstrup. Om han har haft nogen Forbindelse med denne fremragende Naturforsker, véd jeg forøvrigt intet om. — Det siges om ham, at han havde „studeret Naturvidenskab“ (Nordsjællandsk Landsbyliv, S. 148); hvad dette hentyder til, er mig ubekendt.

II.

At min Farfar for sin Egn og dens Mennesker blev en betydende Mand, er der vist ingen Tvivl om.

Han kom i Henhold til Kirkebogen for Gilleleje i 1831 (ikke som Lars Larsen angiver omkr. 1820) til det Sted, hvor han skulde forblive til sin Død. Hvorfor han forlod København, hvor han formentlig har haft Borgerskab som Snedkermester, er ikke godt at vide, ligesom det er ubekendt, hvorfra han havde faaet Pengemidler til Køb af Ejendommen i Gilleleje. Hans Far, Johan Heinrich M., var ved hans Fødsel „Consumtionsbetjent“ i Køge og gift med Sophie Møller.

*Gilleleje Kro i Slutningen af 1880erne.
(Foto Riise, Kblvn.).*

Selv giftede han sig med Birgitte Margrethe Thrane, med hvem han havde 4 Børn (2 Sønner og 2 Døtre), der alle var født inden Flytningen til Gilleleje.

Maaske har Farfar faaet Hjælp fra Familie, og muligvis har han ogsaa selv haft nogen Formue. Ikke usandsynligt er det, at den Henrik Mikael Mentz, der 1788 blev Bagermester i Helsingør, kan have henledet hans Opmærksomhed paa Forretningen i Gilleleje.

I alt Fald maa min Farfar have haft gode Betingelser for at kunne lede den mangesidede Virksomhed saaledes, at han blev en velhavende Mand. Dette betingede atter, at han kunde hjælpe andre, og det gjorde han gennem en lang Aarrække. Hvad Lars Larsen fornøjeligt beretter om Forholdet mellem ham og Sognets Beboere er vist rigtigt nok. Hertil kan føjes, at han, ligesom senere min Far, levende interesserede sig for de mange Arbejder, der i Tidens Løb maatte ofres paa Gilleleje Havn. At han skulde være Modstander af Gribskovbanens Anlæg, hvad Lars Larsen anfører, er næppe sandsynligt. Derimod var min Far det; men det er en anden Historie.

Formodentlig som Anerkendelse for udført offentligt Arbejde, bl. a. som Distriktskommissær, blev Farfar den 28. Juni 1840, da der faldt en hel Regn af Ordensudnævnelser, udnævnt til Dannebrogsmænd. Senere betegnes han (i Hof- og Statskalenderen) baade som Distriktskommissær og Landvæsenskommissær, men fra 1856 alene som det sidste. Som bekendt bar han Titlen Kammerraad; naar han er udnævnt dertil, har det ikke været mig muligt at opspore.

Aparte var Farfar unægtelig. Herom fortæller Lars Larsen forskelligt, der har Sandsynlighedens Præg. Det er saaledes rigtigt, at han selv havde forarbejdet

den Ligkiste, hvori han vilde jordfæstes. Men det er urigtigt, at han hver Dag sov sin Middagsøvn deri, bl. a. af den Grund, at Kisten i mange Aar stod oppe paa Hanebjælkerne, hvortil hverken Farfar eller andre let havde Adgang. Vi Børn, der ofte legede oppe paa Loftet over Stuehuset, hvor den smukke Egetræskiste havde Plads, har mange Gange skævet op til den. Overleveringen om, at Kisten var forarbejdet af et Træ, Farfar havde plantet ved sin Ankomst til Egnen, er sikkert en Krønike.

Trods sit aparte Væsen, der vist rummede en ikke helt ringe Reservation overfor andre, var min Farfar en agtet og anset Mand i det lille Samfund, hvori han levede. Han betegnes som dets „Konge“, hvad han næppe tilstræbte at være. Hans hele Position har derimod betinget, at han kunde optræde som en god Raadgiver for andre, og dermed lagde man en vis Myndighed i hans Hænder, som jeg dog ikke tror, han har misbrugt.

I Virkeligheden besad han vistnok et ydmygt Sind, der modtog Livets Tilskikkelser, derunder ogsaa Sorger, med Resignation. Han var i alt Fald en god Mand, som vi, hans Descendenter, kun kan mindes med Glæde og Stolthed. Og i denne Aand er disse fattige Linjer om min Farfars Personlighed nedskrevne.

A. Mentz.

★

Søren Kierkegaard.
(Blyantstegning).

(Clichéen velvilligst udlaant af Gyldendanske Forlag).

ARKIVAR HANS ELLEKILDE:
SØREN KIERKEGAARDS GILLELEJE-
SOMMER 1835.

I AAR er det hundrede Aar siden, at Søren Kierkegaard for første Gang besøgte Gilleleje. Hans Sommerophold Juni 1834 blev dog kun af ganske kort Varighed. Af hans Broders, den senere Biskop Kierkegaards Dagbogsoptegnelser¹) ved vi, at han rejste til Gilleleje den 26. Juni for sit Helbreds Skyld, men at han allerede den 30. Juni blev kaldt tilbage paa Grund af hans Moders Sygdom og snart efter indtrædende Død (d. 31. Juli 1834). Men Gillelejes storslaaede Natur, som den 21-aarige Student endnu ikke havde set Mage til, havde gjort et saa dybt Indtryk paa ham, den jysk-ættede Københavner, at han fik sin Fader til at bekoste et to Maaneders Ophold i Gilleleje i Sommeren 1835. Dette Sommerophold, Kierkegaards store Gillelejesommer, fik, som vi snart skal se, den mest indgribende Betydning for hans egen personlige religiøse Udvikling, men det var heller ikke uden Betydning ogsaa udadtil, for Kierkegaard kan vistnok regnes for Gillelejes første Turist, og han har i sine efterladte Papirer, udgivet af P. A. Heiberg og V. Kuhr (Bind I S. 31—45) ikke fortalt saa helt lidt om sit Ophold paa Gilleleje og sine Udflugter derfra til Tisvilde, Gurre og Søborg. Vi ser ogsaa ni Aar efter i hans maskerede Levnedsskildring „Skyldig“? —

„Ikke Skyldig?“ i Stadier paa Livets Vej 1845, hvor dybt et Indtryk Gillelejeegnen, her særlig Søborg Sø, havde gjort paa ham. Selv om Kierkegaards Dagbogsoptegnelser og Brevudkast ikke fortæller os alt, hvad vi gerne vilde vide om det i hans Udviklingshistorie saa vigtige Gillelejeophold, saa maa vi være taknemmelige for, hvad han i det hele fortæller om Gillelejeegnen og sig selv, og vi vil da først fremdrage, hvad han fortæller om selve Gilleleje, om dets Natur og Mennesker og om hans Udflugter fra Gilleleje.

Vi ved ikke med Nøjagtighed, hvad Dag Søren Kierkegaard er kommet til Gilleleje, eller hvad Dag han igen er rejst tilbage til København. Vi ved, at han var i København den 1. Juni og den 24. August, og vi ved ligeledes, at han den 23. Juni har besøgt Tisvilde fra Gilleleje, og at han den 4. August var paa Besøg hos Pastor Lyngbye i Søborg. Rimeligvis ligger hans Ankomst til Gilleleje o. 15. Juni, hans Afrejse o. 15. August. Han boede paa Kroen hos Gillelejes ukronede Konge, Kammerraad Christopher Georg Jacobi Mentz (f. d. 20/4 1797 i Køge, d. 21/12 1875). Denne ejendommelige Mand, som fhv. Folketingsmand Lars Larsen fra Vejby har givet en saa livfuld Skildring af i Frederiksborg Amts Avis 18. og 19. Juli 1907 (sml. Anders Uhrskov Nordsjællandsk Landsbyliv 1918 S. 148—50), omtaler Kierkegaard slet ikke, (men vel hans 11-aarige Søn Rudolf), og det er kun rent forbigaaende, at han den 29. Juli nævner Kroen i sine Papirer. Han skriver nemlig: „Naar man gaaer fra Kroen over Sortebro (saakaldet, fordi Pesten i sin Tid skal være standset her) ind paa de nøgne Marker, der ligge langs med Stranden, omtrent en Fjerdingsvei mod Nord, kommer man til det høieste Punct her,

nemlig Gilbjerget. Dette Punct har bestandig været et af mine Yndlingssteder..... Herfra har jeg seet Havet kruses ved en sagte Luftning, seet det lege med Smaastene; herfra har jeg seet dets Overflade forvandles til et uhyre Sneefog og hørt Stormens Bas begynde at fistulere; her har jeg seet, saa at sige, Verdens Fremkomst og dens Undergang, — Syn, der i Sandhed paabyde Taushed.“ Kierkegaard omtaler ikke Fyrbakken ved Nakkehoved, der siden gjorde saa stærkt Indtryk paa Paludan Müller. Udsigten fra Fyrbakken imod Kullen og Skaanes Kyst har næppe tiltalt ham i samme Grad som Udsigten over det aabne Hav fra Gilbjerghoved. I al Fald har Udsigten fra Odinshøj ved Hellebæk, som han har besøgt paa en Udflugt til Gurre d. 5. Juli, skuffet ham. „Den Udsigt er noksom anpriset og omtalt, hvorved desværre meget af Indtrykket forsvinder,“ skriver han ærgerlig i sin Dagbog. Af selve Gilleleje giver Kierkegaard en kort, men yderst sympatisk Skildring. „Som Fiskerleie og som det nordligste Punct i Sjælland og desaaarsag temmelig afsondret fra den øvrige Omgivelse har Gilleleie noget Eiendommeligt, som blandt andet ogsaa viser sig f. Ex. i Beboernes „Gavleforsamlinger“²⁾ og deri, at de efter enhver Fangst deeltage alle Mand i „et Maaltid“ — som det kaldes, — et Selskab, hvortil hver Mand giver sin Skildring. De ere tillige næsten alle forbundne ved Slægtskabsbaand, og det er som een stor Familie. Da derfor en Baad under mit Ophold herude paa sin Tour til Hesseløen udeblev noget længe i en temmelig stormfuld Tid, var der almindelig Sorg i Byen, og de ilede hyppigt op til Gilbjerget, for at see, om Baaden ikke lod sig tilsyne.“

Kierkegaard omtaler ikke nogen af Gillelejeboerne

særskilt, derimod nævner han udtrykkelig en Bonde Jens Andersen i Fjellenstrup (f. o. 1768, d. før 1845). „Blandt Bønder her paa Egnen har jeg truffet en, som virkelig udmærkede sig meget, nemlig Jens Andersen i Fjellenstrup. Han havde ikke blot megen Læsning i Bibelen, men ogsaa i historiske Skrifter f. Ex. i Saxo, Snorre og de islandske Sagaer, udgivne af det oldnordiske Selskab (dem havde han laant af Præsten); talte derhos meget fornuftigt for sig, ja jeg kunde næsten sige med Salvelse, — men han har desværre den Feil, at han drikker, og da skal jeg ikke nægte, at hans Tale endog var modbydelig, netop fordi han førte den samme, som naar han var ædru.“

Søren Kierkegaard fik set sig godt om i Nordsjælland, i den Tid han opholdt sig i Gilleleje. I en Optegnelse fra o. 1. Juli skriver han: „Under mit Ophold her paa Gilleleie har jeg besøgt Esrom, Fredensborg, Frederiksværk, Tidsvilde.“ Tisvilde har han aabenbart besøgt St. Hans Aften 1835, og han giver en meget udførlig Skildring af sine Indtryk fra Tisvilde, en Skildring, som vi her forkorter ret stærkt ved Udeladelser af hans mange Reflektioner for des bedre at faa frem, hvad han virkelig har set og iagttaget i Tisvilde. „Naar man nu kommer ind i Tisvilde, bliver man høist ubehagelig stemt ved istedetfor stille landlig Ro, at finde støiende Larm, Telte og Borde, hvor mærkeligt nok næsten alle Sælgersker ere tyske, ret ligesom for at betegne, at ikkun Fremmede kunne opføre sig her saaledes, at ikkun i fremmede Tungemaal skulde Stedet profaneres. Man gaaer udenfor Byen og kommer til den Mark, hvorpaa *Helene-Grav* er. Der staar den da stille, simpel, omgivet med et Hegn af Kampestenene; Døren, som fører ind paa den lidt op-

høiede Grav, staaer aaben. Men for ogsaa her at forstyrre ethvert høitideligt Indtryk har et Telt udsøgt sig sin Plads ligeoverfor, hvor der støies og svires, og hvor en Deel Mennesker (fra Egnen) have valgt sig deres Opholdssted for at spotte over dem, der komme for at besee det. Underligt contrasterer imod disses hele Adfærd en Mands Bemærkninger og Relationer, der fungerer som en Slags Inspecteur og bærer Nøglerne til det Brædeskur, indenfor hvilket Kilderne findes, hvorved han fortjener sig nogle Penge. Han fortæller nemlig, at han, som har været der nu i 20 Aar, har seet flere, som ere blevne helbredede. Den Cour, der anvendes, bestaaer i at sove 3 Aar i Træk hver St. Hansdags Nat paa Graven, i at forsyne sig med noget Jord fra Graven; hertil laae ogsaa en egen Skee. Desuden maa man ikke glemme de Fattige, til Fordeel for hvem en Bøsse er fremsat i Byen. Imidlertid mærker man snart, at han heller ikke synderlig sætter Lid til det Hele, men for Interessens Skyld lovtaler Stedet. Han greb til den Udvei, som jeg lagde Mærke til, at flere benyttede, at nemlig Vedkommende ere blevne helbredede ved disse Midler „næst Guds Bistand“.

Naar man nu træder ind paa Gravhøien, indgiver det Hele En en vis melancholsk Stemning, fremkaldt ved det underlig Mystiske, som Overtroen altid fører med sig. Man seer sig omgiven af Haarlokker, Klude, Krykker; man hører, saa at sige, de Lidendes Skrig, deres Bøn til Himlen; man hører den Enkeltes fortvivlede Klager over ikke at kunne falde i Søvn (i det Hele synes det noget ret smukt, at det netop er gjort til Betingelse, at man skal *sove* paa dette hellige Sted, for ligesom at betegne den stille, Gud hengivne Ro),

og alt dette ved Midnatstid paa en Gravhøi, hvor de ere omgivne af lutter smaa Træflader i Form af de Minder, man sætter paa Gravene, og som indeholde Efterretning om de Helbrededes lykkeligt overstandne Lidelser. Og nu gryer det ad Dag, Morgendæmringen med dens underlige levende Bevægelighed samt klamme Fugtighed forsvinder; Solen i sin Majestæt beskinner Landskabet og hører maaskee de Helbrededes Jubelhymner. — Af de omtalte Brætter findes der en Deel, der kort og simpelt berette de Helbrededes Navn og Fødeby, deres Tak til Gud f. Ex.: Johanne Anders Datter 1834, lidt meget af Hovets Smerter Underu d. 23. Juni 1834“; — „Sidse Anders Datter, solo gloria [dvs. Gud alene Æren].“ — Nogle ere meget længere og fuldstændigere; Nogle have ikke skrevet deres Navne heelt ud; Nogle have skrevet det i første Person; Andre have fortalt det om Vedkommende f. Ex.: „Pigen den og den blev helbredet her“ osv. I det Hele er det ret mærkeligt, at de fleste ere Fruentimmere. Midt paa Pladsen er da egenlig Graven; en Steen eller rettere et Stykke af en ligger paa den; dens Indskrift kunde man ikke læse. Et kort Stykke herfra lige oppe ved Stranden findes Kilderne i et Brædehuus. Landet gaaer temmelig brat ned til dette Punct. Nede i Stranden ligger nu den Steen, hvorpaa Helene skal være kommet seilende; den skal være synlig ved Ebbe-Tid. Sagnet fortæller, at da de vilde bære hendes Lig til Kirkegaarden, kunde de ikke komme længere end hertil, hvor hendes Gravhøi findes, og at ved samme Leilighed de tre Kilder sprang frem af Jorden.

Rimeligvis har Søren Kierkegaard faaet Lyst til at besøge Tisvilde ved at læse Thieles Folkesagn (1818 ---23). Han besøger den femte Juli et andet Sted, som

Thiele omtaler, om end langt fra saa udførligt som Tisvilde, nemlig Gurre Slot, hvor man, efter Kierkegaards Oplysning, paa den Tid var i Færd med at udgrave Ruinerne. Det synes af Kierkegaards her meget kortfattede Antydninger, at han i Egnen har hørt Folkesagn om Kong Valdemars vilde Jagt (men ingenlunde om noget Elskovsforhold til Tovelille). „Slottet selv (cfr. Thiele: Danske Folkesagn 1ste Samling 1818 p. 90 ff. — Et andet ved Vordingborg? bygget af Valdemar Atterdag, ødelagt i Grevens Fejde? „Gud maa beholde sit Himmerig, naar jeg maa beholde Gurre Slot“; hans vilde Jagt i Luften paa den hvide Hest; den sorte Høne med de sorte Kyllinger) har haft en deilig Beliggenhed, overalt omgivet med Skov. En meget stor Strækning findes endnu, og Egnen tyder paa, at der i sin Tid har været mere.“ Kierkegaard sammenligner Gurre Sø og sin elskede Gillelejeegn. „Ret eiendommeligt for Gurre Sø er ogsaa de langs Kysten sig bølgende Siv. Mens Træernes Susen lader os høre Kong Valdemars Jagt, Hornenes Klang og Hundenes Gøen, synes hine Siv at tilaande Bifald, — de blonde Møer, som beundre Ridderens raske Ridt og ædle Holdning. Hvor forskjelligt er ikke i denne Henseende Partiet ved *Søborg Sø*? De mægtige Rør bøie sig ogsaa for Vinden, men deres Susen forkynder Kamp og Magt. Og nu Havet, der som en kraftig Aand altid er i Bevægelse, og endog i sin største Stilhed bebuder voldsomme Sindslidelser. Over Egnen ved Gurre-Sø hviler en stille Veemod; den lever saa at sige mere i Fortiden. Derfor voxer den ogsaa til; Havet derimod erobrer fra Landet — som to fjendtlige Magter staae de ligeoverfor hinanden; Kyststrækningen er øde og sandet; Landet høiner sig op for ligesom

med Kraft at gjøre Modstand. Havet er paa sit høieste, naar Stormen istemmer sin Bas, naar dets egen dybe Brusens kappes med Himmelens Torden, og det Hele oplyses af Lyn. Gurre-Sø er smukkeste, naar en sagte Luftning kruser dens blaa Overflade, og Fuglesang accompagnerer Sivenes Hvislen; Havet accompagneres kun af den eensomme Maages hæse Skrig. Det første (Havet) er som et Mozarts Recitativ; det sidste som en Webersk Melodi.“ Kierkegaards Hjemvej til Gilleleje gaar gennem Teglstrup Hegn, hvis Smaasøer han giver en smuk Skildring af, til Hellebæk og Odinshøj. Han er rimeligvis kommet gennem Hornbæk, som han ikke omtaler med et eneste Ord, og er derfra gennem Esrom vendt tilbage til Gilleleje.

Det vil føre for vidt at ledsage Søren Kierkegaard paa alle hans mange Udflugter fra Gilleleje. Han overraskes paa en Køretur d. 8. Juli af Skybrud og Torden i Gribskov og giver en meget drastisk Skildring af et Bondehus ved Esromsø, hvor han med Drengen Rudolf Mentz (f. 29/9 1823 — d. 30/3 1900) søger Tilflugt — Kierkegaard var bl. a. sikker paa, at Husbonden her (efter hans Næses Cubikindhold at dømme) „drak sin Snaps endnu med samme Velbehag som En, der nylig er traadt ud af et Maadeholdenheds Selskab.“ Han holder sin Morgenandagt d. 25. Juli ved den dejlige Carlssø i Hestehaven ved Hillerød, han gør med Pastor Lyngbyes Fætter en Udflugt til Kullen, bestiger de højeste Punkter og beser Friherre von Gyldenstjernes Fiskesamling paa Krabberup d. 27. og 28. Juli osv. Der er dog en Udflugt, vi maa beskæftige os noget nærmere med, hans Besøg hos Pastor Lyngbye i Søborg d. 4. August 1835. Ruinerne

Soborg So.
(Foto O. Hardt).

Gilbjerg.
(Foto O. Hardt).

af Søborg Slot bød ham ikke noget nyt, alt var omtrent som hos Burman-Becker i hans Beskrivelse af danske Borge (1830 S. 125 ff.). Kirken derimod gjorde stærkere Indtryk paa ham. „Kirken viser strax ved sine tre Rader Stole, at det ikke er en almindelig Landsbykirke. Paa Væggen op mod Alteret findes der en Fortegnelse paa Præsterne siden Reformationen, og det havde virkelig noget Høitideligt ved sig at tænke paa disse Mænd — de vare Slotspræster — der efter Angivelsen ofte havde siddet 30 à 40 Aar (ja een endog 48 Aar) i samme Kald, ved den samme Menighed.“ Kierkegaard omtaler ogsaa Søborgrunestenen med følgende Ord. „Lyngbye havde paa Kirkegaarden fundet en Gravsteen, som nu bliver sendt til Kjøbenhavn for at opstilles paa Rundetaarn, hvorpaa der med Slynge-Runer stod skrevet „Ave Maria“! Lyngbye mente, at det muligen kunde være en Gravskrift over Dronning Helvig, der som bekjendt levede her“¹⁾.

Et uforglemmeligt Indtryk gjorde en Tur, som Kierkegaard foretog med Pastor Lyngbye paa Søborg Sø. „Denne forhen umaadelige Sø er nu godt ifærd med at forsvinde. Igjennem Udløbet af Søen arbeidede vi os med megen Møie; Vandet er nemlig meget lavt og saa fuldt af Mudder, at vi ligesom Hvalfisken ved Sildene drev en Mængde Mudder et godt Stykke foran. Men naar vi abstrahere herfra, var den os omgivende Natur meget interessant; de favnelange, svære Siv og den frodige Vegetation af allehaande Søplanter lod os virkelig drømme os i et ganske andet Clima. Endelig kom

---

¹⁾ Wimmer tolker ogsaa Indskriften „Ave Maria“, men mener ikke, at det er nogen Ligsten, men en Sten der ved sin Indskrift skulde minde Menigheden om at bede Ave Maria. Indskriften stammer efter Wimmers Opfattelse fra Tiden c. 1300. (Wimmer: Danske Runemindesmærker IV, S. 182—84).

vi da ud paa Søen selv. Ogsaa her er Vandet maaskee knap en halv Alen dybt og bevoxet med Alger, hvoraf Lyngbye samlede en Deel for Molluskernes Skyld. En uhyre Larmen af Vildænder, Maager, Krager osv., og de svømmende Øer gjorde et ret behageligt Indtryk.“

Ni Aar senere beskriver Søren Kierkegaard i Stadier paa Livets Vej selv samme Oplevelse paa en saa underfuld Vis, at vi ligesom ved hans Skildring af Ottevejskrogen i Gribskov i Eftermiddagsstilheden staar over for en af de mest fuldendte Naturbeskrivelser i den danske Litteratur. Denne Beskrivelse har tillige den Værdi, at den efter Søborgs Søes fuldstændige Udtørring har bevaret Mindet om Søborg Sø, saa man kan sanse den, som den var for hundrede Aar siden d. 4. August 1835, da Kierkegaard og Lyngbye stegede sig ind igennem Sivene ud paa selve Søborg Sø. Kierkegaard foregiver, at Ræsonnøren Frater Taciturnus (dvs. Broder Tavs) sammen med en ældre Ven, en Naturforsker, der havde berejst Kysten fra København nord efter for at anstille Iagttagelser over Søplanter, besøger Egnen om Søborg, som Naturforskeren formodede maatte give rigt Udbytte. „Søen er ikke god at komme nær, thi i en temmelig viid Udstrækning er den rundt omgiven med Hængemose. Her er det Grændsestridigheden Dag og Nat føres mellem Søen og det faste Land. Der er noget veemodigt i denne Striden, hvilken dog ikke betegnes ved Ødelæggelsens Spor, thi hvad Jorden efterhaanden vinder fra Søen, forvandles til en smilende og saare frugtbar Eng. Den stakkels Indsø derimod, der saaledes svinder hen! Ingen har Medlidenhed med den, Ingen føler med den, thi hverken Præsten, hvis Jorder paa den ene Side

grændse til, ei heller de tilgrændsende Bønder paa den anden Side have Noget mod at vinde et Stykke Eng efter det andet. Den stakkels Indsø, baade paa den ene og den anden Side er den priisgiven!

Hvad der giver Søen et endnu mere indesluttet Præg er, at Hængemosen bevoxes med det rigeste Rørskaar; der findes vel i Danmark ikke Magen, saaledes sagde idetmindste min Ven Naturforskeren. Kun eet Sted er der aabnet en smal Canal; her ligger en fladbundet Baad, paa hvilken vi tvende, han paa Videnskabens, jeg paa Venskabet og Nysgjerrighedens Vegne stagede os ud. Med Møie fik vi Baaden afsted, thi Renden holder vel neppe en Fod Vand. Rørvæxten derimod er tæt og fyldig som en Skov, voxen vel sine fire Alen; og skjult af den er man som evig tabt for Verden, glemt i den Stilhed, der kun afbrydes af vor Anstrængelse med Baaden, eller naar en Rørdromme, denne hjemlige Røst i Eensomheden, tre Gange gjentager sit Skrig, indtil den atter gjentager det. Forunderlige Fugl, hvorfor sukker og klager Du saa, Du ønsker jo dog kun at blive i Eensomheden!

Endeligen naaede vi udenfor Rørene, og Søen laae for os speilklar, tindrende i Eftermiddagens Belysning. Alt saa stille, Taushed hvilede over Søen. Var jeg, medens vi stagede os frem gjennem Rørskaeret, tilmode som sattes jeg hen i Indiens yppige Frugtbarhed, saa var det mig nu, som laae jeg ude paa det stille Ocean. Jeg blev næsten angst: at være saa uendelig fjern fra Menneskeer, at ligge i en Nøddeskal paa et Verdenshav! Nu lød en forvirret Larm, et blandet Skrig af allehaande Fugle, og da gjorde Stilheden sig atter gjeldende næsten til Ængstelse, naar Lyden pludseligen afbrødes og Øret forgjebes greb efter en Understøttelse i det Uendelige.

Kierkegaard fortæller nu, hvorledes Frater Taciturnus i denne løndomsfulde Sø gør et mærkeligt Fund, en forsegleet Æske af Palisandertræ, indeholdende en Dagbog med en gribende Forlovelseshistorie og Smykker, Dagbogens Forfatter havde givet sin elskede, men ved Forlovelsens Ophør havde faaet tilbage fra hende, „en flad Guldring med Datum indgravet, et Hals-smykke, bestaaende af et Brillant-kors, befæstet i et lyseblaat Silkebaand. Det øvrige var tildeels af slet intet Værd, et Fragment af en Comedie-Plakat, et udrevet Stykke af det nye Testamente, hvert især i en omhyggelig Convolut af Velin-Papir, en vissen Rose i en sølvforgylt Capsel og andet Lignende, der kun for Eiermanden kan have havt lige Værd med Brillanter à 2 Karat Stykket.“ Det er værd at anføre, hvorledes Broder Tavs gør dette mærkelige Fund: „Min Ven Naturforskeren tog sit Redskab frem, hvormed han rev Søplanter op; han kastede ud og begyndte sit Arbeide. Imidlertid sad jeg i den anden Ende af Baaden hendrømmende i Naturomgivelsen. Han havde allerede draget en Deel op, og begyndte at sysle med det Vundne, da bad jeg ham at maatte laane Instrumentet. Jeg indtog min forrige Plads og kastede ud. Med en dump Lyd sank det i Dybet. Maaskee var det fordi jeg ikke vidste Beskeed, men mig forekom det, da jeg vilde trække op, som holdt der Noget saa stærkt igjen, at jeg næsten frygtede at blive den Svagere. Jeg trak til, da steeg en Boble op fra Dybet. Den holdt sig et Øieblik, den brast, og nu lykkedes det. Jeg var bleven ganske underlig om Hjertet, dog drømte jeg mindst af Alt om mit Funds Beskaffenhed. Naar jeg nu tænker derover, nu da jeg veed Alt, da forstaaer jeg det, jeg forstaaer det var et Suk dernede

fra, et Suk *de profundis*, et Suk, at jeg fravristede Havet sit Depositum, et Suk fra den indesluttede Sø, et Suk fra den indesluttede Sjæl, som jeg fravristede hans Hemmelighed. Havde jeg to Minutter før anet det, jeg havde ikke vovet at trække til.“

I Modstrid med sit Navn gør Broder Tavs sig ikke nogle Skrupler af at udgive den saa underligt fundne Dagbog. Han trøster Ejermanen med, at selv om han har tilladt sig at udgive hans Manuskript, være det sagt, at jeg ikke har tilladt mig at vise Nogen ikke en Eneste hverken Haandskriften eller Brillantkorset og det Øvrige.“ Men har end Broder Tavs ikke tilstrækkelig ydre Adkomst til at udgive de i Søborg Sø fundne Papirer — han foregiver ironisk, at de kan udregnes at være skrevet 1751 — saa er hans indre Adkomst til at udgive Dagbogen i skønneste Orden for det kan umulig bestrides, at Dagbogen „Skyldig?“ — „Ikke-Skyldig?“ med Undertitlerne „En Lidelseshistorie“, „Psychologisk Experiment“, er Kierkegaards egen Lidelseshistorie, hans Forlovelse med Frk. Regine Olsen, som han maatte bryde med, skønt hun til hans Dødedag var hans eneste Elskede, „hans Øines Lyst og hans Hjertes Begjering.“ Hvorfor Kierkegaard maatte bryde med den yndige Regine, der elskede ham af sit ganske Hjærte, sin ganske Sjæl og sit ganske Sind, det kan enhver læse i denne betagende Bog, blot han holder sig Kierkegaards Advarsel for Øje, fremsat som Motto for hele det store Værk Stadier paa Livets Vej: „Saadanne Værker er som et Spejl: naar en Abe kigger deri, kan ikke nogen Apostel se ud deraf.“ Det kan vistnok fastslaas, at uden dette Brud var Kierkegaard blevet jysk Landsbypræst og næppe meget mere, nu blev han vor største Tænker og vor mest sjælfulde Forfatter.

Dagbogen „Skyldig?“ — „Ikke Skyldig?“ indeholder ikke blot Kierkegaards egen Forlovelshistorie, men ogsaa hans forbigangne Livs Historie. Dette forbigangne Liv skildres ikke i sammenhængende, lige-løbende Fremstilling med nøjagtig og udtømmende Redegørelse for den skete Udvikling. Nej, det forbigangne Liv belyses i gribende Stemningsbilleder, der den femte i hver Maaned afbryder den førte dobbelte Dagbog, Dagbogen hvad der sker *nu*, hvor Bruddet er sket, og hvad der skete „i Dag for et Aar siden“, da han vandt og brød med sin elskede. Disse Stemningsbilleder viser, at Forholdet til Faderen er hans forbigangne Livs dybeste Problem. Dette Problem behandles især i det første, tredje og femte af disse Indskudsstykker, nemlig „Den stille Fortvivlelse“, „Salomos Drøm“, og „Periander“, Tyrannen Periander, „der talede altid som en Viis og handlede stedse som en Afsindig“. Hvor nær denne Skildring af Periander, hans Hustru Melissa og hans Sønner Cypselus og Lycophron (dvs. hans Fader, Moder, hans Broder, den senere Biskop, og ham selv) vedrører Kierkegaard selv kan vi skønne af, at Kierkegaard anbringer denne „Indenads-Lectie“ paa Datoen den 5. Maj, Kierkegaards egen Fødselsdag. Jeg nøjes her med at henvise til Joh. D. Landmarks Tolkning af dette Indskudsstykke i Nordisk Tidsskrift 1933 S. 18—32 og vender mig i Stedet til det tredje Indskudsstykke „Salomos Drøm“, ogsaa fordi det berører vort egentlige Æmne, Kierkegaards store Gillelejesommer 1835. Han skildrer Salomon levende hos Profeten Nathan, lykkelig i sin sværmeriske Beundring for David, Jødernes store Konge. „Faderens Kraft og Faderens Bedrift begeistrede ham ikke til Daad, thi der levnedes jo ingen Lei-

lighed dertil, men den begeistrede ham til Beundring, og Beundring gjorde ham til Digter. Men var Digteren næsten misundelig paa sin Helt, saa var Sønnen salig i sin Hengivenhed for Faderen.“ Han skildrer nu, hvorledes Salomo engang besøgte sin kongelige Fader. „I Natten vaagner han ved at høre Bevægelse, hvor Faderen sov. Rædsel griber ham, han frygter, det er en Nidding, der vil myrde David. Han lister sig nærmere — han seer David i Hjertets Sønderknuselse, han hører Fortvivlelsens Skrig fra den Angrendes Sjel.“ Salomon søger afmægtig sit Leje, men han hviler ikke, „han drømmer, han drømmer, at David er en Ugudelig, forkastet af Gud, at den kongelige Majestæt er Guds Vrede over ham, at han maa bære Purpur til Straf, at han er fordømt til at herske, fordømt til at høre Folkets Velsignelse, medens Herrens Retfærdighed skjult og forborgent holder Dom over den Skyldige....., han anede, at den Helliges Fortrolighed med Gud, den Renes Oprigtighed for Herren, ikke var Forklaringen, men at lønlig Skyld var den Hemmelighed, der forklarede Alt.

Skulde nogen tvivle paa, at denne Skildring af Salomon og hans Fader David, der maa bære kongeligt Purpur, ikke som Belønning for hans Hellighed og Gudsfrygt, men som Guds næsten grusomme Straf over hans forbigangne Livs lønlige Brøde, maa han blive overbevist om sin Fejltagelse, naar han bliver stillet over for, hvad Kierkegaard selv kalder den store Jordrystelse i hans Ungdomsliv. „Da var det, at den store Jordrystelse indtraf, den frygtelige Omvæltning, der pludselig paanødte mig en ny ufeilbarlig Fortolkningslov af samtlige Phænomener. Da anede jeg, at min Faders høie Alder ikke var en guddomme-

lig Velsignelse, men snarere en Forbandelse; at vor Families udmærkede Aands-Evner kun vare til for gjensidig at oprive hinanden, da følte jeg Dødens Stilheds tiltage om mig, naar jeg i min Fader saae en Ulykkelig, der skulde overleve os alle, et Gravkors paa alle sine egne Forhaabningers Grav. En Skyld maatte hvile paa hele Familien, en Guds Straf maatte være over den; den skulde forsvinde, udstryges af Guds vældige Haand, udslettes som et mislykket Forsøg.....“

I en følgende Optegnelse skildrer han den store Jordrystelses Følger: „Sønderrevet som jeg var i mit Indre, uden al Udsigt til at føre et jordisk lykkeligt Liv („at det maatte gaae mig vel og jeg leve længe i Landet“), uden alt Haab om en lykkelig og hyggelig Fremtid, — som det naturligst fremgaaer af og ligger i det huslige Familielivs historiske Continuerlighed — hvad Under da, at jeg i fortvivlet Desperation greb ene og alene den intelligente Side i Mennesket, klamrede mig fast dertil, saa at Tanken om mine betydelige Aandsevner var min eneste Trøst, Ideen min eneste Glæde, Mennesker mig ligegyldige.“

Forud for disse Optegnelser har Kierkegaard anbragt følgende Mottoer for sit forbigangne Liv. For sin Barndom anvender han et Citat af Goethes Faust brugt om Gretchen i Domkirken efter hendes store Forbrydelse: „Halvt Barneleg, halvt Gud i Hjærtet“. For sin Ungdom et Citat af Chr. Winther: „Trygle — det gjør vi ei! Ungdom paa Livets Vei, Kraftigt sig Skatten tiltvinger.“ For sit Liv „25 Aar gammel“ anfører han et Citat af Shakespeares Kong Lear (5. Akt, 3. Scene), som skildrer Kong Lears Lykke over at være blevet udsonet med sin af ham forstødte, og saa

dybt forurettede Datter Cordelia. Dette Motto er Udtryk for Kierkegaards Hjærtensglæde over at være blevet udsonet med den af ham forurettede og fordømte Fader, hvad der paa smukkeste Maade fremgaar af en Optegnelse af den lige 25aarige Kierkegaards Papirer den 9. Juni 1838, en Maaned før den 82-aarige Faders Død:“ Hvor jeg takker Dig, Fader i Himlene, fordi Du har opbevaret her paa Jorden for en Tid som den nærværende, hvor jeg saa høilig kan behøve det, en jordisk Fader, der saa haaber jeg det skal ved din Hjælp have større Glæde af anden Gang at være min Fader end han har haft første Gang af at være det.“ Denne Udsoning med Faderen var Søren Kierkegaards lykkeligste Oplevelse, og den gik ham aldrig af Minde. De fleste af hans mange Opbyggelige Taler, fra den første „Troens Forventning“ i 1843 lige til den allersidste om „Guds Uforanderlighed“ i August 1855 midt under hans Oprør med den officielle Kristendom, bærer som i 1843 næsten uforandret følgende Tilegnelse til Faderens Minde. „Afdøde Michael Pedersen Kierkegaard, forhen Hosekræmmer her i Byen, min Fader, helliges disse Taler“, eller som i 1855 „Mindet om min afdøde Fader Michael Pedersen Kierkegaard, forhen Hosekræmmer her i Byen, helliget.“ Han skriver d. 11. Aug. 1838 under Indtrykket af Faderens Død d. 8. Aug.: „Jeg anseer hans Død for det sidste Offer, han bragte sin Kjærlighed til mig; thi han er ikke død fra mig, men *død for mig*, for at der om muligen endnu kan blive Noget af mig.“

Men som „en Pæl i Kødet“ beholdt Kierkegaard ogsaa Livet igennem det uudslettelige Minde om de Udskjelser, den Synd, han i sit Oprør imod Faderen havde begaaet, selv om han stundom følte sig bero-

liget af, at det dog var Angst, der bragte ham til at fare vild. Kierkegaard har nemlig troet, at han selv skulde dø i sin unge Alder før sin gamle Fader som Guds Straf over Faderen for hans Ungdomssynd. Faderen skulde til Straf for sin Synd imod Gud overleve alle sine mange Børn, hvoraf de 4 var døde før 1835, og til sidst staa „som et Gravkors paa alle sine egne Forhaabningers Grav.“ Kierkegaard har følt dette som en skammelig Uretfærdighed fra Guds Side, og det har virket opløsende paa hans fra Barndommen velopbyggede moralske Bevidsthed, ganske som den i Pesttider truende, næsten uundgaaelige Død saa ofte har omstyrtet og knust de etiske og moralske Grundbegreber, som Folket ellers til daglig levede paa. Det gjaldt for ham, som den unge Æstetiker i „Enten—Eller“, der følte sig som „den ulykkeligste af alle“, at nyde Livet, mens han endnu havde det. Først ved Forsoningen med Faderen i 1838, 25 Aar gammel, lærte han at forstaa, at ikke alene overfor Faderen, men ogsaa overfor Gud, havde han, ligesom alle andre Mennesker, ubetinget Uret. Hans første store Bog *Enten—Eller* munder ud i det Ultimatum, det „Sidste Ord“, fremsat af en jævn jysk Landsbypræst med 2. Karakter, „om det Opbyggelige, der ligger i den Tanke, at mod Gud have vi altid Uret.“

Det er af Vigtighed for Forstaaelsen af den store Sammenhæng i Kierkegaards Liv at fastslaa, naar denne Midtpunktsbegivenhed i hans Ungdomsliv, den store Jordrystelse har fundet Sted. I en Ungdoms-afhandling, „Studier over Kierkegaards Ungdomsliv“, „Den store Jordrystelse“, i *Danske Studier 1916* har jeg søgt at paavise, at Jordrystelsen maa have fundet Sted i Oktober 1835, et Par Maaneder efter

Søren Kierkegaards Hjemkomst fra Gilleleje, og jeg har haft den store Tilfredsstillelse, at den lærdeste danske Kierkegaardsforsker, den nu desværre afdøde Arkivar P. A. Heiberg, hvis tidligere Opfattelse (Jordrystelsen fundet Sted i Begyndelsen af 1837) jeg energisk havde bekæmpet, i sin store Bog: Et Segment af Søren Kierkegaards religiøse Udvikling 1835 1. Juni til 1838 19. Maj (1918), slutter sig til den af mig som den første forfægtede Anskuelse. Mit Hovedsynspunkt for denne nye og vistnok uigendrivelige Tidsbestemmelse er den, at en saa indgribende Oplevelse *indirekte* maatte sætte Spor i Kierkegaards Dagbøger og øvrige Optegnelser, selv om han intet direkte meddeler om sin Oplevelse før fire Aar efter, da Oplevelsen har tabt sin dybeste Brod. Disse Spor finder jeg i Papirerne for Oktober 1835 i Kierkegaards rasende Angreb paa Kristendommen, hvoraf jeg her anfører en enkelt Udtalelse: „Overalt næsten, hvor den Christne beskjæftiger sig med det Kommende, der er Straf, Ødelæggelse, Undergang, evig Qval og Pine det, der foresvæver ham, og ligesaa yppig og udsvævende hans Phantasie er i saa Henseende, ligesom mager er den, naar Talen er om de Troendes og Udvalgte Salighed, der skildres som en salig Henstirren med et af disse matte, henstirrende Øine, med en stor og fixeret Pupil, eller med et i Fugtighed svømmende Blik, der forhindrer al klar Seen. Der er ikke Tale om noget aandelig kraftigt Liv.....“

Omvendt forbyder det sig af sig selv, at han før sit Gillelejeophold har oplevet den store Jordrystelse. Det kan vi blandt meget andet tydeligt se af en Optegnelse om hans lykkelige Visioner paa hans Yndlingssted Gildebjerghoved den 29. Juli 1835: „Og naar jeg da stod

her en stille Aften, naar Havet med dyb men stille Alvor istemmede sin Sang; naar mit Øie ikke mødte en eneste Seiler paa den uhyre Flade, men Havet begrændsede Himlen og Himlen Havet; naar paa den anden Side Livets travle Syslen forstummede, og Fuglene sang deres Aftenbøn — da fremsteg ofte af Graven for mig de faa kjære Afdøde, eller rettere sagt, det forekom mig, som de ikke vare døde. Jeg følte mig saa vel i deres Midte, jeg hvilte mig i deres Favn, og det var for mig, som om jeg var ude af Legemet og i en høiere Æther svævede om, med dem — og Maagens hæse Skrig erindrede mig om, at jeg stod ene, og Alt forsvandt for mit Øie, og jeg vendte tilbage med vee-modsfuldt Hjerte for at blande mig i Verdens Vrimmel uden dog at glemme saadanne salige Øieblikke.“ Han fortsætter siden i samme Optegnelse: „naar jeg saaledes stod der ene og forladt, og Havets Magt og Elementernes Kamp erindrede mig om min Intethed, og paa den anden Side Fuglenes sikkre Flugt erindrede mig om Christi Ord: „Ikke en Spurv falder til Jorden uden Eders himmelske Faders Villie“: da følte jeg paa eengang, hvor stor og hvor ringe jeg er; da havde hine store Magter: Stolthed og Ydmyghed veligen forenet sig.“ Han føler disse Sjælskræfters Forening som et Bryllup — „et Giftermaal, som hverken er et Fornuftgiftermaal eller en Mesalliance, men et i Sandhed Stille-Bryllup, holdt i Menneskets dybeste Lønkammer, i det Allerehelligste, hvor ikke mange Vidner ere tilstede, men hvor Alt foregaar alene for dens Øie, der alene bivaanede det første Bryllup i Edens Hauge og velsignede Parret —, et Giftermaal, der heller ikke vil blive ufrugtbart, men have velsignede Frugter.“ Han drømmer om sit fremtidige Liv:

„Roligt og stille vil hans Liv flyde hen, og han vil hverken tømme Stolthedens berusende Bæger eller Fortvivlelsens bittere Kalk.“ Skønnere, mere harmoniske Ungdomsdrømme har vel kun faa oplevet paa Gilbjergghoveds Skrænt, seende ud over det vældige, aabne Hav.

Tre Dage senere, den 1. August, skriver Søren Kierkegaard i sin Dagbog den mærkelige Optegnelse, som Kierkegaardforskeerne kalder „det store Gilleleje-opgør“, hvoraf vi blot anfører nogle enkelte, men vigtige Steder: „Det, der egentlig mangler mig, er at komme paa det Rene med mig selv om, *hvad jeg skal gjøre*, ikke om hvad jeg skal erkjende, uden forsaavidt en Erkjenden maa gaae forud for enhver Handlen. Det kommer an paa at forstaae min Bestemmelse, at see, hvad Guddommen vil, at *jeg* skal gjøre; det gjælder om at finde en Sandhed, som er Sandhed *for mig*, at finde *den Idee, for hvilken jeg vil leve og døe*. Og hvad nyttede det mig dertil, om jeg udfandt en saakaldt objectiv Sandhed, hvad nyttede det mig at kunne udvikle Christendommens Betydning, at kunne forklare mange enkelte Phænomener, naar den *for mig selv og mit Liv* ikke havde nogen dybere Betydning?..... Vel vil jeg ikke nægte, at jeg endnu antager et *Erkjendelsens Imperativ*; og at der igjennem det ogsaa lader sig virke paa Menneskene, men *da maa den levende optages i mig*, og *det er det*, jeg nu anerkjender for Hovedsagen, Det er derefter min Sjæl tørster, som Africas Ørkener efter Vand. Det er det, der mangler, og derfor staaer jeg som en Mand, der samlede Indbo og havde leiet Værelser, men havde endnu ikke fundet den Elskede, der skulde dele Livets Med- og Modgang med ham..... Det var det, der manglede mig, at

føre *et fuldkommen menneskeligt Liv* og ikke blot et Erkjendelsens, saa jeg derved kommer til ikke at basere mine Tanke-Udviklinger paa — ja, paa Noget, man kalder Objectivt, — Noget, som dog i ethvert Tilfælde ikke er mit eget, men paa Noget, som hænger sammen med min Existents dybeste Rod, hvorigjennem jeg saa at sige er indvoxet i det Guddommelige, hænger fast dermed, om saa hele Verden styrter sammen. See det er *det, jeg mangler, og derhen stræber jeg*..... Jeg vil nu forsøge rolig at fæste Blikket paa mig selv og begynde inderlig at handle; thi kun derved bliver jeg istand til, ligesom Barnet ved sin første med Bevidsthed foretagne Handling kalder sig: „jag“, saaledes istand til i dybere Forstand at kalde mig: „jag“..... Saa være da Loddet kastet — jeg gaaer over Rubicon! Vel fører denne Vei mig *til Kamp*; men jeg vil ikke forsage. Jeg vil ikke sørge over den forbigangne Tid — thi hvortil Sorg? Med Kraft vil jeg arbejde mig frem og ikke spille Tiden med at sørge.“

Vi ved, at det paa Grund af den store Jordrystelse og den deraf følgende Forargelse paa Faderen og paa Gud, ikke lykkedes den unge Kierkegaard i de første Aar at naa det Maal, han i Gilleleje, snarest vel i de stille Aftenstunder paa Gilbjerghoved, havde foresat sig, men vi ved, at det siden lykkedes for ham at finde den Sandhed, der var Sandhed *for ham*, hvorved han saa at sige var indvokset i det Guddommelige og hang fast dermed, om saa hele Verden styrtede sammen. Det var i Virkeligheden den ældgamle religiøse Tanke „Enten—Eller’s“ sidste Ord: „Mod Gud har Menneskene ubetinget og i alle Tilfælde Uret“. Kierkegaard former 1847 sin Livsanskuelse i et mærkeligt Epigram. Menneskelighed er Menneske-Lighed,

Uligheden er det umenneskelige. Han mener bl. a. dermed, at Kristendommen ikke for een Generation kan være Lidelse og Martyrium, for vor egen Generation derimod sjælelig Nydelse og aandeligt Velvære, Kristendommen *maa* for alle, der virkelig er og vil være Kristne, være et Martyrium, en Lidelse, ellers er det ikke rigtigt, ellers er Tilværelsen umenneskelig uretfærdig. Over denne Tanke er hans store letforstaaelige Bog *Indøvelse i Kristendom* (1848) bygget op. Det medfører hans voldsomme Opgør i 1855 med den officielle Kristendom — Biskopperne Mynsters og Martensens Kristendom, men det medfører ogsaa for ham selv Bruddet med hans yndige Forlovede Regine Olsen. Han siger det udtrykkelig i „Skyldig?“ — „Ikke Skyldig?“ (S. 294): „Hvad der er mig Livskraften i min Aands-Existents: Ligeligheden i det Humane, tilintetgjør hun. Hun bryder sig slet ikke om denne Frihedens uendelige Lidenskab; hun har faaet reist en Illusion, og hun har nok. Jeg mener ogsaa, at man kan elske, at man kan ofre Alt for sin Kjærlighed, men hvad enten jeg skal see gode Dage eller vove Livet, min Aands-Existents's dybeste Aandedræt kan jeg ikke undvære, kan jeg ikke ofre, fordi det er en Modsigelse, da jeg jo ikke er uden det. Og dette Aandedræt føler hun ingen Trang til.“

Vi ser, at det ikke er uden Grund, at Kierkegaard foregiver, at hans andet Jegs Dagbog gemmes paa Bunden af Søborg Sø. I Gilleleje brød Kierkegaards eget Personlighedsliv første Gang frem i hele sin Vælde, her blev han „født“ som den store danske religiøse Personlighed, her opdagede han, at det gælder for den store Tænker ikke blot at kunne tænke og virke gennem sin Tankes Klarhed og Sammenhæng,

men det gælder end mere om at naa til den personlige Sandhed og fastholde denne *personlige* Sandhed, Sandheden *for mig* i Liv og Død. Det har Kierkegaard gjort, mere end de fleste andre danske. Den store Gillelejesommer betyder i Kierkegaards Liv, at den tidligere sjælelige Afhængighed af Faderen blev løst — tankemæssig set var han kommet langt fra Faderens Kristendom, da han Juni 1835 kom til Gilleleje. Hans Kristendom skulde ikke blot være en afbleget Fortyndelse af Faderens Kristendom, det skulde være en personlig Kristendom, hvor Kristendommen var ikke Lære, men Liv og Efterfølgelse. Igennem sit Ungdomslivs for ham saa skæbnesvangre og frygtelige Oplevelser, den store Jordrystelse og Bruddet med den eneste Elskede, vendte han tilbage til Faderens Kristendom og opstillede Kravet om, at Kristendommen i ethvert Menneskes Liv skulde være en Lidelse, et Martyrium, ellers var Tilværelsen meningsløs og umenneskelig, og Menneske-Ligheden var brudt.

Note 1) I Følge Professor Frithiof Brandts Afskrift hedder det her: „Juni 1834“. Den 26de rejste Søren da endeligen, skjøndt det egentl. ikke er kjendeligen bedre med Moder, til Gilleleje for der at tilbringe en 14 Dage med at styrke sin Helbred.“ — „Onsdagen den 30. om Morgenen var det kjendeligen slettere med Moder, saa at jeg befrygtede et Nerveslag. Een af Christian Lunds Contoirbetjente blev sendt til Gilleleje efter Søren, der imidlertid først kunde komme hjem den næste Morgen.“

Note 2) Se nærmere S. 43 i denne Bog.

★

GILLELEJE-MALEREN

ELIAS PETERSEN

ELIAS PETERSEN fødtes 12. Aug. 1859 i Frue Sogn, København, og fejrede i Aar sin 75 Aars Fødselsdag i sin Barndomsby, Gilleleje. Museumsforeningen har i den Anledning anmodet Kunstneren om at skrive sine Erindringer om Lejet paa hans Barndomstid i Slutningen af 1860erne.

Elias Petersens Fader, Kunstdrejeren og Billedskæreren Bendt Petersen, fødtes ^{17/2} 1829 paa Gilleleje og var af gammel Gillelejeslægt. Drejerfaget lærte han i København. Efter Læretiden rejste han til Berlin, og i Wien lærte han Billedskæreriet. I Elbing (Østpreussen) traf han sin tilkommende Hustru, Charlotte Wilhelmine Kempowsky, der var født i Elbing ^{20/11} 1838 og af polsk Afstamning. De viedes i Frederiksberg Kirke. 9. December 1856 fik Bendt Petersen Borgerbrev som Drejermester i København. Paa Grund af hans Svagelighed rejste Familien til Gilleleje i Maj 1868, og Bendt Petersen byggede det første Hus paa Sandlodderne Øst for Byen, og her boede Familien til 1893, hvorefter den flyttede tilbage til København, hvor Bendt Petersen døde 1896.

I adskillige Hjem paa Gilleleje-Egnen findes endnu drejede Sager fra den gamle Kunstdrejers Haand; en Del af dem er havnede i Gilleleje Museum.

I „Samleren“, 6. Aarg., 1929, har Forfatteren Anders W. Holm skrevet en Artikel om Elias Petersen.

denne siger Forfatteren, at Elias Petersen i sin Kunst er naturlig, troværdig, ærlig, naiv, med en realistisk maskeret Romantik, som vi kender den fra Malerskikkelserne i Drachmanns Romaner og Skuespil. Elias Petersens Liv er i nøje Harmoni med hans Kunst. Han er helt en selvlært Mand. Hans Livshistorie opfylder alle de romantiske Krav, man i gamle Dage stillede til en Kunstnerbiografi. 9 Aar gammel kom han til Gilleleje, som med sin Naturskønhed og sin Fiskerleje-Idyl kom til at præge ham for hele Livet. Han blev (som Faderen) Drejer. Men i sin Fritid malede han med Pensler, han lavede af sine egne Hovedhaar, og en primitiv Farvelade, han havde købt i Kroens Købmandshandel, indtil Dyrlæge Larsen fra Esrum, der havde lidt Forstand paa Malerier, en Dag saa Drengens ubehjælpsomme Forsøg og forærede ham Tubefarver og rigtige Pensler. I Begyndelsen af 80erne boede Maleren Thorolf Pedersen en Sommer paa Gilleleje. Elias Petersen og han sluttede Venskab. 1884 forlod Elias P. Gilleleje og kom paa Teknisk Skole i København, hvor han gjorde sine Optagelsestegninger til Akademiet færdige. Men de kom aldrig paa Akademiet; thi da Elias Petersen vendte tilbage til Gilleleje, maatte han atter sætte sig til Drejerbænken.

Paa Efteraarsudstillingen paa Charlottenborg 1885 udstillede Elias Petersen sit første Udstillingsbillede, „Fra Baadepladsen i Gilleleje“.

Paa Foraarsudstillingen 1886 fulgte saa Figurbilledet „Besøg hos Husmandsenken“,¹⁾ som Professor Axel Helsted, der den Sommer boede paa Gilleleje, blev saa begejstret for, at han købte det. Samtidig

¹⁾ Modellerne var Stine Canilles (o: Cornelius) og Jacob, som boede paa Sandlodderne.

gav han Elias Petersen det for en Akademiprofessor uventet fordomsfrie Raad ikke at søge Optagelse paa Akademiet, „hvor han intet kunde lære og kun faa sit Selvstændighedspræg forfusket“.

Siden da har Elias P. hvert Aar udstillet sit Billede paa Charlottenborg, samtidig med at han har tjent sit Livsophold først ved Drejerbænken fra 86—88, dernæst som Tømmerhandler ved Halmstad i Sverige, indtil han i 91 fik Ansættelse ved Den kongelige Porcellænsfabrik, hvor han malede Flora Danica og Sachsisk, til han i 96 gik over til „Bing og Grøndahl“. Her vandt han sig en Position som Porcellænsmaler. Han fik Diplom ved Stockholmerudstillingen i 97, hvor Nationalmuseet købte en Vase af ham. Efter lange Tidens taalmodig Eksperimenteren udfandt Elias Petersen en Metode til Efterligning af den gamle kinesiske Emaljedekoration, som J. F. Willumsen, der paa den Tid arbejdede paa Fabriken, fik gjort Direktionen saa interesseret i, at den blev en Udstillingssucces paa Pariserudstillingen i 1900, hvor flere udenlandske Museer erhvervede sig Eksemplarer. I 1926 trak Elias Petersen sig tilbage fra Bing og Grøndahl for helt at kunne hellige sig Maleriet.—Snart malede han Interiører med Figurer,—et Lampelysbillede af ham hænger paa Galleriet i Stockholm,—snart Mariner, og det er vel nok paa dette Omraade, han har ydet sin bedste Kunst og hvor hans Samlevethed med Havets Stemninger giver ham en berettiget Særstilling. Da han var 70 Aar, udstillede han (1929) sit Selvportræt. Det har alle et godt Portræts Egenskaber: Klarhed og Troværdighed i Karakteristiken og en naturlig Monumentalitet i Opbygningen, mens det lidt romantiske

Bølgebrus i Baggrunden fortæller om en gammeldags, naiv Romantisme i Kunstnersindet.

Bedst er Elias P. hjemme i sin Barndoms- og Ungdomsby, Gilleleje. Men ogsaa Dragør, hvor han boede 1911—26, har han levet sig godt sammen med, og der er næppe Tvivl om, at Gilleleje-¹⁾ og Dragørbillederne er de bedste Udtryk for, hvad Elias Petersen har set og drømt igennem et langt Kunstnerliv.

(Red.)

★

---

1) Blandt Gilleleje-Billederne skal nævnes Udstillingsbillederne „Sandstopperen i Storm“, „Lyse Nætter“, „Kvaser i stille Vejr“, „Odin gaar over Revlen“, „Bark i Mersejlskuling“, „Marie kommer hjem fra Anholt“.

*Elias Petersen: Selvportræt.
Charlottenborg-Udstillingen 1929.
(Rep.).*

ELIAS PETERSEN:

GILLELEJE I 1860erne

BAKKEDRAGET mellem Gilleleje og Nakkehoved var i 60erne ubebygget.—Kun paa tre Steder var der Beplantning af Træer: Ved Nakkehoved gamle Fyr og Fyrmesterbolig, den saakaldte Fabers Have, anlagt af Fyrinspektør Chr. Faber, som var Inspektør der 1824—1845, og som hviler i en udgravet Kæmpehøj; — saa var der „Bondens Stubbe“, dengang under Bonderupgaard, og endelig den ogsaa af Faber anlagte Granplantage nær Byen.

Vest for Gilleleje og mod Gilbjerg var der ingen anden Bevoksning end Græs o. a. lavere Plantearter. Gilbjergklinten var allerede dengang begyndt at skride. I Modsætning til Sletterne under Nakkehoved-Klinten fandtes der dyrkede Arealer, enkelte Sædfelter, ved Børstrups Hage under Gilbjergklinten, Arealer, som nu forlængst er opslugt af Havet.

Kom man ad Landevejen fra Øst gaaende eller kørende til Gilleleje, mødte Øjet som nu først Kirkens Spir og samtidig den gamle Kæmpehøj, Stejlehøj (omtrent hvor nu Menighedshuset ligger). Det første Hus, man saa, var den gamle, rødkalkede Smedie (Bindingsværk), tæt Vesten for Stejlehøj. Smeden var

dengang Per Smed. Tæt Vest for Smedien laa Stejlepladsen, som endnu findes. Her begyndte Hovedgaden med smukke velholdte, straatækte Huse til begge Sider, mestendels de samme, som endnu findes. Deres Omgivelser virkede dog mere tiltalende end nu paa Grund af de store Træer og Havernes Idyl. Karakteristisk var de store Buksbomhække og Ligusterbuskene. Der var et Væld af Blomster: Gyldenlak, Levkøj, Lavendel, Ambra, Kejserkroner, Bonderoser, (Pæoner), brandgule og hvide Liljer, Krusemynte og høje røde og hvide Roser. — — Kom man til Gilleleje om Foraaret, saa man i Haverne et Væld af Vintergækker, der snart efterfulgtes af Violer, Aurikler, Paaske- og Pinseliljer, Perlehyazinter og gul- og rødtribede Tulipaner. Der var i de Tider en Blomsterduft Foraar og Sommer over Gilleleje, en Duft, som satte Sindet i en eventyrlig Stemning.

De mange Blomsterfarver og Byens forskelligfarvede Huse virkede smukt sammenstemt, velgørende for Øje og Sind.

Mod Vest stoppede Hovedgaden pludselig op ved Aaen (nuværende Søborg Kanal), som var ganske smal og løb lige ud i Havet, ikke som nu i en Bue mod Havnen. En gammel, smal Træbro førte over Aaen. Og der laa Kroen med Kælderstue, Rejsestald og Købmandshandel, alt til venstre for Vejen; til højre laa en Smedie. Mere Bebyggelse fandtes ikke. En stor af Græs og Marehalm bevokset Slette strakte sig helt ud til Børstrups Hage og helt til den sandede Strand. Som Følge heraf var der en herlig fri Udsigt fra Kroen.

Rudolph Mentz var Købmand og Kroejer og drev det finere Gæstgiveri, mens Kælderstuen og Rejse-

stalden dreves af Lejere, der havde Sengeplads for mindre fine rejsende. Det var dog kun faa rejsende, som besøgte Gilleleje. Naar Landboerne kom til Byen, staldede de op i Kroen. Forfriskningerne, man indtog i Kælderstuen, var som Regel to og en halv, d. v. s. 2 Snapse og $\frac{1}{2}$ Bitterøl, fordelt i to Glas, beregnet for to Gæster. Kaffepunch og Toddy var ogsaa yndede Nydelsesmidler. Bajerskøl var dengang sjældnere og for dyr en Drik.

Efter at være gaaet tilbage over Broen kunde man, i Stedet for at gaa til højre ad Hovedgaden, gaa gennem et smalt Stræde, som førte til den Vej, der gik ned til den lille Pælebro, ved hvilken de Baade, der handlede paa København, ladede og lossede.

Ved Vejens venstre Hjørne laa „Gavlen“, den første Samlingsplads for Byens Folk; paa modsatte Side fandtes den store Stejleplads, og langs denne og Vejen stod Stabler af Bøgebrænde, som pr. Vogn var ført hertil fra Skovene for med Baade at blive transporteret til København, hvor det solgtes i Nyhavn.

Det lille Toldvaghthus laa omtrent, hvor det nuværende findes.

Gik man fra „Gavlen“ videre mod Øst, havde man Husene paa højre, Stejlepladsen, Baadepladsen og det aabne Hav paa venstre Haand. Paa Hjørnet af nuværende St. Strandstræde, dengang kaldet Gyden el. Sandgyden, havde man „Hovedgavlen“, hvor Drøftelsen af Lejets fælles Interesser fandt Sted, efter at Mødet i Forvejen var blevet bekendtgjort ved Tude i Byens Horn.

Lidt længere fremme paa Havnevej, som den nu kaldes, fandtes den tredje „Gavl“.

Gik man længere Øst paa, naaede man Reberbanen,

og lidt længer fremme laa to Huse, det ene tilhørende en Maler og Musiker Christian Jespersen, en meget fingernem og meget anvendt Mand. — Derfra bredte Sletten sig hen til Grannerne (Granskoven), ja ind i denne. Her fandtes ikke som nu Huse. Paa Sletten dansede man ofte, især paa Sommersøndag-aftener. Det var Byens Ungdom, som dansede til Tonerne af en Harmonika, som en Kone¹⁾ forstod at haandtere dygtig, lige fra sagte Vals til Galopade; hun fik rigelig Musikanterpenge for sin Umage.

Nu har vi set de dansende Par, Pigerne med klædelige Søndagstørklæder paa Hovedet, de unge Fiskere i Skjortærmer (thi de fik det hurtigt for varmt, hvorfor de hængte den blaa Jakke paa en Granknast), og vi vender om og gaar midt ned gennem Byen (ad nuværende Østergade), til vi naar Hovedgaden. Paa Vejen træffer vi Byens Forlystelsessted, „Ejlertsen“, hvor Vinterballerne blev afholdt. Ejlertsen²⁾ var Sadelmager, men var tillige en lille Tivoli-Karstensen; han elskede at arrangere Fester, hvorfor han kaldtes Ballademanden. Hos Ejlertsen blev der danset, saa det peb i Tridserne, og der blev drukket Punch, og Røgen fra Piber og Cigarer drev som en tæt Taage i Dansestuen; ikke desmindre sang man Fædrelandssange og Sømandssange for fuld Kraft. Men Dagen derpaa følte ofte besværlig. Ogsaa et Par andre Steder i Byen fandtes Dansestuer; her kunde de unge tillige købe Bolsjer og Hvedebrød, og man tilbragte Skumringstiden med munter Passiar.

Byens Skole brændte 1866 ved Lynnedslag i November Maaned; den nye opførtes i 1867. Nellerupgaard var dengang en stor Gaard med lave straatækte

¹⁾ Amalie Petersen.

²⁾ Død ³⁰/₃ 1883. 44 Aar gl., Gill.

Længer; den var Egnens største Gaard. Paa Grænsen mellem Skolelodden og Nellerups Jord stod ved Vejen et Par store Piletræer og i Skellet en Sten, der viste, at Rostgaard i sin Tid havde ejet Gaarden.

Gillelejes afsides Beliggenhed gjorde, at Byen ikke havde større Udviklingsmuligheder; Livet gled sin jævne, rolige Gang, Aar ud, Aar ind, den ene Dag omtrent som den anden. Kom en sjelden Gang en rejsende til Byen, var det en Begivenhed, som optog Sindene. Hæderlighed prægede Beboerne; men den indbyrdes Kontrol var ogsaa streng. Det var en meget konservativ Befolkning, mest Fiskere, faa Haandværkere og Arbejdere; de fulgte kun daarligt med i Tidens Rørelser; een Gang om Ugen kom Tvedes Karl, Brændevinskarlen, som han kaldtes, fra Helsingør, med Brændevin, Øl' og Post. Faa holdt Aviser. Postbesørgelsen blev senere forbedret, idet Posten over Fredensborg sendtes med Dagvogn til Esrum og derfra med gaaende Post videre ud i Landet og til Gilleleje.

De fleste Fiskere havde smaa Jordlodder paa 1 $\frac{1}{2}$ til 2 $\frac{1}{2}$ Td. Land. De laa Øst og Vest for Byen; tilige var der Fælleslodderne, der senere blev udstykket og kaldtes Sandstykkerne, da de var meget sandede; det er de Arealer, som ligger langs Sandvejen, nuværende Østre Allé, og som for en stor Del nu er bebyggede og beplantede. Jorden gav dengang et stort Plus til Indtægten. Man avlede Rug, som afhændedes til „Haagendrupperen“, Mølleren og Bageren i Haagendrup, som gav 32 Stk. 8 Punds Rugbrød for en Tønde Rug. Haagendrupperens Brødvogn

kom hver Lørdag med Brødet; i Stedet for et 8 Punds Rugbrød kunde man faa et 4 Punds Sigtebrød. Kagerne, han solgte, var Kryddertvebakker, Sukkerkringler og Kaffebrød; til Jul bestilte man Julekage hos ham. Andre Brødsorter maatte man selv bage, f. Eks. Søsterkage, Datidens Konditorkage, eller Boller. Naar de unge Karle vilde traktere Pigerne med Kage („Vil I ha Kaver, Tøse?“), bestod Traktementet af nævnte Lækkerier! —

Fiskerne avlede ogsaa Byg, som paa Møllen maledes til Skraa til Grisen; de fleste havde Gris. Naar Grisen slagtedes om Efteraaret, vejede den i Reglen 6—10 Lispund; den saltedes til Vintersul; Skinkerne og det sribede Flæsk blev røget til Spege- og Stegflæsk. Blodet blandedes med Ruggryn, Fedttærninger og Rosiner til Blodpølser. Og det var en Skik at bringe en Mundsmag af dem til Venner og Slægtninge, som saa gjorde Gengæld, naar de skulde slagte. Paa den Maade strakte den ferske Tid sig over en længere Periode. Der var Kappelstrid om, hvem der kunde præstere den bedste Gris.

Fiskerne havde tillige en Ko, hvorfor man havde et Kløver- og Græsstykke paa Lodden, saa man kunde bjærge Vinterfoder. Koen stod paa Marken længst muligt. Køerne skulde malkes 3 Gange daglig; og for dem, hvis Lodder laa længst fra Byen, blev det 3 lange Spadsereture daglig for Malkepigerne. Det var et smukt Syn at se de ranke Malkepiger i alle Aldre gaa ud til Malkepladserne. Træmalkespanden med de blankskurede Metalbaand bar de paa en Malkekrans (dækket af farverige Kluderester), der laa oven paa Hovedet. Leende og samtalende balancerede de med Malkespanden paa Ho-

vedet, mens Hænderne var ivrigt beskæftiget med Strikketøjet. Var det meget varmt, blev Hovedtørklædet skudt bag over, saa det faldt ned over Skulderen. Det hele et smukt og malerisk Billede.

Mælken gjorde Nytte paa forskellig Vis. Grisen skulde, mens den var lille, have sin Part; lidt Fløde skulde man have til Kaffen; den meste Fløde skulde dog kærnes; ofte blev en Del af Smørret byttet med Urtekramvarer i Købmandsforretningen, sjeldnere solgt.

Nogle Fiskere havde tillige Faar, som maatte nøjes med det lidet Græs, Køerne levnede. Ulden klippestes af i Foraarstiden, efter at Faarene først var blevet dygtig vaskede og skyllede. Man kartede, spandt og strikkede selv. Og det var solidt og varmt Under-tøj og Strømper, man fik.

Men Hovednæringsvejen var dog Fiskeriet. Prisen paa Fisk var ganske vist lille; men Livsfor nødenhederne var ogsaa smaa. Om Foraaret fiskede man Makrel og Stenbider. Om Sommeren fiskede man fra Smaajoller ved Land, dels med Kroge med Agn, dels med Garn; man fiskede Torsk, Flyndere, Skrubber og Aal, hvoraf en Del solgtes i Byen, Resten til Trilleprangerne, som med deres Trillebør bragte Fisken ofte milevidt ud i Landet og solgte den til Bønderne.

Agnen til Krogfiskeriet bestod af Sandorm, som stampedes paa Sandklapperne ved Kysten; Orm var den bedste Agn; dog benyttedes ogsaa Muslinger og Sildestumper.

Sildefisket var det Fiskeri, der blev set hen til med størst Forventning. Hvis man var heldig, kunde man i Sildefisket, der varede et Par Maaneder, tjene flere Hundrede Rigsdaler. Man havde ingen Havn.

Baadene var aabne og forholdsvis smaa, for at de kunde være saa lette som muligt; thi var der svær Sø, maatte de trækkes op paa Land, et Arbejde, som dog var strengt nok, naar Baaden var lastet med fyldte Næringer, og mangen gammel Fisker fik da ogsaa et Knæk for Livet ved at tage for haardt fat ved en saadan Lejlighed.

Sildefiskeriet foregik dengang i Reglen midtsunds, og det var et smukt Syn at se hele Fiskerflaaden komme nærmere og nærmere Land. Revlen laa dengang nærmere Land end nu, og Vandstanden paa den var lavere; man saa da først Baaden forsvinde bag høje sandfyldte, grøngule Søer for saa pludselig at tage Fart, løfte sig højt op i rette Øjeblik, favnet af mægtige Skumkaskader og skyde ind mod Land, hvor Fiskerne, klædt i Oljetøj og lange Søstøvler, sprang udenbords, idet Baaden tog Grund, og hentede Krogen med Trossen, som man stod klar med paa Land, og hagede den fast i et dertil indrettet Hul i Baadens Køl under Forstavnen. Medens de støvleklædte Fiskere satte Ryggen til Baaden, begyndte en Mand en Opsang, til hvilken man i taktfaste Tag løftede Baaden, som saa endelig rullede op paa tørt Land ad Træruller, der lagdes under Kølen. Ældre Mænd, Kvinder og Fiskehandlere trak imens i Trossen, og Baaden stivedes af med Støtter og Bukke. Men var det roligt Vejr, blev Baaden staaende i Vandet og stivedes af derude.

Derefter gik unge Piger og Koner, med mønstrede Tørklæder om Hovederne, et trekantet uldent Sjal over Skuldrene, med Sækkeforklæde for, med Uldstrømper paa Benene, der stak i et Par Tøfler eller Kapsko, — om Bord i Baadene for at være behjæl-

pelige med at pille Silden af; ogsaa de ældre Fiskere, som ikke fiskede med, hjalp til med Afpilningen og Optælningen af Silden. Passiaren gik livligt, og Kaffe-kanden gik flittigt fra Haand til Haand, Vittighederne føg om Ørene om Kap med Sildeskællene, og alt glitrede af Sildeskæl som Sølv.

Paa Stranden ventede Trilleprangerne og Hestekøretøjer fra nær og fjern; der blev tinget og købslaaet, og der herskede et muntert Liv. Var Fangsten stor, blev Prisen trykket. Efterspørgselen var jo ret begrænset, idet der var langt til de større Byer, og Aftagerne var i Reglen Bønderne i de omliggende Sogne; de købte Silden til Nedsaltning, idet det dengang var fast Regel at faa kogt salt Sild til Frokost Aaret rundt. Til Tider var Afsætningen saa ringe, at man maatte kaste Silden i Bunker paa Stranden; siden kom da Bønderne, som med Grebe læssede Sildene paa Vogne for at benytte dem til Svinefoder eller til Gødning.

Nu blev Næringerne hængt op i Stejlegangene for at tørres, et Arbejde, som besørgedes af Kvinderne; Mannerne var gaaet hjem for at faa sig en Lur, til de hen paa Eftermiddagen atter tog ud for at sætte Næringerne. Naar disse skulde drages, tog Fiskerne ud længe før Dag for at kunne være ude ved Fangstpladsen i Dagningen; hver Fisker var forsynet med Madkasse til Frokosten; denne blev nydt efter Dragningen. Man drak Øl og Brændevin til Maden; Brændevinsbimlerne var af yngste Mand fyldt Aftenen forud; man brugte ikke Glas eller Krus om Bord, men drak af Bimplens Tud. Saa tog man en Skraa; eller Piberne kom frem; de kendte Tobaksmærker var „Blaamand“, „Petum“ el. „Mosrose“.

De forskellige Baadelag holdt efter endt Fiskeri Baadegilder hos Baadejeren. Naar Fiskeriet havde været godt, var det lystige Sammenkomster, hvortil ofte nærmeste Nabo og Venner blev indbudte. Gildet begyndte om Eftermiddagen med Kaffe, hvortil spistes Søsterkage. Mændene fik eventuelt en lille Kaffe-punch. Det staaende Samtaleemne var Oplevelser under Fiskeriet: hvad man gjorde, og hvad man burde have gjort; af og til blev der spillet et Slag Kort, i Reglen Sjavs eller Firkort, indtil Aftensbordets Glæder vinkede.

Bordet blev dækket i Øvstestuen. Bordet maatte være langt; for der var jo mange Gæster og megen Mad. Man fik den uundværlige Flæskosteg med et tykt, fast Lag Spæk, hvorover en dejlig sprød Svær; man fik Masser af Kartoffler til, samt Rødkaal og Rødbeder, syltede Asier, Løg, Agurker, Krøslinger (Tyttebær) og Brombær. Derefter fik man kold Oksesteg, hjemmelavet Medister- og Rullepølse, Lageflæsk, stegte Fisk o. m. a. Klukflasken med Snaps og Hvidtøl fra Anker gik flittigt om. Under Petroleumslampens gule Skær og under megen Skæmt og Løjer fortsattes det kraftige Maaltid, indtil det var umuligt at stoppe Maven fastere.

Efter Maaltidet blev Stuen ryddet for Madvarer og unødvendige Møbler; det var de unge, som i saa Henseende var ivrige; thi Musikken var kommet, og Dansen begyndte; det gik varmt til, saa Jakkerne maatte af, de hængtes paa Knagen; Skjortearmerne var nu Festdragten.

Men de ældre havde bænket sig om Punchedollen i den mindre Stue ved Siden af Øvstestuen; der sang man gamle Sømandsviser, Fædrelandssange og Krigssange;

der blev opfrisket hundrede Gange før fortalte Historier; af og til kom de yngre ind og læskede sig ved et Glas Punch og samtidig tog sig et Hvil efter den sidste rivende Galop, mens de gav deres Glæde Løft ved at istemme en eller anden Kærlighedssang.

Men hvem er det, der duver ind ad Døren, noget vejrbitd, men lidt sløj til Bens? Man hører „Ih, nej, god Dav, Peter!“ Manden er nu kommet helt ind; i den svagt oplyste Stue ser man først nu, at han under et Hestedækken har noget underligt kantet noget paa Ryggen; han lader Dækkenet falde paa Gulvet, og se, det er en Lirekasse; Indehaveren er Peter Fugl, der er Invalid fra 64, en lystig omrejsende Lirekassemand, kendt viden om; han ved, at det er Baadegildernes Tid paa Gilleleje, og han ved godt fra tidligere Tid, at han er et yderst velkomment Orkester. Nu kommer der Gang i Støvlerne; baade gamle og unge flokkes om Peter, først for at spørge nyt; dernæst sætter han Svinget i Gang, og med Peter Fugl i Spidsen gaar man op i Øvstestuen, hvor Peter stiller sig i et Hjørne og spiller en sagte Vals med Tryk i, og nu er Turen kommet til de ældre, som griber deres respektive Ægtehalvdel med et haandfast Tag om Livet; de gamle skal dog vise, at de ikke har glemt deres Ungdomsleg. Nu gaar det Slag i Slag: Vals, Polka, Trippevals, Tyrolervals, Sekstur, Galop og Reel; Stuen er fuld af ophedede Mennesker, der har glemt for en Stund Dagliglivets haarde Slid. Men de ældre bliver efterhaanden trætte og samles atter om Punchen, Kvinderne ved Kaffen. Og man begynder nu at tænke paa en Bid Brød og Spegesild med Snaps og Øl til. Dansen ophører, Peter Fugls Orkester er forstummet, og snart er man bænket med Musikdirektøren blandt

sig. Men efter den stærke Ophedning er man nu mat og søvrig. Temmelig stilfærdig rejser man sig fra Bordet, takker Værtsfolkene og vandrer hjem. Peter Fugl faar Lov at sove i Loen. Lysene slukkes. Dagen derpaa var man noget mat; men det daglige Arbejde skulde jo passes; man gik den Aften tidlig til Ro. Men længe efter var Gildet Samtaleemne for Deltagerne; der udtaltes Tilfredshed, eller man kritiserede; men al Kritik var glem't, naar Indbydelsen til næste Gilde kom.

— — —

Naar Sildefiskeriet var overstaet, begyndte man allerede at tænke paa Vinterfisket med Rødspættegarn. Næringerne blev tørret, bødet og hængt paa Loftet til næste Aar, og i deres Sted kom Rødspættegarnene frem. Kunde der være haarde Ture i Sildefisket, var de intet mod Fisketurene under Vinterfisket, naar Dagene var korte og mørke, i Storm eller streng Frost; og Baadene var aabne; der var ingen Plet, hvorman kunde søge Læ. Men dem derhjemme fortalte man ikke, hvad ondt man havde døjet paa saadan en Vintertur, før længe efter — for ikke at forurolige dem.

Naar der var aabent Vand, sejlede man vestpaa for at sætte Garn paa Lysegrunden eller Smidtenstraa, de mest kendte Fangstpladser dengang. Det kunde ske, man paa Hjemturen traf Is, der var kommet i Drift, Fiskerens farligste Fjende; det var ikke alene Fiskerne, som oplevede Timer i Spænding; men de hjemmenværende gik ofte i Angst for deres kære, især efter Mørkets Frembrud, naar man ikke længere kunde spejde efter Baadene, undtagen naar de havde noget at blusse med.

Laa der et fast Isbælte langs Land, skulde Baa-

*Elias Petersen: Stejlepladsen i Gilleleje 1874.
(Rep.).*

*Elias Petersen: Havnevej, Gilleleje, 1875.
(Rep.).*

dene trækkes frem og atter tilbage over dette Bælte. Og man saa da Folk gaa i Mørke med Lygter ud til Isranden for med dem at vejlede Baadene til Landing. Naar Baaden i langsom Fart havde naaet Isranden, tjumpede et Par Mænd ind paa Isen; Trossen med Krogen blev sat fast i Kølhullet, og under en Opsang blev Baaden trukket op paa Stranden; dette gentog sig, til alle Baadene var velbeholdne paa Land.

Prangerne fik deres Forsyning af Herrefisk (Tunger, Pighvar, Rødspætter etc.), som kørtes til Hovedstaden, mens man selv beholdt de slettere Fisk (Flyndere, Skrubber o. fl.); derefter trilledes Garnene hjem. Garnenes Opredning begyndte; et Kar stilledes midt paa Gulvet i Stuen, og alle Familiens Medlemmer anbragte sig ved Garnene. Der herskede en egen Stemning i Stuen, og en egen Duft var der af Piberøg, Kaffe og Dampe fra de vaade Garn. I den varme Stue blev Flammen fra Petroleumslampen svagere og svagere; den osede og antog en brandgul Farve. Men Samtalen gik livligt. Mændene fortalte Oplevelser fra Turen, mens Kvinderne lyttede til og indskød en Bemærkning. Skæmt og kraftige Bemærkninger hørtes under Tælningen af Garnene; det mest forskellige Havkryb kom frem fra disse; i den svage Belysning saa dette Kryb helt eventyrligt ud.

Pengene fra Fiskene blev indkasseret af Baadeejeren, og Fordelingen foregik i hans Hjem; det kaldtes at gøre Baaderegnskabet op.

Fiskens Transport til Hovedstaden foregik, inden Gribskovbanen kom, pr. Hestevogn. Om Vinteren, naar Vejene var opblødte af Regn, eller de var knudrede af Frost, var det ingen behagelig Tur efter

Mørkets Frembrud, siddende paa Agebrættet oven paa Presenningen, der dækkede det fulde Fiskelæs, at køre til Byen. Kusken havde sjældent Kørekavaj, men nøjedes med et Hestedækken svøbt om Benene og Underlivet, paa Hovedet en Vendrik (Stormhue), et Uldtørklæde om Halsen; det var Munderingen. Et Smæld med Pisken; med et Ryk satte Vognen sig i Bevægelse, og i Luntetrav gik det op gennem Byen, ud ad Landevejen. I det ravende Mørke var det ikke let at køre paa de smalle, bugtede Veje i Gribskov. Særlig slemt var det at møde et modgaaende Køretøj; man kunde jo ikke høre hinanden for Støj fra ens eget Køretøj; man havde ikke Vognlygter; en 4-Øres Cigar, man sad og tyggede paa, udgjorde Belysningen. Naar man mødtes, holdt man an, vekslede nogle Ord: „Hvem er du?“ Man holdt derefter saa forsigtigt ud saa nær Grøften som muligt; den ene holdt stille, til den anden var kommet forbi; saa et god Nat og god Tur! Paa disse strenge Ture blev der bedet paa en Kro nær Hillerød; ikke mindst Hestene trængte til Hvile nu, da det korteste, men daarligste Vejstykke var tilbagelagt. Vognen svingede fra Landevejen ind over Rejsestaldens knudrede Stenbro; Dækkener blev lagt over de dampende Hesterygge, og den firebenede Krybbe blev sat hen for Hestene, som prustende af Velvære gik i Lag med Havren og Hakkelsen. Saa fandt Kusken sin Madæske frem og søgte ind i den lune Krostue, hvor Værten modtog den kendte Gæst, der placerede sig ved det dugløse Bord. Klukflasken og Øllet sattes frem, og Maaltidet begyndte med livlig Passiar mellem Gæst og Vært. Nyheder veksledes, der blev spurgt til fælles bekendte, der drøftedes Heste og Hestehandel. Naar Maden

var fortæret, kom Værten med Kaffe og en Snaps i i Stedet for Fløde, og til en „Havaneser“ nød man denne Kaffe-punch. Saa lukkedes Madæsken, Kusken gik ud til sit Køretøj, og den søvnige, smaagabende Staldkarl kom med Vand til Hestene og sagde nogle Ord om den nærmer og den fjermer, mens Bidslerne blev lagt i de modvillige Muler. Saa fik Staldkarlen en Drikkeskilling. Det rungede i Stalden, naar han paa sine jernbeslaaede Træsko løb hen over de toppe Brosten for at aabne Porten. Et Piskesmæld! og nu gik det atter ud i Mørket og Kulden. Kongevejen var slemt bakket; der var Dumpedalsbakke og Gelsbakke. Paa de højeste Bakker hoppede Kusken af for at lette Læsset for Hestene eller for at skyde bag-paa eller for løbe sig Varme i Kroppen. — Endelig kunde det mærkes, at man nærmede sig Byen. I den tidlige Morgen begyndte Mælkebøndernes Vogne at rulle mod København; i det fjerne saas nogle søvnige Vejlygter. Toget passerede nu Lyngbyvej; man kunde se den lange Række matlysende Kupevinduer forsvinde nord-paa. Og saa rullede man over Gadens Stenbro. Køretøjet stoppede i Dagningen op ved Gl. Strand, hvor Fiskehandlerne stod for at byde paa Varerne. Naar Fiskene var solgt, kørte Kusken op i en af Gæstgivergaardene, Knapstedgaard, der laa ved Nørrevold, hvor nu Købmandsskolen findes. Hestene blev opstaldede, mens Kusken havde nok at gøre med de Kommissioner, han havde faaet at besørge hjemmefra. Hen paa Dagen gik Turen hjemad, med det tomme Læs hurtigere end paa Udturen.

En af Datidens hurtigste Københavnskørere var Svend Larsen fra „Lukket“, hvorfor han kaldtes Svend Lukke; af dem, som færdedes paa Landevejen,

var han bedst kendt under Navnet Svend Gillelejer; han var en haardfør Mand, velset af alle paa Grund af sit gode Humør og sin Hjælpsomhed. Utallige Gange har han kørt paa Landevejen fra Gilleleje til København.

— — —

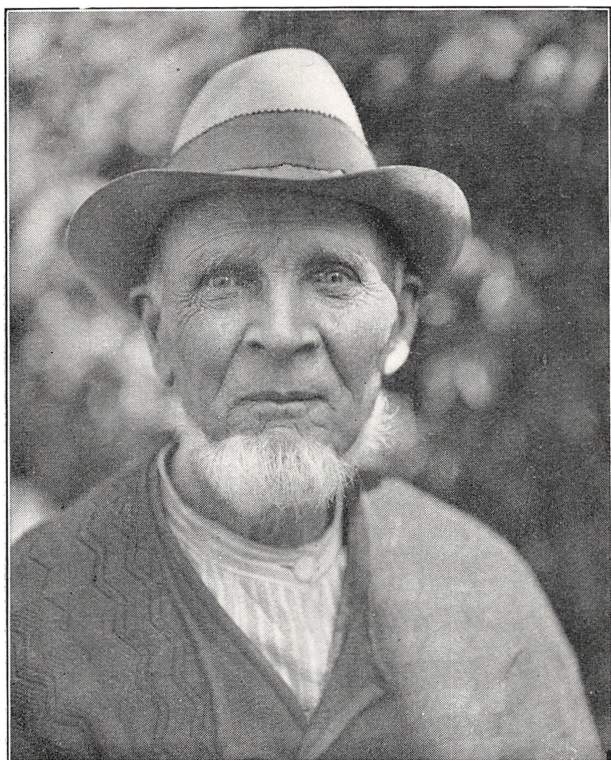
Det var et trølsomt Liv, man dengang levede paa Gilleleje; men Kravene til Tilværelsen var ikke store, hvorfor man var lykkeligere, end Folk, trods de bedre Levevilkaar, er nu om Dage.

---

*

Fisker Edvard Petersen, Gilleleje.
(Foto O. Hardt).

Fisker Martin Nielsen, Gilleleje.
(Foto O. Hardt).

H. C. TERSLIN:
SAGN OG FOLKETRO PAA GILLELEJE
(VEDRØRENDE FISKERNES GERNING OG
DERES FÆRDEN TIL SØS)

I FORRIGE Aarsskrift meddeltes Sagn om Oldtidshøjene paa Søborg—Gilleleje-Eggen. Hermed fremlægges en Række Sagn og Beretninger om Folketro, som staar i Forbindelse med Gillelejefiskernes Færden paa og ved Stranden. Ad Aare skulde gerne fortsættes med andre Rækker: historiske Sagn, Kildesagn, Gengangersagn, Nissetro, Heksetro o.s.v.

Nærværende Beretninger har paa faa Undtagelser nær ikke været trykt før¹⁾. I nogle Tilfælde har mine Elever ledet mig paa Sporet efter en Beretning. Men i de fleste Tilfælde har jeg mine Beretninger fra ældre Folk. Børn hører ofte i Hjemmet en Beretning; talrige af dem har de meddelt mig, f. Eks. i Stile. Jeg bringer disse Elever, nuværende som ældre, en hjertelig Tak. Jeg har bagefter gennemgaaet Beretningerne med de ældre for at faa rettet eventuelt indløbne Fejl og for at faa Meddelelserne suppleret med Biomstændigheder, der kan have Interesse. Ofte har jeg maattet have samme Meddelelse berettet af

¹⁾ Enkelte er hentede fra Forfatteren A. Uhrskovs Bøger og de stammer fra Meddelelser, mine Elever for en Del Aar siden nedskrev for Uhrskov (Kilden er stedse angivet). — To Meddelelser er hentet fra E. Tang Kristensen: Danske Sagn og do. (ny Række). — Et hidtil utrykt Elskovssagn er venligst overladt mig fra Dansk Folkemindesamling ved Forfatteren, Arkivar Hans Ellekilde, som hermed bedes modtage en hjertelig Tak.

flere Familier for at faa saa nøjagtig Genfremstilling af Beretningen som muligt. Kirkebøgerne er benyttet for at supplere Familiens personalhistoriske Oplysninger; ogsaa paa anden Maade, f. Eks. ved at læse gamle Avisartikler, kan man faa supplerende Stof til den Beretning, som er gaaet fra Mund til Mund gennem Slægtled. Jeg har altsaa stræbt at give historisk og personalhistorisk Baggrund for Sagnene og Beretningerne om Folketro. Det er dog ikke lykkedes mig i alle Tilfælde. Men hvor det er lykkedes, repræsenterer de hver for sig et lille Udsnit af Gillelejes Historie. Derimod har jeg ikke draget Sammenligninger med Beretninger fra andre Egne eller fra andre Forfatteres Værker. Nærværende lille Samling er blot et Indsamlingsarbejde, i hvilket Beretningerne sikkert kan suppleres med adskilligt flere. Jeg er mine Meddelere meget taknemlig; alle har været villige til at give mig de Detailler, jeg kunde ønske at faa med, og som kunde fremskaffes. I de fleste Tilfælde har ingen lagt Hindringer i Vejen for Opgivelsen af Navne og Data. Enkelte Beretninger vedrører Raageleje, Hornbæk og Mølle (Kullen), men er blevet mig fortalt her.

Gilleleje Museum havde i Sommer Besøg af ca. 200 Svenske under Ledelse af Redaktør R. Brodin, Höganäs. Ved denne Lejlighed udtalte jeg Ønsket om et Samarbejde mellem de nordsjællandske Fiskerlejer (Tisvilde, Raageleje, Gilleleje, Villingebæk, Hornbæk og Aalsgaarde) og de skaanske (Torekov, Arildsläge, Mølle, Lerberget, Höganäs, Wiken og Råå), gaaende ud paa Indsamlinger af Folkeminder. Befolkningen paa disse Lejer har fra Arildstid staaet i livlig Forbindelse med hinanden paa Grund af deres

Fællesinteresse, Fiskeriet. Jeg vil derfor være glad for at modtage Beretninger om Sagn og Folketro (især vedrørende Fiskernes daglige Liv og Færden paa Søen), at anvende ved sammenlignende Undersøgelser.

— — — Forkortelser: Gill. = Gilleleje; f. = født; g. m. = gift med; S. = Sogn; Dt. a. = Datter af; S. a. = Søn af.

I.

Middel mod at komme for sent op, naar man skulde fiske.

I Makrelfisket ved Anholt i Foraaret ca. 1900 deltog Ferdinand Andersen²⁾ med Baaden „Immanuel“ af Gilleleje (ikke hans eget Fartøj). Fiskerne skulde tidligt op at fiske. Ferdinand Andersen sagde: „Jeg kan komme op, hvilken Tid jeg vil, naar jeg bare har Laurbærblade under Hovedet, mens jeg sover.“ — — Skulde han f. Eks. op Kl. 2, lagde han i Forvejen 2 Blade under Hovedet; skulde han op Kl. 3 lagde han tre, o.s.v.

(Meddelt 1934 af Fisker Bendt Juliussen, f. Gill. 26/1 1870; ogsaa han deltog i dette Makrelfiskeri, med Baaden „Frida“ af Gilleleje).

II.

Heldigt og uheldigt Møde paa Vej til Stranden.

1. Naar Fiskerne var paa Vej til Stranden for at tage ud paa Fiskeri (Sildefiske og andet Fiskeri), lagde de nøje Mærke til, hvem de mødte. Naar de kom hjem med et godt Udbytte af Fiskeriet, sagde de, at det skyldtes, at de „havde haft et godt Møde“. Men var Udbyttet ringe, skyldtes det, at de havde haft et „daarligt Møde“³⁾.

²⁾ død 11/4 1907, Gill. 74 Aar gl.

³⁾ Medd. af Toldmedhj. Jul. A. Jensen, f. 19/4 1874, Gill.

2. A. Uhrskov har i „Sagn og Tro“ (Side 95) Beretningen om, at naar man første Gang skulde paa Sildefiske og paa Vejen til Stranden mødte en gammel Kone, var det Varsel om daarligt Udbytte, og man tog ikke ud paa Fiskeri den Dag⁴). Men paa Tisvildeleje var man saa snedig at sætte sig ned; thi saa mødte man hende jo ikke („Sagn og Tro“ Side 93).

Det synes dog ikke i Almindelighed at kunne siges; at det var uheldigt at møde gamle Koner. Fisker Chr. Andersen⁵) meddeler, at magre, gamle Koner var det uheldigt at møde, mens det var heldigt at møde trivelige Koner. Og kunde man være saa heldig at møde Caroline Karl Jens⁶), var man altid sikker paa at faa noget.

Chr. Andersen siger, at der var bestemte Koner, man ikke holdt af at møde; men det var individuelt: en holdt ikke af at møde den og den, en anden holdt ikke af at møde en anden Kone.

3. Købmand Laurits Petersen⁷) fortæller, at Fiskehandlerne heller ikke holdt af at møde gamle Koner, naar de var paa Vej ud af Byen med deres Vogn eller Trillebør. Men de holdt da stille og lod Konen gaa forbi, saa havde de ikke mødt hende.

4. Det var mest Koner, det var uheldigt at møde. Men det kunde være uheldigt at møde Mænd. Hvis man mødte en halvfjøllet Mand paa Vej til Stranden, naar man skulde paa Fiskeri, maatte man hellere gaa

⁴) Medd. for en Del Aar siden af min Elev, Karen Kjellerup; min Elev Else Rasmussen, har samme Meddelelse.

⁵) f. 22/5 1860, Gill.

⁶) død 21/7 1933, 84 Aar, g. m. Rebslager C. J. Frederiksen,

⁷) f. 1864, Gill.

hjem med det samme, for ellers vilde Fiskeriet gaa helt tosset⁸⁾).

5. Et Par Fiskere havde en Dag talt med en gammel Mand, inden de tog paa Fiskeri, og den Dag havde de haft et daarligt Fiskeri, hvad de mente skyldtes Mødet med den Mand. Da de Dagen efter stod ved deres Baad, kom samme Mand ned mod Havnen. Det gjaldt nu om ikke at faa talt med ham, hvorfor de gemte sig under Dækket, og da han kom nærmere Baaden, stred de Sten efter ham, uden at han, der ikke saa ret godt, vidste, hvor Stenene kom fra⁹⁾. Begivenheden er passeret for et Par Aar siden.

6. Uvedkommende maa ikke ønske en Fisker godt Udbytte el. overhovedet tiltale ham, naar han er paa Vej til Stranden med sine Redskaber for at tage ud paa Fiskeri; for saa vil Udbyttet blive daarligt¹⁰⁾.

III.

Advarsel mod at tage ud paa Fiskeri.

1. For mange Aar siden var der en Bæk, hvor nu Kanalen fra Søborgsø gaar gennem Gilleleje. Over denne Bæk førte en Bro, som Fiskerne skulde over, naar de skulde til Strandbredden, hvor deres Baade stod. En Nat, Klokken var over tolv, var en Fisker paa Vej ned til Stranden for at tage ud og drage sine Garn. Men da han er kommet midt ud paa Broen, er der en Stemme, der siger: „Gaa hjem, gaa hjem, du gamle Mand!“ Da Manden hørte dette, blev han meget forskrækket, og han vidste ikke, hvad han

---

⁸⁾ Medd. af Baadebygmester Ax. Andersen, f. 1889, Gill.

⁹⁾ Medd. 1934 af ovennævnte Købmand Laur. Petersen, Gill.

¹⁰⁾ Medd. af Baadebygger Ax. Andersen og Fisker Sofus Svendsen, f. 31/12 1873, Gill.

skulde gøre; men han rettede sig efter Røsten og gik hjem og lejede en Mand til at tage ud i Stedet for sig sammen med de andre Fiskere. — Fiskerne, som sejlede ud, kom aldrig mere tilbage.

(Medd. for en Del Aar siden af min Elev Niels Ferdinand Petersen¹¹⁾ for Uhrskov: Folkesagn S. 61).

1934 har jeg faaet oplyst, at Sagnet er fortalt af Fisker Ferdinand Petersens Hustru, Karoline (død 8/10 1914, Gill., 69 Aar gl.), Datter af Fisker Jørgen Larsen og Hustru Christiane (Jane). Karoline havde Sagnet fra sin Moder.

(2.) Fra *Hornbæk* har jeg følgende Beretning:

Nogle Fiskere fra Hornbæk var engang ude paa Fiskeri. Pludselig saa de en Mængde smaa Mænd vrimle op af Baaden. Da Fiskerne antog det for et daarligt Varsel, skyndte de sig til Land. Da brød en Orkan løs, og mange Skibe forliste om Natten.

(Medd. 1931 af min Elev, Aase Andersen, Hornbæk. Hun har Beretningen fra en gammel Hornbækfisker).

(3.) Fra *Raageleje* har jeg følgende Beretning om Advarsel i Form af en Drøm:

En Efteraarsnat drømte Gaardejer N. P. Kristensens Søn, Herman, Raageleje, at en Baad var ude i et frygteligt Stormvejr. Bølgerne slog op i Klitterne ved Raageleje Strand. Der var tre Mænd i Baaden; de var ude paa Krogfiskeri. Pludselig kæntrede Baaden, og alle tre faldt over Bord. To druknede, men den tredje kom levende i Land. — —

Dagen efter, at Herman havde haft denne Drøm, tog tre Fiskere ud for at drage Kroge. Da de ved

¹¹⁾ Søn af Fisker Peter Petersen, f. 26/11 1877. Gill.

Hjemkomsten skulde over Revlen, kæntrede Baaden, og det gik som i Drømmen: de to druknede; men den tredje kom i Land. Det var Laurits Hansen¹²⁾).

(Medd. af min Elev, Aksel Jacobsen, Raageleje Kro).

IV.

Dage, som det er farligt at være paa Havet i.

1. „Natten mellem 2.—3. Oktober skal hver Sømand vare sig for at være paa Søen,“ sagde „Bedste“, Ane Lovise Carlsen¹³⁾, der var Moder til Meddeleeren, Fisker Christian Adolf Carlsen¹⁴⁾, Gilleleje. — — Troen paa, at denne Nat er farlig for Søfolk, har sin historiske Baggrund. Gilleleje Kirkebog meddeler: Natten mellem 2.—3. Oktober 1852 druknede i en Orkan og opskylledes af Havet 3 Mænd, Fiskere, formentlig Hans Peter Hansen og Niels Pedersen af Kikhavn, Peder Pedersen Stendal, Store Karlsminde, alle af Thorup Sogn. — Paa Gilleleje Kirkegaard stod indtil for nogle Aar siden et Jernkors over den ene af de forulykkede, Peder Pedersen; Korset opbevares nu paa Kirkens Loft.

2. Skipper Carl Frithiof Carlsen¹⁵⁾, Gilleleje, meddeler (1934), at de gamle ansaa flere Dage om Aaret for uheldige at færdes paa Søen i, saaledes de fire *Tamperdage*. „I Morgen har vi Tamperdag; saa faar vi nok daarligt Vejr,“ sagde Fisker Christian Svendsen¹⁶⁾. — C. Fr. Carlsen har personlige Erfaringer for, at 13. Oktober er uheldig.

¹²⁾ lever endnu.

¹³⁾ hendes Pigenavn: Larsen, f. $\frac{5}{9}$ 1849, død $\frac{9}{3}$ 1933, Gill.

¹⁴⁾ f. 1877, Gill.

¹⁵⁾ f. $\frac{27}{3}$ 1874, Gill.

¹⁶⁾ død i Gill. $\frac{14}{4}$ 1925. 81 Aar gl.

3. *Tyge Brahesdagene* var det uheldigt at foretage sig noget, f. Eks. tage paa Fiskeri. If. ovenn. C. Fr. Carlsen.¹⁷⁾

4. *Mandag* er det uheldigt at begynde nyt Arbejde, f. Eks. ny Fisketur, ny Sejlads med Kartofler.¹⁸⁾

V.

Vejret.

1. Dette spiller en stor Rolle i Folketroen. Kun disse Eksempler skal nævnes: „Liggende Ny (o: Maaney) giver staaende Matroser (o: daarligt Vejr). Staaende Ny giver liggende Matroser (godt Vejr)“¹⁸⁾ — „Den Vind, vi har Tamperdag, bliver Hovedvinden i de næste 3 Maaneder“.¹⁸⁾ — — Sildetrasek og Tungetrasek er Vejr, som egner sig til Silde- og Tungefiskeri (se S. 97).

2. Man maa ikke *fløjte*¹⁹⁾ eller *synge*, naar man lunder Næringer, stener Garn. Mange Gilleleje-Drenge har i den Anledning faaet Lussinger.²⁰⁾ Man vil nemlig miste Garnene. Heller ikke maa man fløjte eller synge, hvis det blæser, naar man sejler; thi saa vil man faa Storm. Men i stille Vejr sidder man og *fløjter Vinden til sig*.

VI.

Heldige Fartøjer.

Naar nogen havde særligt Held i Sildefisket, mente

---

¹⁷⁾ Hvis et Barn fødtes sent om Aftenen 31. Dec., der var en Tyge Brahesdag, blev Fødselsdagen ansat til 1. Jan. Huskes sket i flere Tilfælde. If. C. Fr. Carlsen.

¹⁸⁾ if. Fisker Sofus Svendsen. f. ^{31/12} 1873, Gill.

¹⁹⁾ Man maa heller ikke fløjte efter Solnedgang for ikke at fløjte de onde Aander til (if. ovennævnte C. Fr. Carlsen).

²⁰⁾ se ogsaa „Danm. Folkeminder“ 1, 1908, S. 39.

man, det skyldtes, at de havde „de røde“ (Nisserne) om Bord²¹).

En Jolle kaldtes Nissejollen, med hvilken man ofte havde Held²²). — I 1890'erne ejede Peter Nielsen (kaldet Per Skrædder) Jollen. I hans Hus var der en Nisse, sagde man, og denne hjalp ofte Per Skrædder til heldigt Fiskeri²³). Per Skrædder var Søn af Niels Skrædder, i hvis Tid Nissen kaldtes Niels Skrædders Nisse; ja, der var flere Nisser. De rullede med tunge Genstande hen ad Loftet om Natten, de var set spille Kort paa Loftet, og om Natten vævede de²⁴).

VII.

Sildefisket.

(Held — Uheld).

Sildefisket har steds været det betydeligste Fiskeri paa Gilleleje og de øvrige nordsjællandske Fiskerlejer, ligesom paa de skaanske (Mölle, Lerberget, Höganäs, Wiken, Råå osv.). Det Fiske saa man hen til med største Forventning. Slog det fejl, betød det Nød i mange Hjem. Talrige Fjender kunde, iflg. Folketroen, ødelægge Fisket for en: Mennesker, der kunde hekse, og onde Væsener (Nisser o. a.). Det var derfor ikke underligt, at man i saa Tilfælde søgte Hjælp hos kloge Mænd og Koner, som man mente kunde yde Bistand. Talrige er Beretningerne, der fortæller herom. Nedenfor gives dem, der er kommet til min Kundskab.

²¹) sagt om Fisker. senere Toldmedhj. Jens Nielsen (død 7/6 1905, 74 Aar gl.); Medd. af Fru Jenny Terslin.

²²) Medd. 1932 af Frk. Katrine Svendsen, D. af Fisker Bekker Svendsen, Gill. (f. 1867).

²³) Medd. 1934 af Vognmand Charles Olsen, Gill., f. 19/2 1871.

²⁴) Medd. af Fisker Edv. Petersen, f. 13/12 1846, Gill.

1. *Træsko viser Vej*. Naar Fiskerne skulde paa Søen, og de ikke vidste, i hvilken Retning de skulde sejle, stred de en Træsko hen ad Dækket. De sejlede da i den Retning, Træskosnuden viste.

(Medd. 1932 af Fisker Edvard Petersen²⁵), Gilleleje)

Fisker Bekker Svendsen²⁶) har fortalt samme Beretning. Skipper Lars Nielsen²⁷) har samme Beretning og fortæller, at det kun var i Sildefisket, man stred Træsko hen ad Dækket („for der var ikke noget Fiske, der som Sildefisket var knyttet saa megen Overtro til“). Lars Nielsen har set adskillige Eksempler paa denne Træskokastning i sine unge Dage; han tilføjer, at hvis Træskoen uheldigvis kom til at ligge med Snuden mod Land, stred man den een Gang til. Lars Nielsen tilføjer, at selv om mange troede, Træskoen kunde vise Vej til Sildestimerne, var der dog adskillige, der ikke troede det, men kun for Løjer — de havde adskillige Løjer om Bord — stred Træskoene hen ad Dækket.

2. *Lundinger fra Kirkegaarden*. En Fiskerkone i Gilleleje (død 16/6 1929) hentede (1904) Sten fra Kirkegaarden til Lundinger til Næringer (d.v.s. Sildegarn), for at de skulde faa Held i Sildefisket.

Vedkommende Kone var af gl. Gilleleje-Slægt.

(Medd. af Baadebygmester Axel Andersen (f. 1889), Gilleleje, der selv er af gammel Fiskerslægt paa Stedet).

3. *At drømme om Held*. Samme Kone kunde drømme, saa at hun vidste, om de fik Held i Sildefisket (el. i andre Forhold vedr. Fiskeriet).

(Samme Meddeler).

²⁵) se Note 24.

²⁶) f. 1867, Gill. Meddelelsen er fra 1934.

²⁷) f. 2/7 1847, Gill. Meddelelsen er fra 1934.

Man troede, at Grunden til uheldigt Sildefiske var forheksede Garn. Følgende Eksempler meddeles:

4. *Staal mod Hekseri.* Engang i et Sildefiske havde en Baad ikke Held med sig. Men en Dag fandt man en Saks i en af Baadens Næringer (Staal værner mod Hekseri). En Fiskerkone havde lagt den. — Passeret for ca. 20 Aar siden.

(Medd. af førnævnte Frk. Katr. Svendsen).

5. *Hørlokke som Hekseri.* En Gilleleje-Fisker (N. K.) og hans Hustru (N.) stod en Dag i Sildefisket 1840 og skyllede deres Næringer nede ved Stranden. De havde det Aar hidtil ikke haft Held. Da de havde baaret Næringerne hjem paa Bærebøren, opdagede de til deres Rædsel, at der laa to *tørre* Hørlokke i Næringerne. Naturligvis kunde disse ikke have ligget i Næringerne, da de skilte dem ad. De maatte være iagt for Ondskab! De kom i Tanker om, at N. K. ikke havde villet eller kunnet have en bestemt Mand med i Sildefisket. Mon dennes Kone skulde have lagt Hørlokkene? N. K.s Hustru kørte da til den kloge Kone, der boede ved Kratmøllen (ved Slangerup), en Kone, som af og til kom til Paarup (Græsted Sogn), og som Fiskerkonen havde Tillid til, da hun engang havde hjulpet hendes syge Datter. Hørlokkene havde hun med. Den kloge Kone sagde, efter at Fiskerkonen havde fortalt Begivenheden: „Kør nu hjem, og Klokken 3 i Morgen tidlig, naar jeg er staaet op, skal du kaste Hørlokkene tilbage til Stedet, hvor du mener de er kommet fra; jeg maa være oppe, ellers nytter det intet.“ — Fiskerkonen gjorde, som den kloge Kone havde sagt. Men Dagen efter sagde den mistænkte Kone til N. K.s Søster: „Hvor mon de har været og

faaet det Raad?“ — Og dermed var det opdaget, hvem der havde forhekset Næringerne.

(Medd. 1934 af N. B., Gill.).

6. *Kat mod Hekseri.* For ca. 20 Aar siden skete det, at en Gillelejebaad havde Modgang i Sildefisket. Næringerne blev snoede, mens de andre Baade havde Held og fik godt med Sild. Det gentog sig i det meste af Sildefisket. „Vi var forheksede,“ sagde Mandskabet. Baadens Ejer fik da det Raad af nogen, at de skulde prøve at gaa ned til Havnen en Nat med en Kat; saa skulde den Person vise sig, som havde forhekset Næringerne, og saa skulde han kaste Katten ned i Baaden. Da han gik derned en Nat, mødte han ogsaa rigtig nok en Mand, der strøg tæt forbi, men som ikke vilde hilse. Skipperen mente da, det var ham, som havde forhekset Næringerne, hvorefter han stred Katten ned i sin Baad. Siden den Tid fik de Sild.

(Medd. 1934).

7. *Sætte sig i Baaden.* En ældre Kvinde (Fiskerenke), født paa Gilleleje 14/1 1855, har meddelt følgende:

Engang var Næringerne i en bestemt Baad forheksede. En Kone gik derfor om Aftenen ned og satte sig i Baaden; hun troede da, at *den* vilde komme, som var Skyld i Hekseriet. Da hun havde siddet der lidt, kom en Mand til Baaden. Hun var nu klar over, at han var den skyldige, og hun sagde: „Hvad skal du her?“

(Medd. 1934).

En anden Meddeler, Fisker Julius Petersens Enke, f. 18/8 1869, Gilleleje, har 1934 givet mig samme Beretning, dog ikke saa detailleret.

8. *Kamfer til Næringerne.* For mange Aar siden havde en bestemt Baad ikke Held i Sildefisket. Baadens Ejer rejste da til en klog Kone og fik af hende det Raad at anbringe nogle smaa Poser med Kamfer i Næringerne. Meddelelsen fortæller, at man saa de tørre Næringer hænge paa Stejlepladsen med disse Smaaposer, inden Garnene skulde sættes.

En anden Kone i Byen, som ikke troede paa dette Middel, hældte for Tossedreger Kamferdraaber i deres Garn, og de fik mærkeligt nok godt Udbytte.

(Medd. 1934 af Fisker Julius Petersens Enke, se foran).

9. Skipper Lars Nielsen²⁸⁾, Gill., fortæller, at man lagde Kamfer i Lundingerne (Stenene til Næringerne) for at fordrive Hekseriet og faa Held i Sildefisket. Der kunde derfor lugte stærkt af Kamfer i Fartøjet.

(Medd. 1934).

10. *Krudt til Næringerne.* I et Sildefiske for 60—70 Aar siden fik Baaden, der kaldtes „Niels Madses“, ikke Sild. Men de fiskede ogsaa østpaa, hvor der ikke var Sild, mens der derimod var Sild vesterpaa. Naar de fiskede østpaa, var det, fordi det var nærmest. Baadens Ejer var Svend Svendsen; til Mandskabet hørte Niels Madsen, Ferdinand Andersen (kaldet Nansen), Hans Raagelejer (Petersen) o. fl. Da de stadig ikke fik Sild, bestemte Svend Svendsen sig for at gaa til en klog Kone (eller Mand, hvem vides ikke) for at faa at vide, hvem eller hvad der havde forhekset Garnene og for at faa at vide, hvor de skulde fiske. Resten af Baademandskabet tog da den Dag ud uden Svend Svendsen og — vesterpaa. Forinden Næringerne

²⁸⁾ f. Gill. 2/7 1847.

sattes, lagde Mandskabet løst Krudt paa dem og skød det af for at fordrive det formentlige Hekseri (eller Nisserne). De fik Baaden fuld af Sild den Nat. Men da de næste Gang skulde ud, tog de atter østpaa, hvad Svend Svendsen absolut vilde, men de fik ingen Sild.

(Medd. 1934 af Fisker Bekker Svendsen, f. Gill. 1867).

11. *Skyde over Næringerne.* Ferdinand Andersen²⁹), kaldet Nansen, skod over Næringerne (med en Bøsse eller en Pistol), naar de laa i Baaden, parat til at sættes. Han sagde: „Nu skal de (d.v.s Sildene) nok komme.“

(Medd. 1934 af Fisker Carl Berntsen, f. Gill. 1854).

12. *Snaps til Næringerne.* Naar Fiskerne var ude at sætte Næring, og de først skulde have Mad, Øl og Snaps, hældte de altid en Snaps paa Næringerne; „for det gav Sild i dem!“ Thi hvis der var Troldtøj eller Nisser i dem, eller de var forheksede af onde Mennesker, vilde det onde drives bort paa den Maade.

Endnu i 1890'erne var den Skik almindelig. Meddeleren, Fisker Bekker Svendsen (se foran) har set sin Fader udføre Ceremonien flere Gange i sin Baad „Laura“, og han har ogsaa set andre gøre det.

(Medd. 1934).

13. *Brændevin og Snaps til Næringerne.* Fisker Bendt Bendtsen, Gilleleje, fortæller, at han flere Gange (i 1880'erne) har iagttaget, at hans Bedstefader Lars Andersen, inden de satte Næringerne, gav de tørre Garn tre Stænk Brændevin og dernæst 3 Stænk Øl for at faa god Fangst, hvorefter Mandskabet, hvortil

²⁹) død 11/4 1907 i Gill., 74 Aar gl.

bl. a. hørte Lars Olsen Bjørnsen, fik Snaps og Øl; saa satte man Næringerne.

(Medd. 1934 af Fisker Bendt A. Bendtsen, f. 1869, Gill.).

(14). *Svovlstik mod Hekseri*. Fru Hilda Bendtsen, Gilleleje, har (1934) fortalt, at Fiskerne paa *Mölle* stryger en Svovlstik og fører den tre Gange rundt om Næringbunken, inden Garnene sættes.

(Meddeleeren er født paa Mølle 1866).

15. *Røgelse mod Hekseri*. Skipper Lars Nielsen³⁰⁾, Gilleleje, fortæller, at *Svenskerne* var meget overtroiske. De fiskede ofte med deres Baade, hvor Gillelejerne fiskede, og kom ind i Gilleleje Havn. Det var især dem, der brugte Røgelse om Bord mod Hekseri, og kan hælde, de lærte nogle Gillelejere det Middel. Den brændende Røgelse lagde de paa en Kulskuffe, med hvilken de gik om i hele Skibet, især *nede* i Baaden. De raadede Gillelejerne til at gøre det samme; „saa skal I nok faa Sild,“ sagde de³¹⁾.

Lars Nielsen fortæller forøvrigt, at det ikke alene var i Sildefisket, Svenskerne brugte Røgelse, men ogsaa i andet Garnfiske.

(Medd. 1934).

16. Skipper Carl Bæk, Gilleleje, havde i Sildefisket 1903 to ældre *svenske* Fiskere med; den ene boede paa Lerberget, den anden i Höganäs, Skåne; de havde, som flere af de ældre Fiskere paa de skånske Lejer i deres yngre Aar, sejlet paa Langfart. Det var et Par udmærkede, brave og ordentlige Mænd. Men de var overtroiske, hvad følgende Beretning viser: — I Sildefisket syntes det ikke at skulle gaa godt for Carl Bæk.

³⁰⁾ f. Gill. 2/7 1847.

³¹⁾ foregaaet for over 50 Aar siden.

Men saa var de to Svenskere en Tur hjemme for at raadføre sig med en klog Kone i Höganäs. De havde af hende faaet noget Pulver med. Og en Dag, da de atter var ude og skulde sætte Næringer, opdagede Skipperen, at det røg op af en Luge i Fartøjet. Det var Svenskerne, som brændte Pulveret af paa en Kulskuffe, og snart bredte sig en Vellugt fra Røgelsen over hele Skibet. De mente, de nu skulde faa Held med sig. Og det fik de: 500 Ole paa een Nat. Og ikke nok med det; men i hele Sildefisket fiskede de udmærket med den Baad, selv om der kun blev røget denne ene Gang. — — Da Ulrik Frederiksen³²⁾ hørte om dette Held, sagde han, at det vilde være godt, om Svenskerne førte en hel Skibsladning Røgelse herover. — Ogsaa i 1904 havde Carl Bæk disse Svenskere med i Sildefisket, og de havde godt Udbytte, selv om der ikke blev røget det Aar.

(Medd. 1934 af Carl Bæk, f. 2/2 1879, Gill.).

(17.) *Den forheksede Næring udpeges.* Fisker Peter Brandt³³⁾, Mölle, Kullen, fiskede med Baaden „Neptun“ af Mölle. I et Sildefiske engang i 1870'erne havde de ikke Held, og Mandskabet var klar over, at det skyldtes Hekseri. Mandskabet forlangte nu, at Brandt skulde rejse til en klog Kone (eller Mand), der boede paa den anden Side Ängelholm, og skönt han ikke rigtig troede, hun kunde hjælpe, bøjede han sig for Folkenes Krav og tog med sig en Stump af hver Mands Næring. Den kloge Kone saa paa disse Stumper og udpegede straks en, som hun sagde tilhørte det Garn, som der var gjort ondt ved. De øvrige Garn var ikke forheksede. Hun gjorde nu nogle Kunster ved

³²⁾ f. 10/11 1846, død 1/6 1934, Gill.

³³⁾ død ca. 1900, 67 Aar gl.

Næringstykket og paalagde ham, naar han kom hjem, at bøde Stykkerne ind i Næringerne, hvortil de hørte. Næste Nat fik Fiskerne en stor Fangst, 6—700 Ole Sild, og Heldet fulgte dem i hele Sildefisket.

(Medd. af en Fiskers Hustru, Gill.).

(18). *En mærkelig Form for Hekseri.* En Kvinde, der er født 1866 paa *Mölle*, Kullen, nu bosat paa Gilleleje, har fortalt, at det kunde hænde, onde Mennesker besørgede deres Afføring i Lundingerne, d.v.s Stenene, som anvendtes til Næringerne og laa i en Bunke paa Dækket. De gjorde det for at forhekse Garnene.

(Medd. 1934; Meddelelsen har faaet det fortalt som Barn).

19. *At knibe i Næringerne.* Det kunde ske, at en Kone, naar hun gik paa Stejlebakken, befølte en andens Næring. Hvis det nu var en Kone, man ikke var særligt gode Venner med, og det saa hændte, at man fik daarligt Fiskeri næste Gang, sagde man, at det skyldtes, hun havde været nede og *knibe* i Næringerne.

(Medd. af Axel Andersen, Baadebygger, f. 1889 Gill.)

VIII.

Hvad Fiskehandlerne kunde opleve.

1. Fiskehandler Peter Hansen fra Gilleleje kom en gang (ca. 1896) ved Midnatstid gaaende ad en Markvej ved Saltrup, da en lille Person kom og gik bag ham; han var graa af Udseende, lille, men rank og bred. Hansen sagde flere Gange til ham: God Aften! Men Puslingen svarede ikke. Han blev da vred og sagde: „Vil du ikke svare, skal jeg slaa dig paa Skallen!“ Straks forsvandt Puslingen gennem en Bøgebusk og

blev borte i Retning af en Mose. Da Fiskehandleren kom til sit Bestemmelsessted, fortalte han Oplevelsen. En Dreng sagde da, at han ofte paa samme Sted havde mødt denne Mandsling, naar han sent om Aftenen var henne et Sted og hente Avisen, men at Puslingen aldrig havde gjort ham noget. — —

En anden Aften gik Fiskehandleren, ledsaget af sin Hustru, ad samme Markvej. Han sagde da: „I Aften kommer han nok ikke.“ Men i samme Øjeblik var Puslingen der paa det Sted, hvor han før havde truffet ham. Hansen gjorde da Mine til at slaa efter ham, men hans Hustru holdt ham fra det. Puslingen forsvandt med det samme gennem Bøgebusken og stilede mod Mosen. Men en Sti gennem Marken viste, hvor han havde gaaet.

(Medd. af Fiskehdl. P. Hansen, f. 1865 i Udsholt, Blidstrup S.).

2. Fisker Peter Hansens³⁴⁾ Søn, *Niels Peter Petersen*³⁵⁾, var Fisker og Fiskehandler. En Dag, han havde været vesterpaa for at sælge Fisk og var for Hjemgaaende og trillede med sin Bør langs Stranden, var det henad Aften, da han naaede under Gilbjergbrinken. Han saa der pludselig 4 Skikkelser sidde og spille Kort rundt om en græsgroet Forhøjning ved Stranden. Han blev ilde til Mode, da han mente, det var Nisser (de havde røde Huer paa). Men da de kaldte ad ham, gik han nærmere for at se, hvad det var. Men han fik da to Lussinger. Forskrækket løb han hjem, ladende Børen i Stikken, idet han tænkte at hente den Dagen efter. Det gjorde han og-

---

³⁴⁾ død 1/1 1892. 79 Aar gl., Gill.

³⁵⁾ f. 19/10 1840, død 17/4 1925, Gill.

saa, men saa intet til Nisserne. Han var blevet syg; man mente, han havde faaet Hjernebetændelse, og selv om han kom sig, var han siden „lidt ved Siden af“. I sine 10 sidste Leveaar var han tillige blind. Begivenheden oplevede han, da han var i Trediverne.

Denne Niels havde fra sine Ungdomsaar trillet med Fisk. Han fiskede selv med, men købte Fisken af Baademandskabet. I den første Tid maatte hans to meget yngre Søstre, der var Børn, hjælpe ham med at trække Børen, naar han om Vinteren skulde vesterpaa for at sælge Fisk; de trak i et Tov, og han skubbede Børen. De to Pigebørn staldede han op i Skorstensfejer Milands Hus i Tinkerup, hvor de blev, til han om Aftenen kom tilbage. Han solgte sine Fisk i Smidstrup, Højelt, Blidstrup, Koldsbæk og Udsholt.

Men han havde ogsaa en anden Rute, til Nøddebo og Sørup. Naar han kom til Sørup, tudede Blegemændene i et Horn og raabte: Der er Niels Pedersen med Fisk! Saa kom Folk til og købte.

Det skete flere Gange, at Niels paa Hjemturen saa Lygtemænd. Dem var han bange for, og han turde da ikke drage videre, men satte Børen ind paa en Rugmark og lagde sig til at sove, til det lysnede.

(Medd. 1934 af Charles Olsen, f. Gill. 19/2 1871, og hans Søn Kaj Olsen, Gill.).

3. Hver Gillelejekfisker havde sin Venningsbonde, d.v.s. en Bonde i Omegnen, som han var Ven med, hvem han gik ud til med Fisk i en Fiskekurv, og af hvem han til Gengæld fik et Stykke Flæsk, Smør og Æg. — Naar Gillelejerne havde været ude hos deres Venningsbønder i Smidstrup (Blidstrup S.) og om Aftenen var for Hjemgaende, var der dem af dem,

som ikke turde gaa ad den Vej, der førte forbi Dyrholmgaard i Strand-Esbønderup (Græsted S.). Thi nær ved denne Gaard spøgede det. Ved et Træ og en Stenbunke var der noget, som skramlede og slæbede hen ad Vejen. Det var ikke alene Gillelejerne, men ogsaa Bønderne i Str. Esbønderup, som talte om dette Spøgeri.

(Medd. 1934 af fhv. Gaardejer Laur. Larsen, Gill., f. 15/9 1870 paa Rosmosegaard, Str. Esbønderup).

Dette Spøgeri har følgende Begrundelse: Hos Gdr. Lars Hansen, Dyrholmgaard, tjente en Karl, Jens P., som var fra Alme. Han delte Kammer med to Gillelejedrenge, Jens og Frederik Corneliussen³⁶), som ogsaa tjente paa Gaarden. En Mandag Aften vistnok i 1876 kom Karlen hjem (han havde været borte et Par Dage). Frederik sov; men til Jens sagde han Farvel, ladede sin Bøsse og sagde, han nu vilde skyde sig. Han gik ud, og kort efter hørte Jens et Skud. Drengene blev bange og turde ikke gaa ind og fortælle deres Husbond det. Men kort efter kom en anden af Gaardens Karle hjem, hvem de fortalte Begivenheden, og som hidkaldte Mandskab. Motivet til Selvmordet var ukendt. Karlen havde ofte sagt til Drengene, at han vilde skyde sig, og at de skulde have hans faa Efterladenskaber; men de havde altid troet, det var hans Spøg. — — Siden sagde man, Selvmorderen gik igen.

(Medd. af ovennævnte L. Larsen; Begivenheden bekræftet 1934 af Fr. Corneliussen).

---

³⁶) f. 1866 i Laugø, Helsing S.; har boet paa Gilleleje fra sin tidligste Barndom.

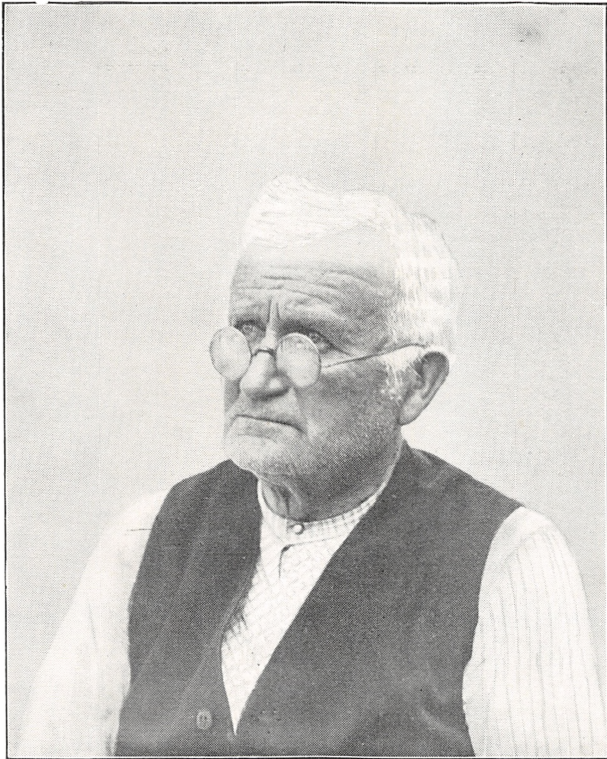
IX.

*En Sømands Oplevelser, da han var paa Langfart.
(Et Elskovssagn. — Hekseri).*

Fra Dansk Folkemindesamling har jeg ved Arkivar Hans Ellekilde faaet overladt følgende Beretning (D.F.S. II, bl. 671, Strø-Holbo h., Gilleleje s.), der er optegnet af Frk. C. Brockdorff, 1854, Hørsholm.

En Fisker paa Gilleleje, som nu er 50 Aar, mistede for 8 Aar siden sin gamle Moder paa 82 Aar. Han fortæller paa hvad Maade hans Fader fik hende. Hans Moder hed Laurenze, var smuk, klog og rig, og var forlovet med en ung Fisker i Gilleleje, som hed John. Det hendte sig en Gang, at Laurenze var til et Gilde i Byen, hvor nogle unge Sømænd fra Villingebæk vare med. Den ene af disse ved Navn Nikels blev saa indtaget i hende, at han, uagtet hun var forlovet, dog friede til hende, men fik Nej. Nikels tog sig Tingen saa nær, at han rejste til Amerika, men Afstanden lod ham ikke forglemme hende. En god Ven mærkede hans Sorg, og da han fik ham til at aabne sit Hjertes Hemmelighed for sig, sagde han: „Ikke andet end det! den Sag er let at raade Bod paa.“ Han viste Nikels til en klog Mand, som nok vilde hjælpe ham til at faa Laurenze. Nikels gik ogsaa til ham og fortalte ham, hvorledes Sagerne stod. „Godt,“ sagde den kloge Mand, „i Aften skal du faa hende at se.“ Da Aftenen kom, blev Nikels lukket ind i en Stue, hvor der stod en Balje med Vand. „Den Pige,“ sagde Spaamanden, „som du elsker paa Gilleleje, er til Dans i Aften, vil du se hende, saa spyt i Vandet,“ og da Nikels gjorde dette, blev Vandet saa underligt, og han saa nu hele Dansestuen i Gilleleje og Laurenze ved Siden af sin Kjæreste. „Nu kan du rejse hjem,“ sagde

den kloge Mand, „nu er Laurenze din!“ Medens dette gik for sig i Amerika, var det virkelig Tilfældet, at der samme Aften var Gilde i Gilleleje, og Laurenze var der tilligemed sin Kjæreste, men i et Nu blev hun saa underlig om Hjærtet og fik saadan Afsky for sin Kjæreste, at hun undgik ham overalt. Næste Dag var hun ude at hænge Fiskegarn op. Hun ser John komme, men styrter hjem, greben af den samme Følelse som om Aftenen i Dansestuen, og beder Forældrene om at skjule hende, thi hun vilde hverken eje eller have John. Forældrene troede, at hun var bleven gal, John var færdig at blive tosset, han vilde have Grunden at vide, men hun vidste intet, uden at hun havde Lede til ham. John rejste, og de saa ham aldrig mere. Et halvt Aar efter kom Nikels hjem og friede til Laurenze, og nu sagde hun ja, og han talte ikke om Spaa- manden i Amerika. De bleve gifte, men Lykken veg fra deres Hjem. Nikels Kjærlighed faldt paa en Nabokone, hvorover Laurenze ikke blev glad, og en Gang, der kom dem lidt imellem, fortalte han hende, paa hvad Maade han havde vundet hendes Kjærlighed. Det for hende i Hjærtet som en forgiftet Pil, og fra det Øjeblik af var al hendes Godhed for ham aldeles forbi. De levede mange Aar sammen og havde 2 Sønner og en Datter. De fire sidste Aar, Nikels levede, var han fra Forstanden, en Hund og en Kat syssel-satte ham ganske. Dem gav han næsten al sin Mad, saa han selv blev til Skind og Ben. Da hans Død kom, holdt det saa haardt, at Sønnen nok troede, der laa ham noget paa Hjærtet. „Sig mig, Fader!“ sagde han, „er vor Nabokones Søn ikke din Søn?“ „Den Mand er jeg, min Søn!“ og dermed døde han. Den kloge Mand havde ogsaa sagt ham, at ved Tallet 9

Fisker Christian Andersen, Gilleleje.
(Foto O. Hardt).

*Strandfoged Lars Andreasen, Gilleleje.
(Foto O. Hardt).*

skulde han dø, og han døde i sit 49. Aar. Hunden og Katten døde af Sorg efter ham.

Dette gamle Familiesagn synes at knytte sig til en bestemt Slægt paa Gilleleje. Hovedpersonernes rette Navne er Niels og Larine. Niels Andersen, kaldet Villingebek, fødtes ca. 1764 (paa Folketællingen Gilleleje 1787, Familie 14, er han 23 Aar, Fisker og Husmand og gift; i Skiftet efter Faderen 27/11 1790 er han 26 Aar). Hans Fader var Anders Nielsen, kaldet Villingebek (død paa Gilleleje før 1787). Det er ham og ikke Sønnen, som indvandrede til Gilleleje. — Niels' Hustru var Larine Christiane Larsdatter, født paa Gilleleje ca. 1765, død smst. 26/4 1847, 81¼ Aar gl. — I Ægteskabet var Børnene Anders Nielsen Villingebek (f. o. 1793), Anne Nielsdt. (f. o. 1801) og Lars Nielsen Villingebek, der er født ^{6/7} 1803 († ^{24/1} 90), og som maa have fortalt Frk. Brockdorff det nævnte Sagn.

Baadebygger Axel Andersen har, efter sin Moders³⁷⁾ Beretning, fortalt Sagnet paa lignende Maade. Personernes Navne kan han ikke huske. Det var vistnok i Ostindien, den mandlige Hovedperson traf den kloge Mand, som han udspurgte om forskellige Ting og især om, hvordan det vilde blive med ham og hans Kæreste; han var nemlig bekymret for, hvorledes hun vilde te sig, mens han var borte, da han ikke stolede fuldt ud paa hende. „Det skal vi snart se, hvordan at det vil blive,“ sagde den kloge Mand, „nu kan du bare se ned i Baljen (med Vand), saa kan du se, hvorledes det er.“ Han saa da hendes Billede sammen med Billedet af en anden Mand. Da sagde den kloge Mand:

---

³⁷⁾ Laura Andersen, f. Svendsen, f. Gill. ^{24/10} 1859, død ^{16/6} 1929.

„Nu kan du bare spytte ned imellem dem, saa vil det blive godt med jer!“ Og det blev det.

I Samtalens Løb spurgte han ogsaa, hvor gammel han skulde blive. Den kloge Mand svarede: „Det vil eller kan jeg ikke fortælle. Men paa din Bryllupsdag skal du se meget nøje paa Altertavlen (i Gilleleje Kirke), saa vil der staa, hvor gammel du skal blive.“ Og da han holdt Bryllup, saa han nøje paa Altertavlen; da saa han et 7-Tal og et Tal foran, som dog var utydeligt. Han døde, da han var 47 Aar (if. Overlevering i Familien, altsaa o. 1811). Da Kirkebøgerne ikke naar længere tilbage end til 1816, kan Dødsaaret ikke ses.

Han var underlig paa det sidste. Han kunde gaa ud i bar Skjorte med et Sækkeforklæde for sig. Han gik ogsaa og kælede for en Hund og en Kat, der døde af Sorg efter ham. — —

Om denne Mand fortælles endvidere, at han handlede med Rug, som han købte paa Grenaa og solgte i København. En Dag, han ved Grenaa gik langs Stranden, saa han en Fjervinge, som han tog op, da han mente, han havde Brug for den. Den blev tungere og tungere, mens han gik med den, og han blev klar over, at der var noget galt med den, hvorfor han stak sin Kniv gennem den og kastede den fra sig. Og Da-
gen efter kom en gammel Kone hen til ham paa Haven. Hun løftede op i Skørtet og bad ham tage sin Kniv, som sad ret igennem hendes Læg, og som hun ikke selv kunde tage ud. Han vidste da, at hun var en Heks, som havde skabt sig om til en Fjervinge, og han tog Kniven ud.

(Medd. 1933 af Aksel Andersen).

Min tidligere Elev, Poul Carlsen, har af sin Bedstemoder³⁸⁾ faaet Beretningen om, at hendes Bedstefader elskede en ung Pige, Louise, som imidlertid elskede Forvalteren paa Nellerupgaard v. Gilleleje, og at en Troldmand i Vestindien, hvor Bedstefaderen var Soldat, havde manet Billedet af de to frem i en Spand Vand, men at han havde vendt hendes Kærlighed fra Forvalteren til Bedstefader. Troldmanden advarede Bedstefaderen mod Fristelser, han skulde møde paa Hjemvejen, men som han maatte overvinde, hvis han skulde faa Louise. — Og saa kommer Beretningen om Heksen (han traf hende i Norge), som skabte sig om til en Fjervinge (akkurat som i Axel Andersens Beretning), og om en Heks i Gilleleje, som han mødte ved Ankomsten, og hvem han ikke maatte hilse paa, hvis man skulde vinde Louise.

(Folkesagn S. 61 fg.)

X.

Varsler om Ulykker, der er sket.

1. Strandfoged Lars Andreasens Moders første Mand, Anders Jensen, omkom ved en Kæntring paa Revlen ud for Gilleleje 12. Dec. 1845. Hans Kone stod netop og talte med Nabokonen Ellen (Hans Petersens Hustru). Med eet siger hun: „Nu maa jeg nok gaa; for nu gik Anders ind med sin Madkasse og med sine store Vadestøvler paa, og jeg staar her og snakker; jeg maa ind og sætte Kaffekedlen over.“

Men Anders var ikke kommet. Og da hun gik ud, fik hun Ulykken at vide. — Anders' Lig fandtes først 3. Juledags Morgen. Samme Morgen kom Naboen Markus Larsen ind til Enken og spurgte, om hun ikke havde hørt nogen gaa ude i Gaarden om Natten med

³⁸⁾ Hendes Moder var ovenn. Anne Nielsdatter, Dt. a. Niels A. Villingebek.

store Søstøvler paa. Jo, hun havde ogsaa hørt noget. „Ja, saa vil vi nok i Dag høre fra Anders; nu gaar jeg ind og tager et Par Støvler paa og gaar op i Landingen og ser, om der er noget,“ sagde Markus Larsen. Samme Morgen red *Niels Parsebæk* (der tjente i Hulerød), paa en ung Hest ved Hulerød Strand for at se efter Tang. Pludselig blev Hesten sky og sprang til Siden. Niels saa da en Haand rage op over Sandet. Paa den Maade fandtes Liget af Anders Jensen.

Medd. af Strandfoged Lars Andreasen, f. paa Gill. 1853. Han har Meddelelsen fra sin Moder: Petronille Nielsdatter (død 28/4 1878, Gill., 65 Aar, og født paa Gill.

De ved Gillelejebaadens Kæntring omkomne var: Niels Larsen Ulle (54 Aar), Peder Nielsen (57 Aar), *Anders Jensen* (31½ Aar), Niels Larsen Jyde (36 Aar), ifg. Gilleleje Kirkebog. I Anledning af den ulykkelige Begivenhed stod følgende Opraab i Helsingør Avis for 31. Dec. 1845: I Anledning af en ulykkelig Begivenhed tillader vi undertegnede os at henvende os til gode Menneskers Medlidenhed. I det haarde Vejr 12te denne Maaned kæntrade paa Revlen udenfor Gilleleje en Baad med syv af Byens Fiskere, der kom fra Sverrig, hvor de havde solgt deres Fangst, og samtlige Byens Beboere havde det hjerteskerende Syn at see de Ulykkelige i længere Tid kjæmpe for deres Liv med de oprørte Bølger. Af disse 7 Mand reddedes de 3 ved en tililende Baad, men de 4 omkom. Desuden sønderloges Baaden, og de i Baaden værende Fiskegarn og øvrige Redskaber gik tabte. Ved denne ulykkelige Begivenhed er der bragt stor Elendighed over 7 Familier, da ikke alene de 4 Enker og 6 Børn, som have mistet deres Forsørgere, men ogsaa de Red-

dede, der formedelst Tabet af Garnene ere satte ude af Stand til for det første at fortsætte deres Næringsvej, see en kummerlig Fremtid imøde. Især er Baadens Eier, Niels Pedersen, som for omtrent 1 Aar siden købte denne for 200 Rbd., for hvilke alt, hvad han eier, er pantsat, højliggen at beklage. Det er for disse beklagelsesværdige Mennesker vi henvende os til medlidende Sjæle og anmode dem om ved Gaver, som i Kiøbenhavn bedes afgivne til Hr. Viinhdl. Raaschou, Bredgaden 160, i Helsingør til Hr. Pastor Grüner og Hr. Lysestøber Plum, i Hillerød til Hr. Bager Mentz, og i vor Omegn til en af os, at bidrage til at afhjælpe deres Trang for Øjeblikket, og give dem Midler ihænde til igen at erhverve Brødet ved deres vante Syssel. I det Haab, at vi ikke bede forgjæves, tillade vi os endnu at tilføje, at Regnskabet skal blive aflagt for Gaverne og deres Anvendelse.

Søborg og Gilleleje, d. 28. Decbr. 1845.

H. Raaschou, Sognepræst.

C. G. Mentz, Ejer af Gilleleje Kro.

Det kongelige Teater spillede en Aften til Fordel for de af Katastrofen ramte Gillelejere.

Denne Beretning fra 12/12 1845 kan suppleres med følgende, som Vognmand Charles Olsen, Gilleleje, har meddelt mig (1934): Hans Bedstefader, Fisker Peter Hansen³⁹⁾, var en af de reddede⁴⁰⁾. De havde været ude paa Garnfiskeri (Rødspætter) paa Smidtenstraa⁴¹⁾. Baaden kæntrede i Storm paa Revlen ved Gilleleje og vendte Kølen i Vejret. Peter Hansen reddede sig op paa Kølen, men blev slaæet ned af Søerne.

³⁹⁾ død 1/1 1892, 79 Aar gl. Gill.

⁴⁰⁾ De to andre reddede var Niels Pedersen og Hans Pedersen. (Medd. af Fisker Chr. Andersen, Gill.).

⁴¹⁾ Dybet vesterpaa.

Mens han svømmede om med det tunge Søtøj paa (Kaberdæk, Skindbukser og lange Søstøvler), lykkedes det ham at faa fat i to Mand, som han svømmede hen til Baaden med, een under hver Arm, for at hive dem op paa Kølen; men da han var for udmattet, gled de fra ham, og han selv gled med. Men han fik fat i en Aare, og saa lykkedes det ham atter at bjærge sig op paa Kølen, hvorfra han blev reddet af den tililende Baad. Peter Hansen var ikke rask siden, fik ofte Besvimelsesanfald, som han sagde skyldtes den Tur.

2. En Aften, som Jens Niensens Familie sad i Stuen ved Siden af Dansestuen, lød det, som der faldt et tungt Redskab som en Økse ned fra Loftet. Man gik ind i Stuen, men saa intet mærkeligt. Senere kom Bud om, at Jens Niels' Broder var kommet af Dage i Rusland (d.v.s. St. Petersborg). Skibet laa indefrosset, og en Dag var denne Sømand faldet gennem en Skibsluge.

(Medd. 1932 af Skipper Christian S. Christiansen⁴²),
Gilleleje).

Den forulykkede var en Broder til Jens Nielsen, som senere blev Toldmedhjælper paa Gilleleje. Han hed Svend og var født 1/1 1815 som Søn af unge Niels Nielsen⁴³) og Ellen Svendsdatter⁴⁴), Gilleleje. Svend blev begravet i St. Petersborg.

3. En sen Aften bankede det paa Døren hos Ane Oline Larsen, kaldet Smedeline⁴⁵). Da hun aabnede

⁴²) f. 1/11 1861 Gill.

⁴³) død 11/12 1847, 62 1/2 Aar gl., Gill.

⁴⁴) død 1860, Gill.

⁴⁵) Ane Oline var født Petersen, D. a. Gilleleje-Smeden Per Jensen, og gift med Sejlmager Ferdinand Larsen, Gill., og født 22/10 1839, død 8/2 1926, Gill.

Døren, stod en sort Hund udenfor. „Toet hængte til begge Sider, og Vandet drev af ham,“ har hun siden fortalt Skomager Hans Petersen⁴⁶⁾, Gilleleje. — Nogle Dage efter fik de Bud om, at hendes Mands Broder, der var Sømand, var druknet.

(Medd. 1933 af Fru Saabye Jensen, Gilleleje,
Dt. af Skomager Hans Petersen).

(4.) I Evald Tang Kristensen: Danske Sagn II, 2, ny Række, S. 396, 1929, meddeler Fru H. Povlsen, Ryslinge Højskole, følgende: hendes Broder, Karl, der sejlede, havde inden Afrejsen sagt: Hvis jeg har det godt, hører I fra mig, ellers ikke. Efter at have lidt Havari skulde Skibet (det hed No. 12) repareres i Kristianssand. I Karls Brev erklærede han, at han havde det godt, og at Skibet skulde sejle Dagen efter. Da Familien derefter ikke fik Brev, fik man af Rederiet at vide, at det skulde til Island efter Klipfisk og derefter til Messina efter Appelsiner. Men en Nat vaagnede begge Forældrene paa én Gang og saa Karl staa i et Lysskær for Benden af deres Seng; de saa ham kun et Øjeblik og raabte begge paa én Gang: Karl! Faderen faldt snart i Søvn. Men Moderen stod op og gik ind i Stuen, hvor et Billede af Drengen i det samme faldt ned fra et Bord og slog til en Mappe, og fra den fløj det sidste Brev fra Karl ud. Moderen forstod da, at Karl var druknet i dette Øjeblik. Aaret efter flød en Flaske i Land ved Gilleleje, og i den var en Seddel, hvorpaa stod: No. 12 forliser i Nordsøen, og jeg er den sidste levende om Bord. Peter. Det var det eneste, man hørte om Skibet.

⁴⁶⁾ f. i Smidstrup, Blidstrup Sogn, begr. 16/7 1926, Gill., 82 Aar gl.

XI.

En, der omkommer paa Søen paa Grund af Bespottelse.

I gamle Dage sejlede Fiskerne efter Sildefisket ofte til Aalborg (Hals) o. a. Steder for at købe Sild, som de bagefter solgte.

I Efteraaret 1827 sejlede 6—7 Gillelejebaade den Tur, hver Baad vistnok sædvanligvis bemanded med 2 Mand. En ung Gillelejefisker, Kristian Larsen, der var 26 Aar gammel⁴⁷⁾ og snart skulde giftes, gik inden Afrejsen ind i Gilleleje Kirke, der var under Reparation. For Tossestreger gik han op paa Prædikestolen og lyste til Ægteskab for sig selv og sin Kæreste, Kirstine Knudsdatter.

Da Baadene var paa Hjemrejsen fra Hals, gik 3—4 af dem under i en Nordveststorm. Man mener, Ulykken skete ved Lysegrunden, hvor der dengang hverken var Mærker (Koste el. Lys) eller Med⁴⁸⁾. Kristian Larsen var blandt de omkomne. Meddelerens Moder sagde, at det var Straffen, fordi han havde lyst sig selv til Ægteskab og saaledes drevet Spot.

Medd. af Baadebygmester Axel Andersen, hvis Moder, Laura Andersen, f. Svendsen (f. paa Gilleleje 24/10 1859), har fortalt Begivenheden.

Om Ulykken skriver Gilleleje Kirkebog følgende: Aar 1827, den 1. Nov., tildrog sig den sørgelige Begivenhed, at 8 Mand fra dette Fiskerleje omkom i Bølgerne ved Sjællands Nordkyst, nemlig Lars Nielsen Tisvilde, 26 Aar (havde Kone og 2 Børn), Rasmus Hansen Nakkehoved, 38 Aar (Kone og 2 Børn), *Christian Larsen*, 26 Aar, Ole Jacobsen, 27 Aar, Carl Chri-

⁴⁷⁾ f. ca. 1802.

⁴⁸⁾ Da Lysegrunden ligger saa langt ude, at man ikke ser Land, vidste man i gl. Tid daarligt, hvor man var.

stiansen, 23 Aar, Carl Andersen, 27 Aar, Svend Larsen, 19 Aar, Lars Magnussen, 32 Aar, de 6 sidste Ungkarle.

Kristian Larsens Kæreste blev siden gift med Lods Svend Andersen⁴⁹⁾ og blev Bedstemoder til omtalte Laura Svendsen.

Kristian Larsen fødtes ca. 1802 som Søn af Lods og Fisker Lars Andersen, kaldet Villingebek, paa Gilleleje (f. ca. 1776) og Hustru Bendte Cathrine f. Jørgensdatter (f. ca. 1777). Lars Villingebekker var Søn af Anders Nielsen med Tilnavn Willingebech (død paa Gilleleje før 1787)⁵⁰⁾.

XII.

Straf for at stjæle ved Stranding.

For en Del Aar siden nedskrev en af mine Elever for A. Uhrskov⁵¹⁾ et Sagn, der trænger til Rettelser og Supplering. 1934 har Fisker Karl Berntsen⁵²⁾, Gilleleje, meddelt følgende:

En Brig ved Navn „Leutenant Pettersson“, hjemme-hørende i Wästervik, Sverige, var paa Rejse fra Spanien og lastet med Salt. I en Snestorm var Skibet drevet for Anker fra Helsingørs Rhed. Vinden var oppefra, siger Meddeleren, d. v. s. fra N.O. eller O., og Skibet drev mod Gilleleje, hvor det huggede paa Vesterlandsgrunden eller maaske Møllehagen ud for Gilleleje, hvorefter det strandede paa Sandrevlen inden for Møllehagen. Dette skete Nytaarsnat, vistnok i Aaret 1868.

⁴⁹⁾ se Gilleleje Folketæll. 1850, Fam. 40.

⁵⁰⁾ Kirkebog mangler.

⁵¹⁾ Folkesagn S. 63 (Tyvens Straf).

⁵²⁾ f. 1854, Gill.

Fisker Lars Hansen⁵³) kom tidlig Nytaarsmorgen ned til Stranden, inden nogen anden var oppe. Han saa da det strandede Skib. Mandskabet havde kappet Masterne, for at Skibet ikke skulde hugge sig i Stykker, nu det stod paa Revlen. — Hele Besætningen kom i Land i Baade, og alt blev bjærget i Land med Undertagelse af Saltet, der var blevet ødelagt af det indtrængende Vand.

Karl Berntsen kan tydeligt huske Kaptajnen, en høj, svær Mand med langt, sort Skæg.

Godset fra „Leutenant Pettersson“ blev solgt ved Auktion paa Gilleleje. Endnu findes hos Fisker og Murer David Nielsen en Kobberkedel fra dette Skib, købt ved Auktionen.

Mens Godset endnu stod paa Stranden, blev der stjaalet en Kobberpote (eller -kedel), som Skipperen var ked af at miste. Men han sagde: „Den skal nok komme igen, selv om jeg skal mane den frem; den, der har taget den, skal nok komme til at aflevere den igen!“ „Og,“ siger Karl Berntsen, „han (Skipperen) kunde mere end æde med Munden,“ og Kobberpotten kom tilbage!

Beretningen om, at Skipperen i sit Logis paa Gilleleje tog et Søm og stak med det ud i Luften, hvorefter Kedlen kom trippende ind ad Døren, kender Karl Berntsen ikke. Og Meddeleren, min tidligere Elev⁵⁴), kan ikke nu rigtig huske, hvor han har den Beretning fra, der slutter med, at en Mand i Byen i de samme Dage mistede sit ene Øje, hvorfor han blev antaget for Tyven.

K. Berntsen fortæller, at Skibsfolkene var indlogere-

---

⁵³) død 9/6 1924, Gill., 87 Aar.

⁵⁴) Louis Juliussen, Søn af Fisker Bendt Juliussen (f. 26/1 1870. Gill.)

de paa Gilleleje Kro, eller maaske var det hos Fisker Svend Nielsen, der boede paa Svend Niels' Bakke⁵⁵).

Frk. Nanna Bæk, Gilleleje, kender ogsaa Sagnet om Kedlen, der kom „dansende ind ad Døren“⁵⁶). Skipper Carl Frithiof Carlsen⁵⁷), Gilleleje, kender ogsaa Sagnet om Kobberkedlen, som blev manet frem, og meddeler, at det knytter sig til Beretningen om Briggen „Leutenant Pettersson“⁵⁸). — Carlsen mener, at Grunden til, at der paa Gilleleje i gamle Dage fandtes saa ualminde-
deligt mange Kobbersager, var, at de stammede fra forliste svenske Skibe, da Gryder, Potter og Kander om Bord i disse altid var af Kobber.

XIII.

*Hvad Fiskerne kunde opleve, naar de om Natten
maatte gaa hjem efter at have forladt deres
Baad i Helsingør.*

I gamle Dage, da der ingen Havn var paa Gilleleje, maatte Fiskerne for Storm eller Is ofte forlade deres Fartøj (f. Eks. i Helsingør) og gaa hjem til Gilleleje.

1. *Den hovedløse Skrædder i Munkerup.* Folk i Munkerup holdt ikke af om Aftenen at færdes paa Munkerup (Hulerød) Bakke, fordi der spøgede en hovedløs Skrædder. — En Skrædder skal være faldet udmattet om en Aften paa Bakken (eller være omkommet i Snevejrs og Frost) og fundet næste Morgen som Lig.

⁵⁵) Hovedgaden, hvor nu Tømrer og Fisker Niels Clausen bor.

⁵⁶) Frk. Bæk meddeler, at Skipperen var mere ked af at have mistet Kobberkedlen end sit Skib.

⁵⁷) f. ²²/₃ 1874, Gill.

⁵⁸) Ogsaa min tidligere Elev, Christa Svendsen, Datter af Fisker Sofus Svendsen, Gilleleje, fortalte for 14 Aar siden Beretningen om den stjaalne „Kobberpande“, som blev manet frem, samt at en Mand i Byen havde mistet det ene Øje.

— — — To Gillelejefiskere havde en uhyggelig Oplevelse der en Aften, da de var paa Hjemvejen fra Helsingør, hvor de havde maattet lade deres Fartøj ligge paa Grund af Is i Sundet. Da de i Mørket kom til Bakken, saa de en utydelig Skikkelse komme imod dem. Samtidig rev ligesom et Vindpust Hatten af den ene af dem; de turde ikke tage den op. Uden at tale sammen om Oplevelsen skyndte de sig hjem. Saadan noget maatte man nemlig ikke tale om, før man havde sovet; ellers vilde en af dem dø, inden Aaret var omme.

(Medd. af min Elev, Aksel Nielsen, S. a. Gdr. Svend Nielsen, Bakkegaard (Blotagerd), Søborg S., 1932. Meddelelsen om Fiskernes Oplevelse har Aksel N. fra Lars Jensen, Gdr. smst., død for ca. 12 Aar siden, o. 66 Aar gl. Lars Jensen havde sin Beretning fra Fiskere paa Gilleleje).

2. Da to Fiskere⁵⁹⁾ en sen Aften var paa Vej hjem fra Helsingør (el. København) og kom til Fyrene (Nakkehoved), løb et Lam mellem Benene paa den ene. Han blev saa rystet over Begivenheden, da han var overtroisk og mente, det ikke havde været noget rigtigt Lam, at han med Nød og næppe kunde gaa hjem.

(Laur. Petersen, Købmand paa Gill., f. 1864).

XIV.

Strandvaskere og Spøgeri ved Stranden.

1. I ældre Tid begravedes Strandvaskerne ikke i kristen Jord, men i Klitterne, hvorfor de ikke fandt Hvile, men gik om Natten i Kirkestræde, græd og bad for at komme ind paa Kirkegaarden. Kom der da en modig Mand og kastede dem derind, blev der Fred.

⁵⁹⁾ den ene af dem var Meddelerens Fader.

(Medd. af min Elev, Ketty Nielsen, for Uhrskov: Sagn og Tro, S. 171). — Meddeleren har Sagnet fra Fru Anna Svendsen, f. 1881, g. m. Fisker Sofus Svendsen, Gill., og hun har det fra sin Bedstemoder, Gertrud Larsen, f. Jeppesen, d. 1905, g. m. Grd. Hans Larsen, Grydekærsgaard, Paarup, Græsted S.; hos dem kom mange Gillelejere. Fra disse havde Gertrud Sagnet. Meddelt mig 1934 af Fru Anna Svendsen.

2. Fisker Christian Adolf Carlsens Moder, Ane Lovise Carlsen⁶⁰⁾ fortalte, at Fiskerne ikke holdt af at gaa hjem sent om Aftenen fra Stranden. Thi det kunde hænde, at en Strandvasker hængte sig paa Ryggen af en.

Medd. 1934 af Chr. Ad. Carlsen⁶¹⁾, Gilleleje.

3. Fisker Jens Peter Rasmussen⁶²⁾, Gilleleje, gik en Aften sent langs Stranden⁶³⁾; han havde Stok i Haanden. Pludselig hængte noget tungt sig op paa Ryggen af ham, saa han næsten ikke kunde slæbe sig af Sted, og han kunde ikke ryste det af sig. Idet han tænkte, det var en Strandvasker, plantede han sin Stok i Sandet og sagde: „Bliv her, saa skal jeg hente dig i Morgen!“ Næste Morgen fandt han en iland-dreven Strandvasker paa dette Sted.

(Medd. 1934 af Fisker Chr. Ad. Carlsen).

Min Elev, Else Rasmussen, Gilleleje, har for And. Uhrskov: Sagn og Tro S. 171 skrevet samme Beretning, dog uden at man faar at vide, hvem paagældende Fisker var. Ved Forespørgsel 1934 hos Frk. Else Rasmussen viser det sig, at hun har haft ovennævnte

⁶⁰⁾ f. $\frac{5}{9}$ 1849, død $\frac{9}{3}$ 1933, Gill.

⁶¹⁾ f. 1877, Gill.

⁶²⁾ død Gill. $\frac{15}{11}$ 1910, 64 Aar gl.

⁶³⁾ ikke ved Gilleleje, men østligere.

Chr. Ad. Carlsens Moder, Ane Lovise Carlsen, som Kilde.

(4.) Jeg kan supplere Beretningerne med følgende, som en af mine Elever har meddelt mig:

I gamle Dage fik *Hornbækkerne* deres Korn malet paa Dronningemøllen. En Aften gik en Kvinde hjem fra Møllen langs Stranden med sit Mel, da der pludselig kommer en Skikkelse mod hende og byder hende standse. Da forlanger Personen, at hun skal være hans Brud. Af Angst giver hun sig til at løbe, og Skikkelsen efter hende! Da hun kommer til vestre Bæk (der løber to Bække gennem Hornbæk, østre og vestre), skynder hun sig over og river i Hast Gang-Brættet ned i Vandet. Thi hun vidste, at Gengangerne ikke kan komme over Vand. Saaledes slap hun hjem.

Men næste Dag drev en Strandvasker i Land paa det Sted, hvor Skikkelsen var kommet imod hende.

(Medd. 1930 af Aage Petersen, Hornbæk).

5. Man maa altid sørge for at begrave de Menneskeknogler, man af og til finder ved Stranden, og som hidrører fra druknede Mennesker; for ellers vil der blive Spøgeri.

(Medd. 1934 af Parcellist N. Kristiansen, Tinkerup).

6. For mange Aar siden boede Fiskehandler Peter Hansen (Gilleleje) paa Lappen i Helsingør. Det skete gentagne Gange om Nætterne, at de hørte ligesom to Mænd komme gaaende nede fra Stranden med slæbende, tunge Skridt, som bar de en meget tung Byrde; de gik gennem Porten i Baghuset og ind i Gaarden,

hvor Lyden saa hørte op. En Aften, Peter Hansens Kone var alene hjemme og netop havde hørt samme Lyd, kom P. Hansen hjem. Hun spurgte, om han havde mødt dem i Porten. Men han havde intet bemærket.

(Medd. af Fiskehdl. P. Hansen, Gill., se S. 74).

I „Danm. Folkeminder“ 1, 1908, S. 39 meddeles efter Fisker Vald. Hansen, Gill., at de gamle Gillelejere ikke kunde lide en barbenet Dreng om Bord („Skrub a', din Rad! Det kan blive barbenet nok endda“, var Tiltalen). Her er, ifg. Fisker Sofus Svendsen, dog næppe Tale om nogen Folketro. Men de gamle holdt ikke af at have en barbenet Dreng om Bord, hvor de gik med store Søstøvler paa, og hvor en saadan Dreng let kunde komme til Skade.

★

H. C. TERSLIN:

ORD OG ORDS-TØJ

SAMT EN RÆKKE PLANTENAVNE I GILLELEJE-

MAALET

(MED FOTOGRAFIER AF O. HARDT)

Pottemad (den): varm Mad, som Kvinderne bar i en Potte (Krukke) til Barselkvinden. Potte (hun), *Mad* (han), *Smørmader*, *Fedtemader*: skaaret Mad.

Pyntepigen: en Pige, som gik forrest i Ligfølget og medbragte fint Sand i et Tørklæde; Sandet strøede hun paa den nykastede Grav, som hun dernæst pyntede med *Grønt* (Buksbom), hvorefter hun stak *Pinde* i Jorden til at sætte *Kransene* paa. — Grav (han), Grønt (det), Pind (han), Krans (han).

pardre (*parde*): sparke, sprælle. Børn parder i Dyrerne; Lagnerne er pardede: revet itu, mishandlede.

profekt i Skiven: han er profekt i Sk.: vigtig, stor paa det.

Parmestik (hun): Paraply.

Pandeskade (den): Skade (Fisk), som har været kogt til Middag og opvarmes paa Panden til Aften.

pinetere, det pineterede mig: berørte mig pinligt.

primsejle (bramsejle) — Laan fra Søvæsenet; ¹⁾ en Person, der primsejler: fører sig flot; — ²⁾ hun primsejler: kan ikke blive færdig med Arbejdet; se og bliv færdig, og gaa ikke der og primsejl!

pyse ud: brede sig ud. ¹⁾ Dyner og andet Sengetøj pyser af at have været ude i Sol og Luft. ²⁾ Han er lige, saa han pyser af Vigtighed.

Pluk drager Sum: mange Bække smaa gør en stor Aa.

Pøkke (det): Skaar; ¹⁾ et lille Pøkke; der var ikke andet end Pøkker. ²⁾ Et lille Barn eller Dyr kaldes et lille Pøkke.

proseti eller *positi (posti)*: paastaaelig, modsigelseslysten.

pade: pleje, være omhyggelig; hun pader sit Barn, sig selv, sine Blomster o. s. v.

pasle (langt a); ¹⁾ pusle, rasle (Løvet paa Træer), ²⁾ risle (om Vand).

Pistenolliker: tvivlsomme Historier, tvivlsomme Forklaringer paa et og andet.

pampendes: de er pampendes: fortrolige.

rederalsk: flot, fornem; se rederalsk ud (i Paaklædning), Klæderne sad rederalsk.

ratte, det ratter paa Tøjet (el. Næringerne): det er ved at blive tørt, er halvtørt.

Raammelskage (den el. hun): Pandekage, lavet af Raamælk.

rede op; man reder op, naar man bringer habede Garn (o: Garn i Urede) i Orden; rede Sengen op.

Rødspætte (hun), *Flynder* (hun; men ved Sundlejerne han), *Skrubbe* (hun), *Slettehvar* og *Pighvar* (hun, sjældnere han), *Helleflynder* (hun), *Sild* (hun), *Torsk* (han), *Makrel* (hun), *Aal* (han), *Aalekvabbe* (hun), *Stenbider* (han), *Kvabso* (hun). —

„Naar Skoven er grønnest, er Rødspætten skønnest“
(o: bedst).

Revene: Ribbenene; jeg gav hende over *Revene*:
sagde hende ubehagelige Sandheder.

ribbe sig: rubbe sig, flytte sig.

reste: mangle et og andet.

ringkinke (trekinke): 1) trættes, skændes; 2) herse: han
ringkinkede med ham, f. Eks. med et Barn, der har
ondt ved at lære ABC.

Rak (-e) (han): Klud, Tøjrak, Næringrak; han fløj som
en brændt Rak: skyndte sig; „de røde Rake“: en
Tangart.

Skovkrabe (Krabe) (den), 1) surt Skovæble; 2) *en Krabe*:
en sur, gnaven Person.

sule, Flasket suler godt: er saa fedt, at det lok-
ker Maderne ned; Spegesilden suler godt (naar
den er god) af samme Grund; noget suler godt,
naar det bidrager til, at man faar et godt, solidt
Maaltid; der er Forslag i det.

Agurker o. a. Krydderi suler godt: faar Maden
til at glide.

Svuppe: tyk Kvindeperson.

stimrende, komme stimrende: pyntet, anstigende og
med Værdighed.

Støtter og Staver, jeg var ude paa Støtter og Sta-
ver, eller: jeg var ude paa *Blank-Skinneben*: ude
paa Farten. —

Støtte (den), Stav (han), Skinneben (det).

Skanken (den): Stykke af en Flade eller Side, f. Eks.
af Loft eller Væg; Skanken falder ud (ned); der
faldt en hel Skanke af Væggen. Da „Rejen“ (en gam-
mel Pige med dette Øgenavn) skulde begraves,
skred Jorden i Gravens Side; en gammel Kone,

Juliane, som stod hos, udbød da: „Nu falder Fanman-mi hele Skanken!“ — Naar en tyk, gammel Skorpe løsner sig i Gryden, kaldes Skorpen en Skank.

Skove: Skorpe (om det, som er brændt paa i Gryden).

skrulde: syne eller fylde godt; Huset skrulder godt; Skibet skrulder godt; anvendes ogsaa om en Person.

snære; ¹⁾ snære noget sammen, snerpe, sy Tøj skødesløst (i Hast), bøde Garn skødesløst; ²⁾ Tøj snærer: sidder stramt; ³⁾ Maden snærer: staar for længe paa Ilden og smaakoger eller smaasteger, hvorved den gode Smag forsvinder.

Sæt (det); man har gjort et Sæt, naar Garnene har været sat, er draget og ført hjem; de gjorde tre Sæt i denne Uge; — jeg faar en Hat (Kjole etc.) *engang hvert syvende Sæt*: jeg faar sjældent en Hat etc.

Skærtosdagskol (den): en Ret lavet af 9 Slags Kaal
o: af 9 Slags Urter; serveres Skærtorsdag.

strøt om strat; der er strøt om strat: Uorden.

Skøvl (hun): ¹⁾ Skovl, ²⁾ tykt, utiltalende, plumpt Kvindemenneske.

Skøvleskaft: tynd Person.

Spade: (han).

skys (kort y); det skys op: er ved at danne sig Skyer.

Severin, han er selv Severin: Herre i sit eget Hus.

sællefuld: fyldt; man kan være sællefuld af Lus, men ogsaa af Penge.

Sildetraske (det): Vejre (Vind), der kan passe til Sildefiske, saa man mener, der vil blive godt med

Sild. — *Tungetrask*: godt Vejr til Tungefiskeri.
Surfytte: nærig Kvinde; være *surfittet*.
stene; vi har stenet; vi har stenet Garn: sat Sten i Garn.

Stejle(-r) (hun): Træpæle til Garntørring paa *Stejlebakken* (han).

Stejlehøj (han): en Kæmpehøj, som laa paa Stejlebakken ved den gl. Smedie (hvor nu Menigheds-huset ligger). Røverne, der brød ind paa Nellerup, men fangedes, blev lagt paa Stejle og Hjul paa Stejlebakken; deraf har Stejlerne, Stejlebakken og Stejlehøj (hvor de begravedes) faaet Navn, ifg. Folketroen.

Smeden; *det sagde de oppe til Smeden*: Nyheden er upaalidelig. I gl. Tid, da man ikke holdt Aviser, fik man Nyheder i Smedien, hvor mange Folk samledes. — *Per Smed* (død ^{28/12} 1891, 80 Aar) ejede den gl. Smedie (nu nedlagt).

— *Smede-Marne*: Per Smeds Kone; de var fattige, havde ikke altid Dyppe (Sovs) til Maden, saa Smedesvendene kunde faa noget med; hun havde da Dyppe til sig selv under Bordet; derfra Udtrykket: du kan dyppe, hvor Smede-Marne dypede! (siges, naar der ikke er mere Dyppe paa Bordet).

Stængerotte (hun), glo som en Stængerotte: stirre vredt.

stiv af læg; komme stiv af læg: komme alt for tidligt, f. Eks. til et Møde; han gaar allerede stiv af læg (i fineste Puds), og vi andre har ikke anset (ordnet, pyntet) os endnu!

So; hun er ikke øret af Soen: ikke tosset, tværtimod!

Senpukker: en Person, der er sen, langsom til Arbejde.

spare; „man skal spare, naar man har, og spare, naar man ikke har“. — Gillelejerne har ofte været nødt til spare, da det tit kneb med Udkommet; derfor har de altid været nøjsomme, selv i gode Tider.

Stærd eller Færd, Stærd eller Ende: det kan ikke faa Stærd eller Færd med ham, el. det kan ikke faa Stærd eller Ende med ham (hende): det kan ikke faa Begyndelse eller Ende med ham, det bliver ikke til noget med ham.

Stengridfes (Tryk paa *-fes*) (kun om Mænd): indbildsk Mand.

Snævergilde (det): et lille (Kaffe-) Gilde, der holdtes ved forskellige Lejligheder, hvor faa var til Stede, f. Eks. naar Sypigen afleverede Sytøjet.

Stette (hun): Stente; der var i gl. Dage en Stette for Enden af *Gyden, Saangyden* (ø: Sandgyden = St. Strandstræde), hvor denne udmunder i Hovedgaden.

Sjimssjams: Sludder og Vrøvl; det er noget Sjimssjams. Da Niels Ulles (Ølles) Kone skulde være Kirkegangskone, d. v. s. op i Kirken og høre nogle Indledningsord af Præsten, sagde hun, at hun skulde op og høre paa Præstens Sjimssjams (medd. af Fisker Edv. Petersen, f. paa Gilleleje 1846).

Stomne, om en Person: Skrog.

gaa *skilt ad*: i Stykker. Skabet el. a. gik skilt ad. — „I den ene Byende sagde de, at Mælken gik skilt ad, men i den anden, at den løb sammen“.

de sæle: Herskabet. Af „selv“? de sæle er ikke hjemme. „Hvad der er i *Skibet*, føder Folkene.“

komme *sejsende*: gaa langsomt.

snuddernæset (Stød paa æ): godt begavet, „med paa den“, have hurtig Opfattelsesevne.

strande, Fiskerne og Lodsejerne langs Kysten havde Interesse (Indtægt) af Strandinger.

En Gaardmand i Smidstrup sagde: „Ulykker kan der ske; men Skibe kan der ikke komme paa“ (o: strande paa Revlen; komme paa Grund).

Gillelejernes *Strandingsret* naaede fra *Skelstenen*, som staar paa Udsholt Strand, til *Øhavegeret* (et Slaaenkrat) ved Fabers Have, Nakkehoved). *Gere* = Gærde.

Svejnæring (han): en Næring, der er forankret med den ene Ende i Bunden og drejer om for Strømmen med den anden Ende.

slaa *Skrids*: glide (uden Skøjter) paa Glidebane.

Søl (det), at søle; det søler i Landingen: der er svag Brænding ved Kysten i stille Vejr (Forvarsel mod Storm).

stavit (*stirs*): vild, forstyrret, han (hun) er stirs.

Skriforæde o: skrige for (at faa) Æde; siges om Smaabørn og Dyr, som er graadige, skriger af Sult.

Om Heste, naar de stamper som Tegn paa Sult.

Stilling(-er) (hun): lave, paralleltstaaende Stager til at hænge Næringer paa paa Stejlebakken.

storkroet Person: vigtig.

Storgammel; se Storgammel, hvor hun staar og skaber sig: hun er for stor og for gammel til at te sig som et lille Barn. Anv. om større Børn.

splitte Kroge op, *splitte op*: sætte Torskekroge paa en *Split* (hun), der er fastgjort til Bordet eller i Truget.

En Split er en tvedelt Pind.

Tang el. *Møg*; *Møggarn*, Garnene er fulde af Møg,

de er fulde af Tang. *Den store Møgdag*: Store Bededag; omkring den Tid havde man ofte Garnene fulde af Møg.

Trane: indgroet Snavs; mine Fingre er, som der er Trane i dem.

„vi lader *Tranen* bære Lys til Sengs tredje Torsdag i Tor“: tænder ikke Lys fra tredje Torsdag i Marts. — — Nu ser man næsten aldrig Traner paa Træk i Foraarstiden; de maa have været almindelige i gl. Dage.

traa Trams: gaa og nusle; *traa*: træde.

Traad (uden Stød) (det): ¹⁾ Fodspor, Aftryk i Jorden af Foden, ²⁾ Fodtrin, Lyden af Skridt.

tilkejse: betænke, tildele (ved Arv el. anden Lejlighed) en med noget; det blev tilkejset ham.

tromleurn, tromlet, han er tromleurn: lige ved at falde, fordi han gaar slet (om ældre, der gaar daarligt, og om Smaabørn).

Tresur (det): gnaven Person.

tese i noget: slide i noget, rive i Uld; ved Kardegilder og til daglig var det Børnenes Arbejde at tese i Uld; „nu kan I tese Toet, for saa er det lettere at karde“; — tese i Kort: ivrig i Kortspil.

en *Skrubbe(-r)* (hun): halvkardet Uld; skrubbe Toet; vi har kardet Skrubbet. Uldportionen er som Skrubbe flad.

en *Tøje (-r)* (hun): helkardet Uld; Uldportionen er som Tøje pølseforinet. — Vi har kardet baade Skrubber og Tøjer.

tæfte om, taft om: strejfe (farte) om.

Tømmergilde, et lille (Kaffe-) Gilde, som holdtes inden Barselgildet, og ved hvilken Lejlighed Konerne

skulde foretage forskellige Ceremonier med den nyfødte for at værne den mod Trolddom (medd. af C. Fr. Carlsen).

tælne: rense, ordne Garn for Tang, Smaafisk etc., samtidig med, at Garnet blev *ordnet op* paa et *Trug* for dernæst at komme ud paa Stejlerne. *Tælning* (hun).

teres, tereds: rede til, parat, ivrig i Gerning; hun er t.. *Hun tager om det*, tog om det: bliver stødt, fornærmet.

Tudedrengen tuder, han tød; om Drengen, der gaar rundt i Byen med *Tudehornet* (det) og bekendtgører Nyheder (i gl. Dage, naar Fiskerne skulde samles paa „Bakken“ for at drøfte deres Anliggender); Skikken kendt fra Arilds Tid (if. Edv. Petersen f. p. Gill. 1846).

Tvistorren (han): Ørentvist; i vore Dage siges mest: Ørentvist.

træse; det træser i Brystet; „det træser og *knarker*“: staar Slim; om Aandenød.

trente Paaskeæg (det); med en Bold (i gl. Dage med en Kludebold el. et Garnnøgle) prøver man at faa Æg til at trille ud af en *Rede*, lavet af Mos fra Kirkegeret, el. af Sand, paa Gulvet. Større Børn trentede ude ved *Grannerne* (o. Granskoven); Æggene lagdes i en Række i en Rede, lavet af Mos. Man havde Frislag, saa ofte man kunde ramme et Æg, saa det trillede ud af Reden; man frigjorde da først sit eget Æg og lagde det, man vandt, i Stedet. I vore Dage trenter Børnene ikke, men triller eller kaster Æggene ned ad *Grannebakkerne*; de itu-slaaede Æg (Æggene var og er altid farvede —

i Reglen i *Løgskaller* — og haardkogte), spises paa Stedet; man har Salt og Peber med.

Uglemøg (det); „han er kommet over noget“, „han er kommet over Uglemøg“: er blevet irritabel, sær (hvad han ellers ikke plejer at være); i gl. Dage mente man, det skyldtes, at han havde rørt ved noget, en havde lagt i ond Hensigt (Halmstraa lagt over Kors, et forhekset Æg etc.).

usams; de er blevet usams: Uvenner, fortrædelige paa hinanden, kommer ikke længer sammen.

uldre op: trævle (noget) op.

Udgangsøg: ¹⁾ om en Hest, ²⁾ en Kvinde kaldes et Udgangsøg, naar hun maa gaa om hos Folk og deltage i svært Arbejde, hun tidligere ikke var vant til og ikke havde nodig.

uhang; uopdragen, uartig.

Venteuge, hun er i Venteuge: i „Omstændigheder“.

Vobhammer (han): ¹⁾ ufødt Kalv, ²⁾ tyk Person.

vingesi, vingesid; Kjolen er v., naar den er længere i den ene Side end i den anden.

vims paa Lasene: hurtig i Vendingen.

Han har et *Vonseben*: et daarligt, skævt eller for kort Ben.

En tyk, fed Person er *vomset*.

Venningsbonde: en Bonde, Fiskeren er Ven med, af hvem han faar et Stykke Flæsk, Smør el. Æg, og hvem han bringer en Ret Fisk. Hver Fisker havde sin Venningsbonde. I *Selskabet* (o: Baadelaget) blev der gerne ved Udregningen af Dagens Udbytte lagt noget til Side til Venningsbonden.

vingelere: dingle med noget, f. Eks. med Benene.

vælturn: væltsom, væltevorn.

vede til: prøve paa noget, bringe noget til, stille no-

get til; du skal blive ved at vede til! — Et lille Barn, der prøver paa at gaa, veder til.

Vevernotten, faa en paa V.: en paa Siden af Hovedet.

vaer, (= *vader*); det staar og vaer: kører rundt i Maven, man er lige ved at kaste op; det kvalmer.

Vommetosk (han): Torsk, der er fuld af Rogn.

vaande, hun vaander ikke: lyder ikke.

Ægteper; „der kommer Ægteper og hans Hustru“: et mærkeligt Par (især er Manden mærkelig). If. Molbech: Dansk Dialect-Lexikon 1841 er „Ægteper og hans Hustru“ en Juleleg fra Jylland. De to, som forestiller Ægteper og hans Hustru, maa rejse sig og takke, hver Gang nogle af de Ting nævnes, som de andre vil give dem i Brudegave.

Ørenpive(-r) (hun), „du raaver, saa mine Ørenpiver er ved aa sprængs“.

Øg el. *Skrubbe*: en sær Kvinde.

Ovenstaaende Ordliste (ca. 170 Ord), hentet fra Gilleleje-Fiskernes Dialekt, er en Fortsættelse af Listen, der stod i „Fra det gamle Gilleleje“, 1933. Navneordenes Kønsbøjning er meddelt af Skipper Carl Frithiof Carlsen og angivet ved „han“, „hun“, „den“ el. „det“ efter Ordet.

Rettelse til foregaaende Liste (1933): *Afaad* (det):

¹⁾ de Dyr, som æder af Agnen eller af de paa Krogen fangne Fisk. ²⁾ Om Personer: saadan noget Afaad (o: Rak, Pak). — ³⁾ Fra Hedsbjerg (Søborg S.) kendes ogsaa Ordet; „vi har noget Afaad (der mentes Hundene og Kattene paa Gaarden), som jeg ogsaa skal ud og give Æde“.

Nikkende Kobjælde (Pulsatilla pratensis).

(Foto O. Hardt).

*Kodriver (Primula veris), Gilbjerg Skrænt.
(Foto O. Hardt).*

P L A N T E N A V N E

Nedenstaaende Liste er en Del af den Fortegnelse, jeg i Tidens Løb har nedskrevet over *Plantenavne* i Gilleleje-Maalet. I Listen staar det lokale Navn forrest, hvorefter følger det Navn, som anvendes i Raunkiærs og Rostrups Floraer; i Parantes angives Plantens latinske Navn. Da Børnene i Skolen lærer de officielle Navne paa Planterne, er de stedlige Navne ved at blive glemt. Det er i yderste Øjeblik, disse gamle Navne nedskrives. Det er mit Indtryk, at de gamle Gillelejere kun kendte faa Planter ved Navn; en hel Række Arter har det været umuligt at faa navnefæstet. — Følgende har været behjælpelige med Indsamlingen af Navnene: Fru Petronille Andersen (g. m. Fisker Will. Andersen), født paa Gilleleje, Fru Saaby Jensen, f. i Smidstrup (Blidstrup S.), har opholdt sig paa Gilleleje fra sin tidligste Barndom, Skipper Carl Frithiof Carlsen, Skipper P. A. Petersen, Baadebygmester Ax. Andersen, Fisker Ditlev Andersen, alle fødte paa Gilleleje. — Meddelerne har enten deltaget i Ekskursioner sammen med mig, eller de har haft Lejlighed til at udtale sig om de af mig indsamlede Planter.

Agerkol: ¹⁾ Agerkaal (*Brassica camp.*) og ²⁾ Ager-sennep (*Sinapis arvensis*).

Anemon: Hvid Anemone (*Anemone nemorosa*).

Blaabaj: Kornblomst (*Centaurea cyanus*).

Blindenælde: Døvnælde (*Lamium album*).

Brogede Køer, se *Røde Køer*.

Brændende Kærlighed: Rød Arve (*Anagallis arvensis*).

Bukketjørn (-er): Bukketorn (*Lycium barbarum*).

Bynke (-r): Graa Bynke (*Artemisia vulgaris*), dog ogsaa (sj.) om Mark-Bynke (*A. camp.*).

Byrebær, Byrebærtorn: Brombær (*Rubus corylifolius*),
gl. Navn, nu: *Brombær*.

Bønner: Strandarve (*Honckenya peploides*); Børnene
malede de modne Frugter paa en Kaffemølle og
kaldte dem Bønner.

Børneskidt: Gul Snerre (*Galium verum*).

Dondhammer, Donnemare: Dunhammer (*Typha an-
gustifolia*).

Dronningehandsker: Torskemund (*Linaria vulg.*).

Eddernælde: Brændenælde (*Urtica*).

Enebærbusk: Ene (*Juniperus communis*).

Eneris og Lyng anv. tidligere til Knob.

Fandens Boghvede: blomstrende *Rumex crispus*.
Frugtstandene kaldtes Køer, Brogede Køer og Røde
Køer; man „malkede“ dem ved at gnide Frugterne af.

Fandens Mælkebotte: Vortemælk (*Euphorbia*).

Anv. tidl. mod Vorter.

Fandens Øjne: Valmue-Arter (*Papaver*).

Rakeroser: En Art Valmuer med flossede Kronblade.

Fingerbøl (-ler): Klokke (*Campanula*-Arter).

Flæg: Gul Iris (*Iris pseudacorus*). I Haverne findes
Blaa Flæg.

Fnatblomster, Luseblomster: Mælkebotte (*Taraxacum
vulg.*). Af Stænglerne lavede Pigerne Kæder; Mæl-
kesaften anv. mod Vorter. Ved at slaa de modne
Frugtkurve mod én, kunde man se, hvor mange
Kærester vedkommende havde, ved at tælle Antal-
let af Frugter, som hængte ved Tøjet.

Gaaseurt, Gaaseblomst: Lugtløs Kamille (*Matricaria
inodora v. salina*).

Gejl: Hedelyng (*Calluna vulg.*), gl. Navn, nu: *Lyng*.
Man havde Gejlkoste til at feje med i Loen, naar
man havde *tosket* (tærsket). Fattige Folk i Smid-

- strup *skaar* Gejl paa Smidstrupsand og bandt dem i Bundter til at brænde.
- Geremos* (Gærdemos): Bidende Stenurt (*Sedum acre*).
Vokser paa Stengærder og Straatage.
- Hessel*: Hassel (*Corylus avellana*). Af Hessel lavedes *Kvistekæppe* til at kviste Garn (Møggarn), der havde været fulde af Møg (Tang).
- Hestemynte*: Agermynte (*Menta arvensis*).
- Husarfjer* el. *Gyldenris*: Gyldenris (*Solidago*) i Haver.
- Høsegræs* el. *Vaad-Ager*: Hønsetarm (*Cerastium*).
- Jomfru Mariæ Sengehalm*: Timian (*Thymus serpyllum*).
- Kamilleblomst*, *Kamillete*: Skiveblomstret Kamille (*Matricaria suaveolens*).
- Knaldhætter* (gl. Navn), *Knækker* (gl. Navn), *Knalder*, *Knaldeblomst*: Blæresmelde (*Silene vulg.*).
- Knapest*, *Katost*: Katost (Malva-Arter). Naar Frugten var moden, løsnede man den fra Griflen. Hullet i Midten gjorde, at Frugten kunde *træs* paa Straa til *Perlekrans*. Frugterne spistes af Børn, mens de var grønne.
- Koklokke*: Nikkende Kobjælde (*Pulsatilla pratensis*).
- Kol* (langt o): Kaal; Grønkol, Hvidkol, Rødkol, *Skærtorsdagskol*. — „Søbe den Kol, man selv har spyttet i“. „Det tager sig ud som Fluer i Kol“.
- Krabe* (langt a), *Skovkrabe*: surt Skovæble, *Evle*: Æble.
- Krogbær* (gl. Navn): Rævling (*Empetrum nigrum*).
- Krøslinger* el. *Tyttebær*: Tyttebær (*Vaccinium vitis idaea*).
- Kud'røver*: Kodriver (*Primula veris*).
- Lækøj*: Levkøj.

- Malurt*: Malurt (*Artemisia absinthium*). Anv. til *Malurtsbitter* mod *Mavekneb*.
- Melløve*: Gaasefod (*Chenopodium*-Arter) og Mælde (*Atriplex patulum*). *Strandmelløve*: *Atriplices hastifoliae* og *Atriplex littorale*, der vokser ved Stranden. Grisene vilde gerne have Melløve, men ikke Strandmelløve.
- Missekatter*, *Museunger*: Harekløver (*Trifolium arvense*).
- Mos*: Mos- og Lav-Arter. Af Mos lavedes Reder, naar Børnene skulde trente Paaskeæg.
- Mus*: Rakler paa Piletræer. *Strandmus* el. *Mus*: Blomsterstanden paa Harekløver (der vokser paa Strandmarken).
- Pasille*: Persille (*Petroselinum hortense*). *Pasilledøppe*: Persillesovs.
- Skurrerumper* (gl. Navn): Oksetunge (*Anchusa officinalis*). Blomsterne *træs* paa Straa til Kranse.
- Pettergonie*: Pelargonie.
- Pistenak* (-ker): Pastinak (*Pastinaca sativa*).
- Remfran* el. *Rejnfang*: Rejnfan (*Tanacetum vulg.*).
- Rista* (-er): Reseda.
- Rivetænder*: Musevikke (*Vicia cracca*).
- Rugbrød*: Mark Frytle (*Luzula camp.*).
- Røde Køer*, *Brogede Køer*: Syre (*Rumex crispus*) med Frugter. Bladene kaldes *Surblade*. Af Frugterne lavedes Te mod Mavesyge (*Diarrhoe*).
- Røde Skræpper*, *Rødskræpper*: *Rumex acetosa* og *R. acetosella*.
- Røllike*: Røllike (*Achillea millefolium*). Fattige Koner paa Landet lavede Te af Blomsterne.
- St. Hansurt*: St. Hansurt (*Sedum telephium*). Man satte St. Hansurtstængler under Loftsbjælkerne;

Bukketorn (Lycium barbarum) paa Frk. Nanna Bæks Stengærde, Gilleleje.
(Foto O. Hardt).

Strandkaal (Crambe maritima) paa stenet Strand.
(Foto O. Hardt).

Lugtlos Kamille (Matricaria inodora v. salina), Gilleleje Strand.
(Foto O. Hardt).

- den, hvis Plante først gik ud, skulde først dø.
- Sarin, Severin*: Syrén (*Syringa* vulg.). Blomsterne træs paa Straa.
- Siv*: især Lysesiv (*Juncus effusus*). Af Stænglerne flettedes *Sivænder* og *-gæs*, forsynede med Næb og Ben.
- Skørtidsel*: *Sonchus*-Arter.
- Slaan* (kort aa), *Slaantorn*: Slaaen (*Prunus spinosa*). Et Slaaenkrat ved „Verdens Ende“, Fabers Have, Nakkehoved, kaldes som Fiskemed *Øhavegeret*.
- Smørblomst*: Vorterod og diverse *Ranunculus*- og *Potentil*-Arter.
- Stejleknækker* eller *Purreknækker*: Agerpadderokke (*Equisetum arvense*).
- Syreblomst*: Skovsyre (*Oxalis acetosella*).
- Snogebloomst*: Blaamunke (*Jasione montana*).
- Snære* (langt æ): Ager-Snerle (*Convolvulus arvensis*), ogsaa om Snerle-Pileurt (*Polygonum convolvulus*).
- Solbærtorn*: Solbærbusk (*Ribes nigrum*), *Ribstorn*: Ribsbusk (*Ribes rubrum*), *Rosentorn*: Rosenbusk, *Stikkelsbærtorn*: Stikkelsbærbusk (*Ribes grossularia*).
- Solsikke*: Morgenfrue.
- Solvender*: Solsikke.
- Stenbregne*: Engelsød (*Polypodium vulgare*).
- Strandknopper*: Engelsk Græs (*Statice ameria*).
- Strandtidsel*: Strand Mandstro (*Eryngium maritimum*), *Studenternellike*: Sæbeurt (*Saponaria offic.*). *Tossepeternilles Nelliker* var Studenternelliker, der voksede paa hendes Stengærde.
- Tang*, kaldes ogsaa *Møg*.
- Grøn Sæbe*: en grøn Algeart, der vokser paa Sten i Landingen.

Tang-Arter:

- Skræpper:* Bladtang (*Laminaria digitata*).
- Kledder, Kleddertang:* Blæretang (*Fucus vesiculosus*) og Savtang (*F. serratus*). *Kledderet:* en Grund i Villingebækbugten.
- Smækmøg* el. *Det blaaret:* Knudetare (*Cystoclonium purpurascens*).
- Kruset Møg* eller *Nordsidesmøg:* Gaffeltare (*Furcellaria fastigiata*). Fandtes især paa Nordsiden af Anholt.
- Røde Rake* el. *Røde Klude* el. *Fjermøg:* Ribbeblad (*Delesseria sanguinea* og *D. sinuosa*).
- Græstang:* Bændeltang (*Zostera marina*).
- Haar* el. *Marehalm (Mareham):* Strænge-Tang (*Chorda filum*).
- Korttang* el. *Ravtang:* korte Stykker af Tang, hvori ofte findes Rav.

Tidsel: 1) Tidselarter (*Carduus acanthoides*, *Cirsium lanceolatum*, *C. arvense* o. fl.). 2) Knopurt (*Centaurea jacea*).

Torn: Hvidtjørn-Arter (Frugten kaldes *Kødbær*), Rosenbusk, Slaaen. — *Tornemedet:* et Fiskemed mod Vest (en Kæmpehøj, bevokset med Tjørn el. Slaaen). En Kvinde, hvis Hus var omgivet af en Tjørnehæk, kaldtes Tjørneheksen. Tornebakken: et Hus i Søborg S.

Torskeflab: Løvemund (*Anthriscum*).

Vipper (-ne): Marehalm (*Elymus arenarius*) og Hjælme (*Psamma arenaria*). „Vil du med ned i Vipperne?“ (Marehalm- og Hjælmebevoksningerne ved Stranden).

Ærenspris: Veronica-Arter, især *Veronica chamaedrys*.

*Fiskerbaade lander ved Gilleleje.
(Efter Maleri af C. Neumann 1867).*

*Fra Sildefisket ca. 1896. Gilleleje Havn.
(Rep.).*

*Bronzealdergrav fra Str. Esbønderup (Matr. 3 b) (Novbr. 1932).
Urnen til højre og Laag- og Sidesten ses.
(Foto O. Hardt).*

H. C. TERSLIN:
LIDT OM GILLELEJE-EGNEN
I OLDTIDEN

I*)

F^{RA} *Mulleruptiden* i ældre Stenalder d. v. s. ca. 6000 Aar før Kristi Fødsel er de store Bopladsfund fra Mullerup og Sværdborg kendte. Fra samme Periode kendes de mindre Bopladsfund fra Skotte-mark (Lolland), fra Bodal og fra Københavns Frihavn. Men desuden er gjort flere Smaafund nogle Steder i Nordsjælland og Nordvestsjælland, saaledes i Kanalknæet ved Nellerupgaard, Gilleleje, hvor der fandtes flere smukke Benredskaber, af hvilke nogle var dannede af Elsdyrknogler¹⁾. Dette Fund vidner om, at Mennesker tidlig har bosat sig ved Gilleleje.

Fra den saakaldte *Ærtébølleperiode*, populært kaldet Køkkenmøddingtiden, i ældre Stenalder (ca. 5—4000 Aar f. Kr.) haves adskillige Fund fra Gilleleje-Egnen. En smuk Benod med Modhager er fundet i Bedsmose²⁾; flere Kerneøkser (af Flint) og Skivespaltere m. v. er fundet i og ved Gilleleje By, tæt Vest for Gilbjerg og ved Søborg Kanal (ved Gasværket³⁾). Og ved det ovenfor omtalte Kanalknæ, men i et højere Jordlag, er fundet, spredt over et større

*) Dette Afsnit gennemset af Dr. J. Brøndsted, Nationalmuseets I Afd.

¹⁾ se Therkel Mathiassen: Stenaldertidens Folk, 1919, S. 17, og V. Boye: Fund af Genstande i og ved Søborg Sø.

²⁾ Tidsbestemt af Inspektør C. Neergaard, Nationalmuseet.

Areal, en Mængde Flintsager (Affald og Redskaber) fra denne Periode, men tillige fra yngre Stenalder. Afdøde Museumsinspektør Hans Kjær udtalte, at nævnte Lokalitet maaske var en Boplads fra ældre Stenalder. En grundig Undersøgelse vil forhaabentlig kaste Lys over dette Forhold.

Fra de forskellige Afsnit af *yngre Stenalder* (ca. 3000—1500 Aar f. Kr.) haves en Mængde Flintsager, fundne i Gilleleje og Omegn. Dengang synes Eggen at have været ret godt befolket. Antallet af Stengrave vidner derom. Fra Langsø Mose i Søborg kendes to sløjfede Langdysser, fra Bregnerød et Dyssekammer, fra Hedsbjerg tre sløjfede Dysser og Fabers Grav, Nakkehoved.³⁾ Rimeligvis har der været flere Grave fra denne Tid. Ved Gravning (1932) i Bunden af en forlængst sløjfet Høj paa Gaardejer Jens Jensens Mark i Hedsbjerg fandtes foruden Bronzesager tillige Flintsager, formentlig fra yngre Stenalder. — Ved Blidstrup fandtes et Dyssekammer og en Jættestue. Bedst bevaret er Øllehøj (Ullershøj) ved Smidstrup, en Jættestue (hvortil der er Adgang) og Digeshøj; ialt findes en Gruppe paa 6 saadanne Mindesmærker i Blidstrup Sogn³⁾. — Særlig Interesse knytter sig til Depotfundet fra Gilbjerg, 1918. Ved Gravning nær Pensionatet, 80 Skridt fra Klinton, fandtes i en Dybde af $\frac{3}{4}$ m paa et Areal af 1 m² 86 bredbladede Flintsage, kun Forarbejder, og 26 fuldt færdige Flintsage samt Forarbejde til et Dolk- eller Spydblade og en Spids til et Kastespyd (eller en Pil). Denne Samling har ikke været bestemt til en enkelt Mands Brug, men fremstillet i Handelsøjemed. Da man hidtil kun har kendt eet lignende

---

³⁾ se V. la Cour: Sjællands ældste Bygder, 1927, Side 202.

stort Fund af Genstande, bestemt for Handel, nemlig fra Fjeldstrup, Thyrstrup Herred, er Gilbjerg-Varelageret fra yngre Stenalder af betydelig Interesse⁴).

I *Bronzealderen* synes der at have boet en talrig Befolkning ved vor Kyst. Mellem Hesselbjerg og Bakkebjerg findes en bred Stribe paa 38 Gravhøje; Vest for Smidstrup findes en anden Stribe paa 19 Høje; fra Gilbjergområdet kendes 21 Høje, og fra det høje Terræn mellem Søborg Kanal og Esrum Kanal kendes 55 Høje, dels spredtliggende, dels i Grupper paa 4—8 Høje hver. Man kan ud fra disse Grupper af Høje konstatere, at der i Bronzealderen har ligget Bygder i Hesselbjerg, Smidstrup, paa Gilbjerg og paa Hedsbjerg⁵). Ved at færdes i Marken vil man let opdage adskillige Bronzealderhøje. Nedenfor gives en Beretning om Udgravning af Gravpladser fra Bronzealderen.

II.

Bronzealder-Gravpladser i Strand-Esbønderup, udgravede 1931—32.

I det lave Terræn Vest for Gilbjerg (Strand-Esbønderup, Tinkerup, Smidstrup) findes bevaret en Del Oldtidsgrave, og flere har der nok været, efter hvad gamle Folk paa Egnen fortæller. Saaledes maa der have været Gravhøje fra Bronzealderen paa Parcelist Carl Olsens Mark, Matr. Nr. 3 b i Strand-Esbønderup (Græsted Sogn). Om Resultatet af Gravninger paa denne Mark skal her fortælles.

a. Da Carl Olsen i Nov.—Dec. 1930 gravede efter

⁴) se „Aarb. f. nord. Oldkyndighed og Historie“, 1920.

⁵) if. V. la Cour.

Sten paa sin Mark, der ligger op mod Strandvejen, stødte han paa en Mængde Sten. De viste sig at hidrøre fra tidligere forstyrrede Grave, idet der fandtes en Del Bronzesager. Ejeren meddelte Sagen til Gilleleje Museum, der udbad sig hans Tilladelse til at underrette Nationalmuseets I Afdeling. Inspektør H. C. Broholm kom da herud 13. April 1931. Hans Undersøgelse viste, at der syntes at have været 8 Grave i det lille Areal.

Grav Nr. 1: der fandtes en Stenkiste med en Ramme udenom af hovedstore Sten; denne Grav laa ikke ret dybt under Jordoverfladen, og de brændte Ben laa strøet i Retningen Øst—Vest.

Grav Nr. 2: lidt dybere end foregaaende og placeret lidt nordligere; en lille Stenkiste med brændte Ben i Retningen Øst—Vest. Kisten omgivet af Sten og forsynet med et Dække af flade Sten.

Grav Nr. 3: Urnegrav SV for foregaaende; Ben- og Urnerester fandtes.

Grav Nr. 4: Urnegrav, lidt mod SO.; laa et Par Spadestik nede; der fandtes en Urne, omgivet af flade Sten og dækket af en flad Sten.

Grav Nr. 5: en Urnegrav, lidt Syd for foregaaende; Overligger fandtes.

Grav Nr. 6: lille Stenkiste, omgivet af flade Sten, S.O. for foregaaende.

Grav Nr. 7: vistnok en Bengrav. Graven anlagt som et Hul i Jorden, hvori de brændte Ben har været lagt, indsvøbt i en Kohud (eller Klæder). Bunden laa ca. 55—60 cm under Overfladen, og her laa en Sten, 15×15 cm stor, ca. 4 cm tyk; uden om den fandtes 3—4 hovedstore Sten; over Graven laa en Sten i 30—40 cm Dybde. Benrester fandtes ikke.

Grav Nr. 8: Urnegrav; Bunden ca. 58 cm under Jordoverfladen; Urnen opløst; brændte Ben fandtes; Graven ikke stensat.

De i Jorden fundne Bronzesager, som hidrører fra disse Grave, og en Del Urneskaar opbevares nu i Gilleleje Museum. Genstandene er følgende: 2 Tatoesyle, 3 Savblade, 2 Rageknive, 1 dobbelt Knap, 1 Stykke Bronzeblik, 1 Pinzet og 1 Fiskekrog. Inspektør Broholm oplyser, at Gravene og Gravgodset stammer fra 7. Periode i Bronzealderen (7—600 Aar f. Kristi Fødsel).

b. Paa samme Mark fandtes ca. 25 m SO. for forrige Gravplads ved Pløjning i Nov. 1932 endnu en Gravplads. Ejeren, Parcellist Carl Olsen, underrettede Gilleleje og Omegns Museumsbestyrelse og gav denne Lejlighed til at undersøge Pladsen. Hermed gives en Beretning om Undersøgelsens Resultat, ligesom en Beretning blev tilstillet Nationalmuseet. — Først fandtes ca. 12 dsk. Tommer under Jordfladen en Del af en Kreds af Fodsten (Nr. 1 paa medfølgende Kort), der rimeligvis antyder, at der oprindeligt har været en Høj. Disse Sten laa tæt sammen, var glatte, naturligt afrundede og noget varierende i Størrelse (ca. 15 T. lange, ca. 15 T. i „Diameter“ og ca. 22 T. i. og ca. 15 T. i „Diam.“). De hvilede paa et ublandet rødtligt Gruslag. — Gravpladsen viste sig at være dækket af et (nuværende) Muldlag paa ca. 8—10 T. Tykkelse. Da dette fjernedes, saas en større Del af Gravpladsen dækket med et 6—11 T. tykt sandblandet, graaligt Ler (Nr. 22 paa Kortet). Dette Lag var ret fast og haardt at grave i. I dette Lag, sine Steder oven paa det, fandtes et ret fast sort Lag, der viste sig noget sandblandet og

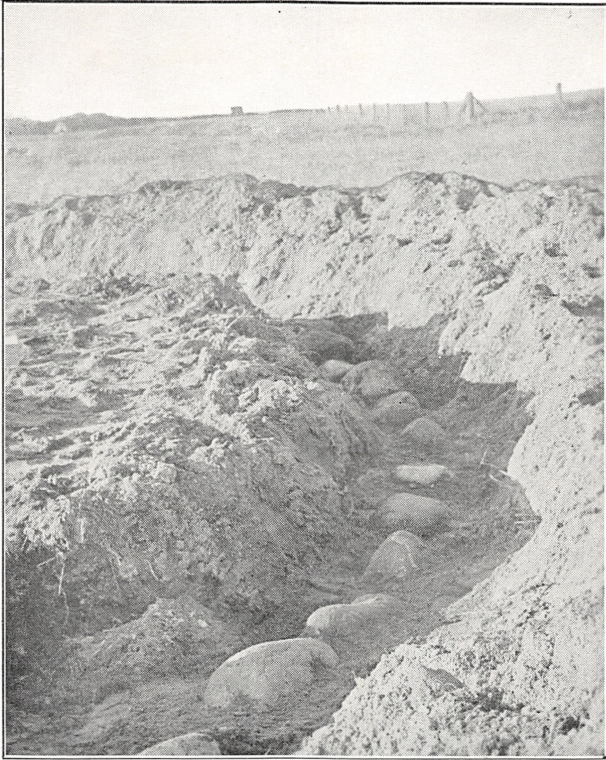

havde en Tykkelse af $1/2$ —2 T. „Danmarks geologiske Undersøgelse“ har faaet en Prøve tilsendt og udtaler, at det sorte Lag var ret muldholdigt Sand; men da der ikke fandtes Planterester i det, var det umuligt at afgøre, om det var tilført fra det ene eller det andet Sted, eller om det var dannet paa Stedet ved Formuldning af tilførte organiske Stoffer. Heller ikke det sandblandede Lerlag, hvori det sorte Lag fandtes, var det muligt at karakterisere nærmere. — Da det nuværende Muldlag fjernedes, og det faste Lerlag og det sorte Muldlag blottedes, saas det, at det ikke dækkede hele Gravpladsen; det laa nogenlunde vandret; en Del af Arealet hældede dog mod NO. Under det faste Lerlag (og det sorte Lag) fandtes rødligt, sandet Grus, der var ublandet og overalt danner Gravpladsens Undergrund. Uden for det faste Lerlag (i Nr. 22) træder dette Gruslag i Stedet for Lerlaget, ca. 12 T. under Jordfladen. Uden for Gravpladsen fandtes under det nuværende Muldlag i Nord rødgraat Sand, i Syd rødligt, sandet Grus, begge ublandede. Det omtalte faste Lerlag og gamle Muldlag synes saaledes tilførte ved Gravpladsens Anlæg.

Nr. 1 paa Kortet angiver en Del af den Fod-Stensætning (14+5+1+1 Sten), der ca. 12 T. under Jordfladen oprindelig har omgivet Gravpladsen, men hvoraf de fleste Sten i Tidens Løb er forsvundet (opgravet).

Nr. 2: en Urnegrav, fremdraget af Carl Olsen. Den har rimeligvis staaet i det faste Lerlag. Urnen stenomsat, Laag- og Bundsten fandtes. Gravens Overflade ca. 8 T. under Jordfladen.

Nr. 3: Urnegrav, stenomsat, Laag- og Bundsten

*Bronzealdergravpladsen i Str. Esbønderup
(Matr. 3 b) (Novbr. 1932). Fodstenene fremdraget.
(Foto O. Hardt).*

fundtes. Gravens Overflade ca. 12 T. under Jordfladen, Graven beskyttet af en Stenpakning af Smaasten.

Underlaget for disse to Grave og for Gravene Nr. 4, 6 og 9 var det rødlige, sandede Grus, der danner hele Gravpladsens ublandede Undergrund.

Nr. 4: Grav uden Urne og Stensætning. De brændte Ben lå ca. 10 T. under Jordfladen. En Pakning af Smaasten fandtes udenom.

Nr. 5: Urnegrav; Urnen opløst; med Stensætning (kun 1 Sidesten bevaret + 1 Overliggersten, som vendte Fladsiden nedad og blev truffet ca. 9 T. und. Jordfladen). Graven lå i det faste Lerlag, som var ca. 11 T. tykt.

Nr. 6: Urnegrav, faa Skaar bevaret, ingen Stensætning, Pakning af Smaasten. Gravens Overflade ca. 8 T. under Jordfladen.

Nr. 7—8: Sten uden for Gravpladsen.

Nr. 9: Urnegrav. Urnen stenomsat, 2 Laagsten, den ene ovenpaa den anden, samt 1 Bundsten; ingen Stenpakning; Laagstenen ca. 8 T. und. Jordfladen.

Nr. 10: Sten inden for Gravpladsen; Grav saas ikke.

Nr. 11: Urnegrav, under det c. 6 T. tykke nuværende Muldlag; ingen Stensætning; enkelte Urneskaar og Benrester fandtes i det faste Lerlag, der med det gamle faste Muldlag øverst havde en Tykkelse af 8—9 T.

Nr. 12: Urnegrav; ingen Stensætning, Urnen forvitret, lå i det faste Ler og gl. Muldlag, c. 8 T. und. Jordfladen.

Nr. 13: Urnegrav. Overfladen c. 8 T. und. Jordfladen. Urne- og Benrester lå i det tilførte Lag; ingen Stensætning. I det løse (nuværende) Muldlag lå en Savklinge (Bronze).

Nr. 14: Urnegrav; ingen Stensætning; det faste

Lerlag, hvori den forvitrede Urne fandtes, laa c. 8 T. under Jordfladen.

Nr. 15: Urnegrav; Urnen forvitret, laa i det faste Lerlag, der fandtes c. 8 T. under Jordfladen. Ingen Stensætning.

Nr. 16: Urnegrav; Urnen nedsat i det faste Lerlag; Urnen forvitret; ingen Stensætning. Lerlaget c. 8 T. under Jordfladen.

Nr. 17: Grav uden Stensætning. Under det c. 8 T. tykke nuværende Muldlag laa et dobbelt Lag flade Sten, hvorpaa de brændte Ben var strøet, dækkede af et tyndt, ret fast Lag Ler; under Stenene laa det gamle sorte Muldlag, hvorunder det faste Lerlag. Disse Lag og Stenlaget var tilsammen c. 7 T. tykt.

Nr. 18: en større Sten.

Gravgodset.

I Nr. 2 (Urnegrav) fandtes 1 Tatovérsyl og 1 Dobbelt-Knap af Bronze. — I Nr. 3 (Urnegrav) fandtes en Tatovérsyl. — I den løse Jord over Nr. 13 fandtes Fragment af en Savklinge (Bronze); har maaske oprindelig tilhørt Nr. 17. — I Nr. 9 (Urnegrav) fandtes en Tatovérsyl. — I flere af de øvrige Grave fandtes Spor af Bronze.

Dr. J. Brøndsted, Nationalmuseet, som har haft Genstandene til Undersøgelse, udtaler, at Dobbeltknappen med de inddrejede Kredse er typisk for yngre Bronzealders første Periode, d. v. s. 8.—7. Aarh. før Kristus. Mere almindelige og sandsynligvis anvendt gennem hele den yngre Bronzealder er det flade Savblad og Bronzesylen med trind Stilk og firkantet, bagtil fladtrykt Skaftende.—Samtlige fundne Sager, derunder Urner, brændte Ben, Støttesten og Jord-

prøver er udstillede i Gilleleje Museum. — Da Gravene laa saa nær Jordfladen, er det naturligt, at Urnerne var gaaet i Stykker. Bedst bevaret var de stensatte Urnegrave⁶⁾, hvis Støttesten dog ofte var bragt ud af Leje. — Urnen i Nr. 9 er c. 10,5 cm høj, hvoraf til Bundens Tykkelse medgaar c. 1 cm. Den flade Bund er udvendig ca. 9,25 cm i Diam.; Urnen er bredest over Midten (c. 12,5 cm i Diam.), og den tilspidser lidt nedefter og opefter; foroven er Diameteren c. 10,5 cm. Urnens Væg tykkest forneden (c. 1 cm), i Randen kun c. 0,5 cm. Urnens Yderflade er ujævn, Farven rødbrun; foroven ses fem Ører (Hanke); indvendig er Urnen glattere.

---

*

---

⁶⁾ saaledes Nr. 2, 3 og 9.

SPØRGSMÅAL OM FISKERTRO

Det vil være af Betydning, om Læserne af Terslins grundlæggende Afhandling personlig vil optegne eller mundtlig meddele Hr. Lærer Terslin eller Dansk Folkemindesamling (Adr. Kgl. Bibliothek, København), om de kender samme eller tilsvarende Folketro fra Gilleleje eller andetsteds, ikke blot den mere dagligdags Tro, knyttet til heldige eller uheldige Møder, og Forholdsregler for at sikre sig et heldigt og afværge et uheldigt Fiske, men ogsaa sjældnere og mere mærkelig Tro, som f. Eks., at Fiskeren af Villingebækfamilien stikker sin Kniv i en Fjervinge og finder den i en gammel Heksekællings Laar. Det er ogsaa af Betydning, at man optegner Sidestykker fra Gilleleje til den andetsteds fra hørte Tro, som f. Eks., at man kan forhekse en Fiskers Garn ved at forrette sin Nødtørft i Sænkestenene, som kendes fra Mølle, men endnu ikke fra Gilleleje. Men desuden vil jeg stille Spørgsmaal om Folketro eller Sagnforestillinger, der kendes paa den skaanske Kyst eller i andre nordsjællandske Fiskelejer, men endnu ikke er meddelt fra Gilleleje.

1). Kendes der Forestillinger om *Havfruen*? I bekræftende Fald ønskes Oplysninger om Udseende, Virksomhed, Optræden, Bolig? Kendes der som paa Tisvilde Forestillinger om, at Havfruen har Havkvæg, eller som i Rå, at Havfruen og hendes Kvæg ved Paalandsvind i Høstens Tid gør Sæden udrøj? Kendes der Sagn om, at Fiskere eller Søfolk har skænket Havfruen en Vante eller en Hose og derfor som hendes „Vanteven“ bliver advaret imod truende Storme? Kendes der Forestillinger om Ofre til Havfruen eller Havet af Brændevin, Brød eller Mønt for at faa Vind, Held i Fiskefangst o. desl.?

2). Kendes der Forestillinger om Havmanden eller om Havfruens Barn (norsk Marmælen)?

3). Kendes der Sagn om, at nogen (som paa Aalsgaarde) har plyndret Strandvaskere, og derfor om Aftenen maa bære Strandvaskere, til man sørger for at lade Strandvaskeren begrave? Kendes der Forestillinger som i Skaane og syd for Helsingør om, at Kirkegaarden vogtes af et Væsen Kirkegrimm, der hindrer Strandvaskere og Selvmordere i at finde Hvile paa Kirkegaarden?

Hans Ellekilde.

„FRA DET GAMLE GILLELEJE“, 1933
(AARBOG NR. 1)

(FAA EKSEMPLARER TILBAGE)

★

Af Anmeldelser:

Berlingske Morgenavis 19/12 1933: — den lille fikst udstyrede Bog kan være vis paa at finde Læsere. — Lærer Terslin skildrer de mange Oldtidsminder — og gengiver en Rigdom af Sagn om Troldtøj. — Han har tillige samlet en Mængde specielle Gillelejeord og morsomme Fiskervendinger, der viser, at en Fiskerbefolkning selv i vore Dage og saa nær Hovedstaden kan bevare sit eget friske og malende Dialekt-sprog. — Anders W. Holm indleder med et stemningsfuldt Gillelejedigt, og Carl Behrens skriver om de berømte Folk, der fik „Gillelejesand i Skoene“. Dyrslæge Hardt, Gillelejes kendte Kunstfotograf, har forsynet Bogen med fortrinlige Billeder.

Nordsjællands Venstreblad 16/12 1933: — i høj Grad en værdig Julegave, som fortjener at findes i enhver Gillelejers Hjem.

Frederiksborg Amts Avis 16/12 1933: — mange interessante Skildringer fra Fortidens Gilleleje. — en morsom Samling Dialektord fra Gilleleje. — fortjener at læses ikke alene af alle Egnens Beboere, men ogsaa af alle, der har Tilknytning til Gilleleje, og af enhver, der har historisk Interesse.

Nordsjællands Socialdemokrat 19/12 1933: Vi anbefaler Bogen paa det bedste.

Frederiksborg Amtstidende 23/12 1933. Bogen er ikke savnes i noget Hjem her paa Egnen.

Fortid og Nutid 10. Bd., 1934: I der af den stedlige museumsforening udgivne nydelige bog findes et par interessante topografiske artikler af H. C. Terslin. Vore fiskelejers historie er meget stedmoderligt behandlet i forhold til så mange andre områders, og der er virkelig slet ikke så lidt i f. eks. bidraget til Gillelejes historie i 1500erne, der ogsaa omtaler det forsvundne fiskerleje Krogskilde og gården Tinkerup. Desuden giver Terslin en skildring af Gilleleje kirke og omtaler oldtidshøjene i Søborg og Gilleleje sogne. J. A. Jensen har berettet om havnen, der toges i brug 1872 i den første primitive skikkelse.

Folkeskolen 8/2 1934: For Nutidens Landliggerere og Turister samt for alle, der kendte Gilleleje som Fiskerleje, vil denne Skildring af Fortidens og Nutidens Gilleleje være af stor Interesse. Dertil kommer yderligere alle dem, der er topografisk og dialektisk interesserede, og endelig Hjemstavnsforskerne; — Bogen staar fuldt ud paa Højde med sine Søkende i vor Tid.
